

Літаратура і мастацтва

газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

18 ЧЭРВЕНЯ 1999г.

№ 24-25/4004-4005

КОШТ 15000 РУБ.

ГІСТОРЫЯ АД МАЦЕЯ

Сямён ПАДОКШЫН:
“У сваёй “Хроніцы” Стрыйкоўскі неаднаразова падкрэслівае, што з’яўляецца непрадзятым, аб’ектыўным даследчыкам, імкнецца да “самай шчырай гістарычнай праўды”:
“Няхай ніхто не спадзяецца, — піша ён, — на выключнае ўсхваленне свайго роду, а толькі той, чыё імя і годнасць сама гісторыя праславіла”.

5

ТЫ ЖЫВЕШ, БЕЛАРУСЬ?

Вершы Анатоля ВЯРЦІНСКАГА

8—9

ЛЮБІЦЬ ЧАЛАВЕКА

Маргарыта СЕЙФУГАЛІЕВА:
“Мастакі павінны быць змагарамі. Але гэта справа мужчын. Жанчына можа толькі паказаць мэту”.

11

ШЛЯХІ І ВЯРТАННІ

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ:
“Край бацькоў...
Мой родны горад нібыта даваў мне завет не забывацца, што для мяне ён менавіта тут. І не будзе мне спакою, калі не буду прыезджаць да гэтых магіл, да тых успамінаў, якімі поўніцца сэрца.”

13

БЕРЛІНСКІ МІФ

Людміла РУБЛЕЎСКАЯ:
“Гэта няпраўда, што наша літаратура нікога ў свеце не цікавіць...”

14—15

БУДЗЬМА РАЗАМ!

Шаноўныя чытачы! Сёння заканчваецца падпіска на другое паўгоддзе 1999 года. Паспяшайцеся! На “ЛіМ” можна падпісацца ў любым паштовым аддзяленні. Кошт індывідуальнай падпіскі на месяц — 100 тысяч рублёў, на тры — 300 тысяч і на паўгоддзе — 600 тысяч рублёў. Кошт ведамаснай падпіскі на месяц — 280 тысяч рублёў, на тры — 910 тысяч і на паўгоддзе — 1 820 тысяч рублёў.

Наш індэкс — 63856.

Васіль Быкаў...

Гэтымі словамі ўжо ўсё сказана. Выдатны пісьменнік. Цудоўны чалавек. Палымяны грамадскі дзеяч. Актыўны барацьбіт за адраджэнне Беларусі. А калі афіцыйна — народны пісьменнік, Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат Ленінскай прэміі. Але ўсё адно на першым плане гэтыя два словы —

Васіль Быкаў. Дадаць варта хіба адно: 19 чэрвеня нашаму народнаму пісьменніку спаўняецца 75 гадоў. З чым мы Васіля Уладзіміравіча і віншваем! А чытачоў запрашаем пазнаёміцца з юбілейнымі матэрыяламі, якія змешчаны на стар. 6—7, 9 штотыднёвіка.

КОЛА ДЗЁН

Вада — бяда. І тое, што не проста так рыфмуюцца гэтыя словы, даказвае сёлетняе лета і асабліва мінулы тыдзень, калі па рэках і вадасховішчах нашай краіны загінулі 133 чалавекі, у тым ліку 29 дзяцей. Найбольшая колькасць ахвяр у гэтым жудасным спісе прыпадае на выхадныя. Так, за 12 і 13 чэрвеня патанулі 64 чалавекі. А заўтра зноў субота...

НОВАЎВЯДЗЕННЕ ТЫДНЯ

Туркменістан увёў візавы рэжым у адносінах з краінамі СНД. Такім чынам, цяпер для жыхароў СНД пры ўездзе ў Туркменістан будуць дзейнічаць тыя ж правілы, што і для прадстаўнікоў далёкага замежжа. Віза на ўезд у краіну каштуе ад 10 да 40 долараў у залежнасці ад віду і тэрміну дзеяння.

"НАВІНА" ТЫДНЯ

Паводле звестак Міністэрства статыстыкі і аналізу Беларусі, за пяць месяцаў 1999 года спажывецкія цэны ўзраслі на 73,7 працэнта. Для параўнання: за перыяд са студзеня па май гэтага года цэны ў Расіі ўзраслі на 22,2 працэнта, што ў 3,3 раза ніжэй за ўзровень беларускай інфляцыі. І ўжо не верыцца, што некалі ўсё гэта можа скончыцца...

ЧУТКІ ТЫДНЯ

Па Мінску сярод грамадзян мужчынскага полу, якія яшчэ не служылі ў войску, апошнім часам ходзяць чуткі, што хутка павялічыцца тэрмін выканання вайсковага абавязку. Чуткі гэтыя ўжо абвергнуты Міністэрствам абароны Беларусі. Аднак — дыму без агню не бывае...

ФАКТ ТЫДНЯ

У друку з'явілася сумная інфармацыя — за апошнія пяць гадоў у нашай краіне зачынена каля 600 беларускіх школ. І цішыня... А колькі крыку было некалі пра "гвалтоўную беларусізацыю".

ПАДВЫШКА ТЫДНЯ

Ростам цэн нашых людзей даўно не напалохаеш. Пра тое, што на 10 працэнтаў павысіліся тарыфы на паслугі тэлеграфістаў, на гэтым тыдні маглі даведацца тыя, хто мае знаёмых ці сваякоў у замежжы, і не хоча губляць з імі сувязі. Напрыклад, мінута размовы з Прыбалтыкай цяпер каштуе 118 500 рублёў, з Польшчай — 102 000, з Расіяй ад 97 500 да 117 000, з Украінай — 88 500, з Германіяй — 136 500, з Ізраілем — 490 000, з США — 416 000 рублёў... Адным словам, лепей пішыце лісты!..

ПРЫЗНАННЕ ТЫДНЯ

Кіраўніцтва канцэрна "Беллепрам" правяло прэс-канферэнцыю, прысвечаную стану і асноўным праблемам лёгкай прамысловасці нашай краіны. Па словах прэзідэнта канцэрна У. Дзямідава, у ліку асноўных праблем галіны — амаль 70 працэнтаў зношанасць абсталявання. І такія праблемы цяпер амаль усюды. Трэба грошы, інвестыцыі...

ЛІЧЫ ТЫДНЯ

Гледзячы на рух аўтатранспарту па вуліцах нашай сталіцы, ствараецца ўражанне, што ў Мінску машын болей чым дзе. Але гэта не так. Самы "аўтамабільны" горад — Гродна, дзе на тысячу жыхароў прыпадае 163 машыны індывідуальнага карыстання. У Мінску — на 28 менш. Аднак дыхаць ад гэтага мінчанам не лягчэй.

ВЕРСІЯ ТЫДНЯ

Хутка ўжо будзе месяц, як на станцыі метро "Няміга" адбылася трагедыя. Хто вінаваты ў ёй? Амаль у кожнага чалавека на гэта пытанне свой адказ. Расійская газета "Версія" прапанавала сваё тлумачэнне: вінаватыя беларускія РНЕшнікі, якія ўдзельнічалі ў "свяце піва" і справакавалі патасоўку, а затым і "давілаўку"...

РАСЧАРАВАННЕ ТЫДНЯ

На сённяшні дзень, відаць, цяжка знайсці сярод гарадскіх людзей хоць бы некалькі чалавек, якія б ні разу не пілі "Coca-Cola" ці не чулі пра яе. Нават у многіх пра гэты напітак пасля тэлэрэкламаў склалася ўражанне, як пра самы карысны ў свеце напой. Аднак, на днях ад "Coca-Cola" ў Бельгіі атруціліся больш за 70 чалавек. Вось вам і амерыканская якасць!

ПРАГНОЗ ТЫДНЯ

У спякоту на выхадныя ў Мінску робіцца цішэй, горад яе "вымірае". Людзі ўцякаюць са сваіх кватэр да вады. І гэта нармальна. Аднак, па прагнозах Мінскай гарадской санэпідэманцыі, калі і далей тэмпература паветра будзе перавышаць 25 градусаў, то вада ў большасці вадаёмаў стане поўнаасцю непрыдатнай для купання. Можна будзе заразіцца дызентэрыяй ці сальманелёзам. Так што тым, хто рвецца да вады, варта сачыць за друкам, у якім у любы дзень можа з'явіцца непрыемнае паведамленне.

У САЮЗЕ БЕЛАРУСКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ

Госці з рускай Поўначы

Тысячы кіламетраў раздзяляюць Беларусь і Мурманскую вобласць Расіі. Але блізкімі і зразумелымі адзін аднаму праблемамі жывуць літаратары нашых краін. Гэта высветлілася з першых хвілін сустрэчы ў беларускім пісьменніцкім саюзе, куды прыехалі мурманскія літаратары Надзея Бальшаква, Уладзімір Сямёнаў і Марына Чыстаногва. Іх прымалі намеснік старшыні СБП Навум Гальпяровіч, галоўны рэдактар газеты "Літара-

тура і мастацтва" Аляксандр Письмянкоў, галоўны рэдактар літаратурных перадач Беларускага тэлебачання Валерый Грышановіч, галоўны рэдактар газеты "Чырвоная змена" Аляксандр Карлюкевіч, пісьменнікі Леў Караічаў, Аляксандр Давыдаў.

Мурманскай арганізацыі Саюза пісьменнікаў Расіі споўнілася нядаўна 20 гадоў. Сёння ў вобласці жыве і працуе нямала цікавых празаікаў, крытыкаў, паэтаў, чые імёны вядомыя чытачам не толькі Поўна-

чы. Дарэчы, у краі выходзіць літаратурна-мастацкі альманах "Север", дзе друкуюцца творы мурманскіх літаратараў.

Госці наведалі Дом творчасці "Іслач". Адбыўся цікавы абмен думкамі, ёсць дамова аб сумесных праектах.

Беларускія пісьменнікі разам з расійскімі калегамі прынялі ўдзел у мерапрыемствах Дзён культуры Мурманскай вобласці ў Беларусі. **Н.К.**

БЕЛАРУСЬ — 2000

Веды — гонар — патрыятызм

Збег стагоддзяў — заўжды канцэнтрацыя мараў, намаганняў і сіл. У першую чаргу духоўных. Не выключэнне і заканчэнне стагоддзя дваццатага. А паколькі гэтым разам адно ў другое пераходзяць яшчэ і тысячагоддзі, то ўнутраныя і наваколныя змены падаюцца непазбежнымі і значнымі. Нават надзвычайнымі для краіны, што з'яўляецца географічным цэнтрам кантынентальнай Еўропы. Значыць, маюцца падставы звярнуцца да таго, што і як было, ёсць і можа альбо павінна быць на гэтай зямлі.

Менавіта падобныя сутнасныя настроі і памкненні выяўлялі Ганна Сурмач, Радзім Гарэцкі і Аляксандр Петрашкевіч — тры суісторыкі Нацыянальнага грамадскага арганізацыйнага камітэта "Беларусь — 2000 гадоў" падчас прэс-канферэнцыі, наладжанай у сядзібе Згуртавання беларусаў свету.

Праграма "Беларусь — 2000 гадоў" уяўляе сабой падсумаванне і асэнсаванне ў гістарычным нацыянальна-дзяржаўным і сусветным кантэксце шляху беларускага народа за тысячагоддзі цывілізацыі. Дарэчы, аналагічныя ініцыятывы напрыканцы другога тысячагоддзя натуральным чынам з'явіліся ў многіх краінах. Тым больш прыемна, што беларусы могуць і адзначыць годна надыход гэтай глабальнай даты ў ліку тых прыблізна 200 нацыяў з 5 тысяч, што маюць (ад

гэтага — асаблівае задавальненне) уласныя дзяржавы.

На жаль, мова і культура сталі справай палітыкі. А аўтары ідэі, якой ужо каля года падкрэслваюць, што акцыя "Беларусь — 2000 гадоў" не палітычная, а выключна культурная і нацыянальна заагаваная.

Пад зваротам да грамадскасці падпісаліся некалькі дзесяткаў вядомых у краіне асоб (навукоўцы, палітыкі, народныя пісьменнікі і г. д.), таму выходзіць да ўсяго беларускага насельніцтва з падобнай ініцыятывай ёсць разам з высокай ступенню грамадзянскай адказнасці і маральнае права, і кампетэнтнасць. Недэкланцасць падыходаў прадвызначыла і з'яўленне тэксту "Слова да народа Беларусі. Гістарычны шлях беларускай нацыі і дзяржаўнасці". Рэч, як сказаў Аляксандр Петрашкевіч, "у выглядзе эмацыянальнага вольнага слова", неабходная і арыгінальная, бо дагэтуль сапраўднага кароткага гістарычнага агляду, апрача спробаў Ластоўскага і Ігнатюскага, у нас не было. Як мяркуюць аўтары гэтай калектыўнай кампіляцыі, яе ўздзеянне на насельніцтва па прачытанні павінна ажыццявіцца па наступнай схеме: веды — гонар — патрыятызм. Ёсць намеры выдаць "Слова..." асобнай брашурай, а потым у перакладах на рускую, англійскую і паступова на іншыя

мовы. Карацей, гэта тая кніга, якая павінна быць у кожным доме.

Ажыццяўляцца ініцыятыва "Беларусь — 2000 гадоў" будзе паводле распрацаванай арганізацыйнай адмысловай праграмы дзеля "ўшанавання выдатных гістарычных асобаў, значных падзеяў нашай шматвяковай гісторыі", "папулярызацыі сярод насельніцтва нашай краіны ведаў аб гістарычным мінулым беларускага народа" і "выхавання нацыянальнай годнасці і пацвярджэння культурна-нацыянальнай годнасці і пачуцця любові да Радзімы". Ад правядзення розных навуковых даследаванняў, канферэнцый і конкурсаў сярод школьнага асяродка арганізацыі турыстычных паездак па гістарычных мясцінах Беларусі, ад выдання ўсеажаблівай патрыятычнай сімволікі, паштовак і літаратуры, ад узвядзення помнікаў, памятных шыльдаў і ад падрыхтоўкі і публікацыі ў газетах і часопісах серыі навукова-гістарычных і публіцыстычных артыкулаў па тэме "Беларусь — 2000 гадоў" да правядзення летам 2000-га года ўрачыстага Усебеларускага форуму "Беларусь на мяжы тысячагоддзяў".

Натуральна, праграма разлічана на перспектыву, на дзесяцігоддзі. Прычым яна не з'яўляецца нейкім строгім дакументам, а толькі канцэптуальным і адкрытым праектам, разнастайваць які, калі мае ахвоту, можа кожны.

Кірыла ПАЗНЯК

Узнагароды — праведнікам

У амбасадзе Ізраіля адбылася цырымонія ўшанавання Праведнікаў Народаў Свету. Пяці жыхарам Беларусі, якія ў час вайны ратавалі яўрэяў, уручаны ганаровыя дыпламы і памятныя медалі.

Праведнік — чалавек, які прытрымліваецца рэлігійных правілаў жыцця. Пасля другой сусветнай вайны праведнікамі сталі называць і тых, хто, рызыкуючы жыццём, ратаваў яўрэяў ад вернай гібелі.

Званне "Праведнік Народаў Свету" прысвойвае Ізраільскі мемарыяльны інстытут "Яд Вашэм" ("Вечны помнік"), заснаваны ў 1953 годзе. Галоўныя задачы ўстановы: увекавечанне памяці ахвяраў яўрэйскага народа і яўрэйскіх суполак, знішчаных у час вайны, збор і вывучэнне інфармацыі для перадачы ўрокаў гісторыі наступным пакаленням, а таксама увекавечанне памяці выкарадных прадстаўнікоў розных нацыянальнасцей, якія рызыкавалі жыццём для выратавання яўрэяў.

Спецыяльная камісія на чале з Галоўным Суддзёй Вярхоўнага Суда Ізраіля вывучае матэрыялы і паказанні сведкаў, на падставе якіх прымаецца рашэнне аб прысваенні звання "Праведнік Народаў Свету", уручаюцца дыплом і памятны медаль, на якім выгравіраваны надпіс "Той, хто выратаваў адно жыццё — выратаваў усё свет". Імя праведніка заносіцца на Сцяну Пашаны ў інстытуце "Яд Вашэм". На сёння вядома больш за 20 тысяч такіх людзей.

Сёлета адбылася ўжо трэцяя на Беларусі цырымонія ўшанавання праведнікаў. Сярод тых, каму ўручаліся ўзнагароды, — мінчане Леанід Путан і Галіна Зюлікава,

Пётр Аляксееў з Гомеля і Анастасія Шашок з вёскі Парэчка Пухавіцкага раёна. Дыплом на імя Кацярыны Куляшэўскай, якой званне прысвоена пасмяротна, атрымаў яе ўнук Пётр Куляшэўскі з Гомельшчыны.

— Мы, яўрэйскі народ і дзяржава Ізраіль, — адзначыў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Ізраіля ў Беларусі Марцін Пелед-Флэкс, — будзем вечно ўдзячны гэтым людзям за тое, што яны не засталі ў баку, ратавалі не толькі жыцці яўрэяў, але і ратавалі веру ў гуманнасць і чалавечнасць, сваімі ўчынкамі пацвердзілі, што людзі могуць і павінны супрацьстаяць крываваму рэжыму дзеля захавання чалаве-

чай годнасці і чалавечых жыццяў... На цырымонію прыйшлі і выратаваныя праведнікамі людзі, сярод якіх мінчанка Вера Суркова, Рыгор Каган з гарадскога пасёлка Кіраўск Магілёўскай вобласці. Яны з'явіліся ініцыятарамі звароту ў інстытут "Яд Вашэм". Дзякуючы іх старанням, свет даведаўся пра по-

дзвіг жыхароў Беларусі. За час працы ізраільскай амбасады ў Беларусі (з кастрычніка 93-га) было ўручана больш за 150 дыпламаў Праведнікаў Народаў Свету.

НАШ КАР.
На здымках: у час уручэння ўзнагарод.
Фота Анатоля КЛЕШЧУКА

Прэмія перакладчыку

Міністэрства замежных спраў Італіі прысудзіла прэмію перакладчыку "Боскай камедыі" на беларускую мову Уладзіміру Скарынку. Нагодай для прысуджэння прэміі стаў 60-гадовы юбілей Уладзіміра Максімавіча.

Віталі У. Скарынка ў памяшканні Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі. Арганізатарамі юбілейнай вечарыны сталі не толькі гэтае таварыства, але і яшчэ два — "Беларусь — Малдова" і "Беларусь — Італія". Дарэчы, У. Скарынка з'яўляецца старшынёй праўлення першага з іх.

Прэмію віноўніку ўрачыстасці ўручыў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Італьянскай Рэспублікі ў

Рэспубліцы Беларусь Джавані Чаруці. А першай павіншавала Уладзіміра Максімавіча са слаўным юбілеем, вялікімі творчымі поспехамі і, канечне, дасягненнямі ў перакладзе "Боскай камедыі" намеснік старшыні Таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі Н. Іванова. Затым працуе слова пра юбіляра і яго творчасць сказаў В. Зубінак. А пасля...

Жадаючы павіншаваць У. Скарынку было шмат. Цёплыя словы гаварылі яму старшыня Таварыства дружбы А. Ваніцкі і старшыня Таварыства "Дантэ" (акадэмія) А. Міхасенка, пісьменнікі В. Іпатава, С. Грахоўскі, Я. Сіпакоў, А. Вяцінскі, Г. Марчук, Н.

Гальпяровіч, К. Цвірка, А. Савіцкі, Я. Каршукоў, калегі па сумеснай рабоце ў апарате Саюза беларускіх пісьменнікаў. Не прамінуў выпадку прылюдна прызнацца ў любові да бацькі і сын Уладзіміра Максімавіча, таксама паэт — А. Скарынка.

А кампазітары Г. Вагнер і А. Чыркун прыйшлі на вечарыну з песнямі, напісанымі на вершы юбіляра. А гэта надало атмасферы яшчэ больш святочнасці. Як і тое, што віталі У. Скарынка яго паплечнікі па Таварыстве "Беларусь — Малдова".

Вёў вечарыну галоўны рэдактар штотыднёвіка "Літаратура і мастацтва" А. Пісьмяноў.

Н. К.

Гомель... Аб'ект даследавання — "ЛіМ"

"Катэгорыя суб'ектыўнай мадальнасці ў сучаснай беларускай публіцыстыцы" — тэма кандыдацкай дысертацыі, якую ў Гомельскім дзяржаўным універсітэце імя Ф. Скарыны абараніла аспірантка Алена Ермакова (навуковы кіраўнік — доктар філалагічных навук

А. А. Станкевіч). Матэрыялам для даследавання паслужылі тэксты беларускамоўнага перыядычнага друку, пераважна тыднёвіка "Літаратура і мастацтва". Навуковая работа прысвечана вывучэнню мовы публіцыстыкі ў яе прагматычнай функцыі.

Гучыць музыка на Палессі

Здаўна славіцца Палессе музыкамі, спевакамі, танцорамі. Шматлікія артыстычныя калектывы, у тым ліку самадзейныя, паспяхова выступалі і выступаюць на розных конкурсах і фестывалях. А творчыя кадры для гэтага рэгіёна рыхтуе Мазырская мастацкая вучэльня, якой споўнілася 30 гадоў. За гэты час тысячы спецыялістаў выйшлі адсюль у самастойную дарогу. Зараз у вучэльню працуе шэсць аддзяленняў. На юбілей з'ехаліся былія выпускнікі, іншыя шануюныя госці. І зноў у каторы раз гучала тут музыка, гучала песня.

Дар музея

Гомельскі жывапісец і графік Генадзь Говар нарадзіўся на Жлобіншчыне. Заўсёды наведвае ён родныя мясціны, сустракаецца з землякамі, прыязджае на маляўнічы дзянпроўскія берагі. Тут мастак стварыў нямала карцін пра старажытны Жлобін, непаўторную прыроду, напісаў партрэт

удзельніка Вялікай Айчыннай, ганаровага грамадзяніна Жлобіна, беларускага пісьменніка Аляксандра Капусціна. Нядаўна ў Жлобінскім музеі была адкрыта персанальная выстава Генадзя Говара. Прыйшлі сюды прыхільнікі таленту мастака, кіраўнікі горада. Адзінаццаць сваіх работ Говар перадаў у дар музею.

Набыткі маладых

На ўліку ў абласной арганізацыі Саюза мастакоў 65 сяброў. Усе яны ўнеслі значны ўклад у развіццё беларускай культуры. Цяпер расце таленавітая маладая змена. У Гомелі адкрыта мастацкая вучэльня, выпускнікі якой працуюць як у абласным цэнтры, так і ў раёнах вобласці. Свае творчыя набыткі моладзь прадставіла на выставу карціннай галерэі абласной арганізацыі СМ.

Аляксей ШНЫПАРКОЎ

ВІЦЕБСК...

Каб была бяспека і на "базары"

Камісія па надзвычайных сітуацыях пры аблвыканкаме правяла нечарговае пасяджэнне па забеспячэнні бяспекі грамадзян у час правядзення "Славянскага базара ў Віцебску". Як паведаміў першы намеснік начальніка УУС М. Феакістаў, за дзесяць гадоў існавання Летняга амфітэатра ніколі не праводзілася абследаванне яго канструкцыі, аднак і буйных зда-

рэнняў не было. Сёлета міліцыя плануе кіравацца правіламі бяспекі, каб не ствараць таўкатні ва ўваходах. Ішла гаворка і аб тым, што ў часы міжнароднага свята цэнтр Віцебска ператвараецца ў сапраўдны "пікнік ля абочыны". На вуліцах вельмі многа п'яных кампаній. Аднак канкрэтнага рашэння аб тым, як будзе наладжаны гандаль спіртным, улады яшчэ не прынялі.

Пішыце пісьмы сябрам...

Шасцікласніца з вёсачкі Ухвішча Полацкага раёна Святлана Марозава стала пераможцай міжнароднага эпістальнага конкурсу, які праводзіць Міністэрства сувязі Беларусі. Света напісала пісьмо сябру аб тым, што значыць пошта ў яе жыцці. Целыня і шчырасць разважанняў кранулі сэрцы чыноўнікаў міністэрства, і яны ва ўрачыстай абстаноўцы ўручылі дзяўчынку ўзнагароды і граматы. А рэдакцыя абласной газеты "Роднае слова" вырашыла надрукаваць пісьмо школьніцы на старонках свайго выдання.

Пішыце адзін аднаму пісьмы, шануюныя сябры!

Святлана ГУК

МАГІЛЁЎ...

Звінела "Залатая пчолка"

"Залатой пчолкай" чатыры гады таму клімаўчане назвалі фестываль творчасці школьнікаў. Быў ён прысвечаны Міжнароднаму дню аховы дзяцей. Фестываль перарос сёлета з раённага ў абласны. Два дні звінела "Залатая пчолка" ў Клімавічах музыкі, песнямі, танцамі. У свяце бралі ўдзел дзеці з 17 раёнаў Магілёўшчыны. Былі і госці: з Тулы прыехаў фальклорны ансамбль "Ладушкі"; са Стоўбцаў Мінскай вобласці — узорны ансамбль

"Лявоначкі", у якім танцуюць толькі дзяўчынкі; з горада Шумячы, што на Смаленшчыне, завітаў ансамбль народнай песні "Ручаёк"; з горада Талочын, што на Віцебшчыне, — харэаграфічны калектыв.

У праграме "Залатой пчолкі" былі конкурсныя выступленні, выстаўка работ юных аматараў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, конкурс малюнка на асфальце, вечар дружбы, творчыя сустрэчы, галаканцэрт і ўшанаванне пераможцаў.

Фестываль народнага мастацтва

У Асіповічах прайшоў фестываль народнага мастацтва "Вясновыя колеры". Удзельнічала ў ім 800 чалавек, якія разам з гледачамі сабраліся на плошчы ля раённага Цэнтра народнай творчасці. Адкрыўся фестываль песнямі ў выкананні фальклорнага ансамбля "Суседкі" Цяплушкага сельскага клуба.

У рамках фестываля дзейнічаў "Гарадок майстроў", дзе можна было пазнаёміцца з работамі майстроў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Асіпоўшчыны. Хто хацеў — купіў сувенір на памяць.

У канцы свята адбыўся гала-канцэрт. У ім узялі ўдзел 500 чалавек. Лаўрэатамі фестываля народнага мастацтва сталі 24 калектывы.

Іван ПЕХЦЕРАЎ

"Пралескі" — вакальны ансамбль

І аб'яднаў ён юных спявакаў. Летась калектыв стаў лаўрэатам рэспубліканскага фестываля "Усе мы родам з дзяцінства" за выкананне песні магілёўскага кампазітара Уладзіміра Рубаніка на верш Івана Пехцерава "Купальская легенда". Нарадзіліся "пралес-

кі" ў сярэдняй школе N 28 сем гадоў таму дзякуючы хормайстру Палаца культуры завада штучнага валакна Алене Леўчанцы. Цяпер калектыв — адзін з вядучых. Не абыходзіцца без яго ніводзін канцэрт. А прапагандуе ансамбль беларускае песню.

Ясь ЯСЕНЬ

"Дударэньку-гаспадэньку"

Зборнік народна-інструментальных партытур пад такой назвай — новая творчая праца знакавага музыканта, даследчыка беларускага фальклору, мастацкага кіраўніка ансамбля "Крупіцкія музыкі" Уладзіміра Грома. Выданне, ажыццэўленае пры падтрымцы Міністэрства культуры Беларусі, мае не толькі навукова-асветніцкае значэнне, але і практычнае, цалкам адпавядае захадам энтузіястаў адраджэння ў народна-інструментальным выканальніцтве старажытнай беларускай дуды.

Прэзентацыя зборніка сталася адной з адметных падзей сёлета, ужо чацвёртага Міжнароднага фестываля "Звіняць цымбалы і гармонік" у Паставах: менавіта пад знакам адраджэння дуды рыхтавалася значная частка яго праграмы. Невялікі наклад новай нотнай кніжкіцы мусіў арганізатару навукова-асветніцкай акцыі распаўсюдзіць зборнік мэтанакіравана — сярод кіраўнікоў народна-інструментальных калектываў, чынінікаў

мастацкай самадзейнасці на Беларусі.

Каштоўнай практычнай дапамогай для ўсіх, каму давядзецца асвойваць нотны матэрыял і пакуль яшчэ рэдкасны інструмент (мала хто мае дуду, мала хто валодае сакрэтамі яе вырабу), — для ўсіх, неабыхавых да адраджэння нацыянальнай культуры, станецца яшчэ адна навінка. У якасці адмысловага дадатка да зборніка выдана касета пад той жа назвай — "Дударэньку-гаспадэньку". На ёй у выкананні фальклорнага ансамбля "Крупіцкія музыкі" запісаны 18 самабытных нумароў: песні, інструментальныя найгрышы, сакавітыя кампазіцыі — з удзелам дуды.

Улічваючы тое, што дуда сёння — інструмент дэфіцытны і дарагі, аўтар зборніка У. Гром даў сваім "чытачам" —калегам варыянты творчага падыходу да ўвасаблення партытур. Скрыпка, цымбалы, барабан, бубен, басэля або яе "заменнікі" ёсць практычна ва ўсіх фальклорных калектывах Беларусі, ну,

Так выглядае вокладка касеты.

а спеўныя таленты — заўсёднае багацце нашай зямлі.

Што да касеты — яна можа папоўніць калекцыю самых звычайных слухачоў, аматараў маляўнічага і вышталцонага выканання традыцыйнай музыкі "Скакухі", "Юрачкі", "Мікіты", "Шастака"... Дзякуй фірме "Каўчэг" за дапамогу ў выпуску агучнай старонкі жывой народнай музыкі. Бадай, адзіная нязручнасць для карыстальніка гэтай "міні-фонахрэстаматыі" — адсутнасць паказальніка хранаметражу запісаных нумароў...

С. Б.

"Дыялогі вякоў"

У мэтах павышэння ролі тэатральнага мастацтва ў развіцці нацыянальнай культуры, актывізацыі работы па стварэнні новых твораў драматургіі, якія адлюстроўваюць духоўны свет чалавека, яго месца і ролі ў гісторыі і сучасных пераўтварэннях жыцця, Міністэрства культуры РБ праводзіць з 25 мая 1999 года па 25 красавіка 2000 года рэспубліканскі конкурс на стварэнне п'ес для тэатра пад дэвізам "Дыялогі вякоў".

Матэрыялы ўдзелу ў конкурсе прымаюцца з 25 мая 1999 года па 25 лютага 2000 года. На працягу двух месяцаў пасля гэтага тэрміну журы падводзіць яго вынікі.

На конкурс прымаюцца шматактовыя п'есы і інсцэніроўкі па творах беларускай літаратуры для драматычнага тэатра, п'есы і інсцэніроўкі па творах беларускай літаратуры для дзіцячага і лялечнага тэатраў.

Прадстаўленныя на мінулыя конкурсы драматургічныя матэрыялы паўторна не разглядаюцца.

На конкурс прымаюцца творы, якія не апублікаваны і публічна не выкананы ў Рэспубліцы Беларусь раней афіцыйнага падвадзення вынікаў. Вынікі абвешчаюцца не пазней 25 красавіка 2000 года.

П'есы высылаюцца ў 2-х машынапісных экзэмплярах (першы і другі — у збрашураваным выглядзе) без указання на іх прозвішча аўтара. Замест гэтага на п'есах прастваўляецца дэвіз аўтара.

Да конкурснага матэрыялу дадаецца паштовы канверт з паметкай аўтарскага дэвізу, у якім павінны быць: прозвішча аўтара (у адпаведнасці з пашпартамі), паштовы адрас, тэлефон, месца працы.

Пры адсутнасці канверта з

данымі аўтара матэрыялы, дасланыя на конкурс, не разглядаюцца. Калі замест даных указаны толькі літаратурны псеўданім аўтара, гэта не лічыцца пацвярджэннем аўтарства на прадстаўлены драматургічны матэрыял.

Распячатка канвертаў, абнародаванне прозвішчаў аўтараў адбываецца пасля падпісання пратакола аб выніках конкурсу і праводзіцца ў прысутнасці старшыні і членаў журы.

Матэрыялы высылаюцца па адрасе: **220004, г. Мінск, пр. Машэрава, 11, Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, адзел тэатраў, "На конкурс п'ес для тэатра".**

Конкурсныя матэрыялы прымаюцца ў строгай адпаведнасці з зазначанымі ў гэтым палажэнні тэрмінамі. Дата прыёмкі работ, што дасылаюцца поштай, вызначаецца па паштовай адназначнай адпраўцы.

Для пераможцаў конкурсу ўстанаўліваюцца наступныя грашовыя прэміі:

П'есы для драматычнага тэатра	
у колькасці мінімальнага заробку	
Адна першая	- 240
Дзве другія	- 200 (кожная)
Дзве трэція	- 160 (кожная)
П'есы для дзіцячага тэатра	
Адна першая	- 260
Адна другая	- 220
Адна трэція	- 170
П'есы для тэатра лялек	
Адна першая	- 120
Адна другая	- 90
Адна трэція	- 75
Інсцэніроўкі па творах беларускай літаратуры	
Для драматычнага тэатра - тры прэміі ў памеры 90, 70, 50 мінімальнага заробку	

Для драматычнага тэатра - тры прэміі ў памеры 90, 70, 50 мінімальнага заробку кожная.

Ускладаннем кветак, жалобнай паніхідай у Петрапаўлаўскай царкве і пазычнай вечарынай, што прайшла 25 мая ў Беларускай хатцы, ушанавалі супрацоўнікі музея М. Багдановіча памяць свайго любімага паэта.

Слова пра "паэта чыстае красы" на цырымоніі ўскладання кветак казалі дырэктар музея М. Трус, пісьменнікі А. Вярцінскі, Л. Баршчэўскі, А. Хатэнка, Э. Акулін... Песні на вершы Багдановіча выканаў бард А. Галіч.

Надзіва ўрачыста і пранізліва-маркотна прайшла вечарына памяці паэта ў доме, які стаўся для яго апошнім радзінным гняздом.

Задуменна-скрушна прыслухоўвалася Беларуска хатка кожным сваім мемарыяльным вянцом да гукаў чыстай і высокай паззіі з вуснаў вядомай айчынай пазткі Дануты Бічэль, якая спецыяльна дзеля гэтай нагоды завітала з Гародні ў Мінск.

Завітала з крыўдай у душы (гарадзенскія ўлады пазбавілі пазтку музейнай гасподы, якая на працягу столькіх гадоў была яе жыццём і лёсам) і з адкрытым слухачам сваім шчырым пазтычным сэрцам.

І ліліся хвалыя песні... І з самвыдатаўскай кнігі "Надзелька", і з толькі што выддзенага "Мастацкай літаратуры" выбранага тэмкі паззіі "Снапок". У які руплівай рукой Данута Янаўна сабрала самыя важкія і спелыя каласы, узгадаваныя за ўсё жыццё на сваёй творчай ніве. Дыхтоўны атрымаўся "Снапок" — прыгожы і ладны. Такі не сорам і на покуць паставіць поруч з бажніцамі і бібліяй. Поруч з Максімавым "Вянком"...

Дадому гэтым светлым травенскім вечарам кожны з удзельнікаў імпрэзы панёс у душы блакіт багдановічаўскай валожкі і сонечнасць каласкоў з пазтычнага снапка Дануты Бічэль...

Н. К.

Памяці Георгія Шчарбатава

У Добраўскай сярэдняй школе Горацкага раёна прайшоў урок Памяці, які вучні і настаўнікі прысвяцілі пісьменніку-земляку Георгію Шчарбатаву. Былі запрошаны яго сястра Вера Фомчанка, школьны сябар пісьменніка Пётр Гарэленкаў, былы бібліятэкар Панкратэўскай бібліятэкі Мая Гладкая. Яна выказала думку, што неабходна надаць Добраўскай СШ імя Г. Шчарбатава і ўшанаванне яго памяць мемарыяльнай дошкай. Гэту прапанову падтрымаў дырэктар Горацкага гістарычна-этнографічнага музея У. Ліўшыц, які раскажаў, як ён вывучаў архіўныя матэрыялы пра Г. Шчарбатава, яго ваенныя дзённікі.

Вучні Добраўскай СШ прадставілі прысутным літмантаж па творах Г. Шчарбатава. Літаратурнае аб'яднанне "Роднае слова" на ўшанаванне памяці Г. Шчарбатава запрасіла галоўных рэдактараў штодзённіка "Літаратура і мастацтва" А. Пісьмянкова і паэта, рэдактара "Беларускай лясной газеты" А. Экава. У сваіх выступленнях госці засяродзілі ўвагу прысутных на значэнні твораў Г. Шчарбатава ў справе патрыятычнага выхавання моладзі. Прачыталі свае вершы.

Наталля ПАХАМОВІЧ

Другое жыццё "Кніжнага мира"

Пасля шматмесячнага перапынку зноў прыйшла да чытача штотыднёвая газета "Кніжны мир" ("Кніжны свет"), заснавальнікам якой з'яўляюцца Мінскае гарадское аптова-рознічнае прадпрыемства "Белсаюздрук", Беларуска асацыяцыя кнігавыдаўцоў і кнігараспаўсюджальнікаў і ТАА "Завігар". Свой выхад з-за фінансавых цяжкасцяў яна спыніла на 2-ім сёлетнім і 13-ым з часу выхату нумары. Пачала новае жыццё нумарам, які з'явіўся... 13 мая. На гэтую акалічнасць, зразумела, не мог не звярнуць увагу новы галоўны рэдактар "Кніжнага мира" Міхась Талочка, які сваё слова да чытача назваў "Магія лічбаў, альбо За развітаннем заўсёды павінна быць сустрэча". М. Талочка выказвае спадзяванне, што газета выжыве ў наш няпросты час і па-ранейшаму будзе мець свайго чытача. Спадзяёмся на доўгае жыццё "Кніжнага мира" і мы, чытачы, бо, сумнення няма, такая газета — патрэбная.

Прысвячаецца Быкаву

23 чэрвеня г.г. Саюз беларускіх пісьменнікаў ладзіць у Доме літаратара вечар, прысвечаны 75-годдзю з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава. У праграме выступлення вядомых беларускіх пісьменнікаў, артыстаў, дзеячаў культуры. Усіх, хто любіць творчасць славяна беларускага празаіка Васіля Быкава, запрашаем на вечар, які пачнецца а 18-й гадзіне.

На падтрымку культуры

Распараджэннем Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнкі зацверджана рашэнне савета фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва аб выдзяленні сродкаў на выплату грантаў і ганарараў на стварэнне і набыццё твораў культуры і мастацтва, выданне літаратурных твораў, фарміраванне музейных і бібліятэчных калекцый, набыццё інструментаў і матэрыяльных сродкаў для ажыццяўлення творчай дзейнасці, забеспячэнне ўдзелу творчых калектываў у міжнародных фестывалях і выстаўках, правядзенне культурных акцый, стажыровак творчых работнікаў, аказанне разовай матэрыяльнай дапамогі, у якім гаворыцца:

1. Выдзеліць гранты:

Нацыянальнаму акадэмічнаму тэатру імя Янкі Купалы на капітальнае абнаўленне спектакля па п'есе Я. Купалы "Паўлінка" — у памеры 1,5 млрд. рублёў;

Беларускаму тэатру "Лялька" (г. Віцебск) — для ўдзелу ў міжнародных фестывалях тэатраў лялек у Югаславіі (г. Субоціца) і Балгарыі (г. Плоўдзіў) — у памеры 537 млн. рублёў;

Нацыянальнаму акадэмічнаму тэатру оперы Рэспублікі Беларусь на пастаноўку оперы М. Мусаргскага "Барыс Гадуюн" — у памеры 3 млрд. рублёў;

Дзяржаўнаму тэатру лялек Рэспублікі Беларусь на правядзенне свята "Лялькі свету — дзецям Беларусі" — у памеры 800 млн. рублёў;

на набыццё твораў выяўленчага мастацтва музеямі рэспублікі — у памеры 15 млрд. рублёў;

Нацыянальнаму мастацкаму музею Рэспублікі Беларусь — у памеры 3 млрд. рублёў;

Музею сучаснага выяўленчага мастацтва — у памеры 2,5 млрд. рублёў;

Брэсцкаму абласнаму краязнаўчаму музею — у памеры 2 млрд. рублёў;

Магілёўскаму абласнаму мастацкаму музею імя П. В. Масленікава — у памеры 1,5 млрд. рублёў;

Гомельскаму абласнаму краязнаўчаму музею — у памеры 2 млрд. рублёў;

Віцебскаму абласнаму краязнаўчаму музею — у памеры 2 млрд. рублёў;

Полацкаму гісторыка-культурнаму запаведніку — у памеры 2 млрд. рублёў;

Беларускай акадэміі мастацтваў для ўдзелу беларускіх сцэнографіаў у Міжнароднай выстаўцы сцэнаграфіі ў Чэхіі "Пражскае квадратнае 99" — у памеры 2 млрд. рублёў;

Віцебскай абласной бібліятэцы на набыццё дарэвалюцыйных кніг "Краязнаўства Віцебшчыны" — у памеры 213 млн. рублёў;

гісторыка-культурнаму запаведніку "Заслаўе" на арганізацыю выстаўкі "Зямля і космас Язэпа Драздоўіча" (пры ўмове стварэння пастаяннай экспазіцыі) — у памеры 540 млн. рублёў;

Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі на набыццё калекцыі рукапісных кніг і старадрукаў — у памеры 8 млрд. рублёў;

Беларускай федэрацыі спартыўных танаў для ўдзелу вядучай пары выканаўцаў

бальных танаў Р. Ярмаковіча і С. Халадкоўскай у фестывалі ў Англіі (г. Блекпул) — у памеры 315 млн. рублёў.

2. Выдзеліць сродкі:

Дзяржаўнаму акадэмічнаму народнаму аркестру Рэспублікі Беларусь імя І. І. Жыноўіча (у сувязі з 70-годдзем калектыву) на набыццё музычных інструментаў — у памеры 8,4 млрд. рублёў;

Дзяржаўнаму ансамблю танца Рэспублікі Беларусь для падрыхтоўкі канцэртнай праграмы, прысвечанай 40-годдзю заснавання калектыву: — у памеры 3, 4 млрд. рублёў;

Дзяржаўнаму акадэмічнаму народнаму хору Рэспублікі Беларусь імя Г. І. Цітовіча на набыццё музычных інструментаў — у памеры 3,5 млрд. рублёў;

Шклоўскаму раённаму аддзелу культуры на набыццё музычных інструментаў і тэхнічнага абсталявання для ўстаноў культуры — у памеры 3 млрд. рублёў;

Рэспубліканскаму тэатру беларускай драматургіі на набыццё гукарадыёапаратуры — у памеры 1,3 млрд. рублёў;

Нацыянальнаму мастацкаму музею Рэспублікі Беларусь на набыццё асвятляльнай апаратуры — у памеры 3,5 млрд. рублёў;

Беларускаму саюзу кампазітараў на набыццё тэхнічнага абсталявання — у памеры 4,5 млрд. рублёў;

Міністэрству культуры на стварэнне міні-друкарні па выданні малатыражнай нотнай, вучэбнай і вучэбна-метадычнай літаратуры для навучальных устаноў мастацтва рэспублікі — у памеры 11 млрд. рублёў;

сімфанічнаму аркестру творчага аб'яднання "Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Рэспублікі Беларусь" на набыццё музычных прылад — у памеры 2,3 млрд. рублёў;

Міністэрству абароны на набыццё музычных інструментаў для галоўнага ваеннага аркестра Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь — у памеры 5 млрд. рублёў;

Мінскаму мастацкаму вучылішчу на набыццё матэрыялаў для забеспячэння вучэбнага працэсу — у памеры 1,5 млрд. рублёў;

Беларускай акадэміі мастацтваў на набыццё мастацкіх матэрыялаў і абсталявання для забеспячэння вучэбнага працэсу — у памеры 4 млрд. рублёў;

цэнтру па рабоце з адоранымі дзецьмі і таленавітай моладдзю Беларускага інстытута праблем культуры на стварэнне банка да-

ных адораных дзяцей рэспублікі — у памеры 400 млн. рублёў;

Беларускаму рэспубліканскаму тэатру юнага глядача на набыццё асвятляльнай апаратуры для эксперыментальнай сцэны — у памеры 4 млрд. рублёў;

Горацкай дзіцячай школе мастацтваў на набыццё канцэртнага раяля — у памеры 1,3 млрд. рублёў;

Міністэрству культуры на творчыя стажыроўкі работнікаў тэатраў драмы і лялек — у памеры 1 млрд. рублёў;

Беларускаму саюзу музычных дзеячаў на падрыхтоўку і ўстанавленне мемарыяльнай дошкі на доме, дзе жыў народны артыст Беларусі З. І. Бабій, — у памеры 3 млрд. рублёў;

Беларускаму дзяржаўнаму цырку на набыццё тэхнічнага абсталявання для падрыхтоўкі нацыянальнай цыркавой праграмы — у памеры 3 млрд. рублёў;

Беларускай акадэміі музыкі на рэстаўрацыю найбольш каштоўных раяляў — у памеры 3 млрд. рублёў;

Нацыянальнаму акадэмічнаму тэатру імя Янкі Купалы:

на набыццё гукаасвятляльнай апаратуры — у памеры 4 млрд. рублёў;

на выданне буклета-даведніка "Нацыянальны тэатр імя Янкі Купалы" і альбома "Сцэнаграфія Барыса Герлавана" — у памеры 1,5 млрд. рублёў;

Беларускай акадэміі мастацтваў на выданне кнігі Р. Смольскага "На скрыжаванні: тэатр у працэсах станаўлення і развіцця гістарычнай і нацыянальнай свядомасці беларусаў" — у памеры 600 млн. рублёў;

Гомельскаму абласнаму драматычнаму тэатру на выданне буклета "Да 60-годдзя Гомельскага абласнога драмтэатра" — у памеры 1 млрд. рублёў;

Беларускаму інстытуту праблем культуры на падрыхтоўку альбома "Повязь часоў — беларускі ручнік" — у памеры 350 млн. рублёў;

Беларускаму дзяржаўнаму універсітэту культуры на выданне вучэбнага дапаможніка В. П. Пракапцовай "Мастацкая адукацыя ў Беларусі" — у памеры 450 млн. рублёў;

Дзяржаўнаму камітэту па друку на выданне літаратурных твораў — у памеры 37 млрд. рублёў.

3. Аказаць разавую матэрыяльную дапамогу:

Кармуніну Паўлу Васільевічу, народнаму артысту Беларусі, — у памеры 50 млн. рублёў;

Слесарэнку Аляксею Аляксеевічу, заслужанаму работніку культуры БССР, — у памеры 50 млн. рублёў.

М. А. КАЗІНЕЦ,

старшыня савета фонду

Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва

Я не падпісваў публічную скаргу

Прыехаўшы ў Віцебск з сельскай мясцовасці дзе знаходзіўся ў сувязі з хваробай маці, я са здзіўленнем убачыў сваё прозвішча пад заявай беларускіх пісьменнікаў "Шляхам адзінства", якую прачытаў 10 красавіка ў газеце "Беларуская ніва". Адразаў пазваніў карэспандэнту гэтай газеты Я. Мальчэўскай, што я не падпісваў гэтую заяву і хачу, каб мне паказалі рукапіс тэксту, якога я ніколі не бачыў, і мой подпіс, якога я ніколі не ставіў пад такім тэкстам. Больш таго, маё прозвішча ў "Беларускай ніве" надрукавана з памылкай "Беляженко". Сам я напісаў бы "Бележенко".

Канечне, пазней бачыў я тэкст заявы і ў іншых выданнях.

Лічу, што заява прыняла форму скаргі на кіраўніцтва Саюза пісьменнікаў. Калі б яна мела і іншую форму, усё роўна я не падпісваў. Разважанні простыя: не прысутнічаючы на пасяджэнні рады Саюза пісьменнікаў, якая прыняла сваю заяву ў канцы студзеня месяца гэтага года, я не мог і не магу рабіць вывады аб тым, чаму яна прыняла адпаведнае рашэнне. І ўжо проста не маю права асуджаць кіраўніцтва нашага творчага саюза, выдатных пісьменнікаў У. Някляева, В. Іпатава, Н. Гальяровіча за тое, што рада прыйшла да такіх высноў. Магу толькі меркаваць, што любы з кіраўнікоў Саюза пісьмен-

нікаў мог аказацца ў ліку меншасці, якая не змагла прымусіць раду прыняць іншае рашэнне.

Крайнія, радыкальныя погляды ні левых, ні правых не магу прыняць, прытрымліваючыся памяркоўнасці — прыроджанай якасці нашага народа. Не хачу расколу, не хачу, каб паявіліся "бежанцы" з ліку літаратараў, нікому не жадаю трагічнага лёсу.

Давайце пісаць цікавыя кнігі!

Барыс БЕЛЯЖЭНКА,
паэт, празаік, журналіст

9 красавіка "Народная газета" надрукавала Заяву беларускіх пісьменнікаў, пад якой стаяць прозвішчы асобных нашых твораў. Сярод іх ёсць і маё. У гэтай сувязі заяўляю, што ніхто не даваў той "дакумент" мне на подпіс, ні нават па тэлефоне не прасіў у мяне на яго дазволу, а гэта значыць — ён не мой.

Апошнія гады я сур'ёзна хварэю і ўвесь час дрэнна пачуваю сябе. Не ведаю каму ў СП падтрыбілася псаваць і без таго не дужа добры настрой?

Леанід КАЛОДЗЕЖНЫ

г. Орша

А песня гучала...

Акопы называюць творчай калыскай Янкі Купалы, бо, сапраўды, гэты кутчак зямлі стаў для Купалы, як Міхайлаўскае для А. Пушкіна, як Навагрудак для А. Міцкевіча, невычэрпнай крыніцай натхнення ў паззіі. І не дзіўна, што на гэтай святой зямлі, сталі традыцыйнымі злёты маладых паэтаў Міншчыны "Нас слова Купалы да творчасці кліча".

Арганізатары свята: Упраўленне культуры Мінскага аблвыканкома, аддзел культуры райвыканкома г. Лагойска, Мінская абласная бібліятэка імя А. С. Пушкіна, Саюз беларускіх пісьменнікаў, Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы, улічваючы пажаданні мінулых удзельнікаў злётаў, сталіся каб свята прайшло на вышэйшым узроўні.

30 траўня ў Акопы на свята паззіі, якое цяпер мела назву "А. Пушкін і Я. Купала", прыехалі ўдзельнікі чарговага чацвёртага злёту маладых паэтаў Міншчыны. Свята пачалося з урачыстага ўскладання кветак да помніка Я. Купалы. Пасля госці пасадзілі явар і папарацкветку. Намеснік дырэктара музея па навуковай частцы Ф. Ваданосава правяла дзве экскурсіі па залах філіяла "Акопы".

На канцэртнай пляцоўцы свята адкрыла загадчык навукова-асветніцкага аддзела музея Л. Давідоўска. З прывітальным словам да ўдзельнікаў звярнуліся намеснік старшыні Саюза беларускіх пісьменнікаў Вольга Іпатава і галоўны рэдактар штотыднёвіка "Літаратура і мастацтва" Аляксей Пісьмянкоў, намеснік старшыні Лагойскага райвыканкома Антон Навіцкі і паэт Анатоль Эзкаў.

На сцэну выходзілі і чыталі свае вершы маладыя таленты Міншчыны. А завяршылася свята выступленнем народнага ансамбля г. Лагойска "Шчодрыца".

Уладзімір КУХТА

МАЦЕЙ СТАНІСЛАЎ Стрыйкоўскі-Осостэвічыус (1547 — канец 80-90-х гг. XVI ст.) — выдатны дзеяч першага беларускага Адраджэння, універсальная і шматбаковая асоба: паэт, філосаф, палітык, мастак, археолаг, талограф, картограф і інш. Але ж у першую чаргу ён гісторык, аўтар знакамітай “Хронікі польскай, літоўскай, жмудскай і ўсёй Русі”, выдадзенай у 1582 г. у Кенігсбергу. Мацей Стрыйкоўскі першы прафесійны даследчык нашай гісторыі, які падыходзіў да яе не як канстататар, летапісец, а як аналітык, вучоны. Ён імкнуўся не толькі выпрацаваць навуковы метада даследавання гісторычнага працэсу, але і спасцігнуць яго сэнс, накіраваўшы філасофію.

На думку А. Рогова, аўтара манаграфіі “Русско-польские культурные связи в эпоху Возрождения (Стрыйковский и его “Хроника”)", у працы Стрыйкоўскага дамінуе славянская тэндэнцыя. Тлумачыцца гэта тым, што ў даследчыцкай дзейнасці гісторыку больш за ўсё спрыялі беларускія феадалы — Слуцкія, Хадкевічы, Заслаўскія. М. Ерма-

турцы”, у якім супрацьстаяў ліберальную палітычную сістэму Рэчы Паспалітай дэспатычнаму рэжыму Асманскай імперыі. Кніга выклікала незадаволенасць Стэфана Баторыя, кандыдатуру якога на каралеўскі трон падтрымліваў турэцкі султан.

Пакінуўшы дзяржаўную службу, Стрыйкоўскі вяртаецца на Беларусь і пасяляецца ў доме свайго мецэната, слускага князя Юрыя Юр’евіча Амелькавіча. Рыхтуючы сваю “Хроніку”, ён інтэнсіўна працуе не толькі ў багатым кнігасховішчы слуцкіх князёў, але і ў кнігасховішчах і архівах князёў Заслаўскіх, магнатаў Хадкевічаў. Апошнія дабіліся для гісторыка дазволу працаваць у кнігасховішчы Супрасльскага манастыра, у якім знаходзілася звыш 200 старажытнарускіх і беларускіх рукапісаў. Пазней, у прадмове Стрыйкоўскі ўспамінае, што, працуючы над “Хронікай”, пераўзыхішоў у стараннасці тых рабцоў, якія працавалі ў егіпецкіх каменямомнях. У доме князёў Слуцкіх Стрыйкоўскім было напісана часткова паэтычнае, часткова празаічнае сачыненне “Аб пачатку, паходжанні, доблесці,

Паспрабую абгрунтаваць гэтыя тэзісы.

У адрозненне ад сярэднявечных летапісцаў і хроністаў Стрыйкоўскі — гісторык-даследчык, вучоны, прафесіянал. У яго ўяўленні гісторыя — гэта навука, якая здобывае аб’ектыўную ісціну. У яе падставе ляжыць правераны, не выклікаючы сумнення, факт. Па словах гістарыяграфу ў працэсе стварэння “Хронікі” ён абавіраўся на перакрыніцы і працы шматлікіх летапісцаў і гісторыкаў, “абагульняючы іх, параўноўваючы паміж сабою розныя доказы і сведчанні”. У сваёй “Хроніцы” Стрыйкоўскі неаднаразова падкрэслівае, што з’яўляецца непрадзятым, аб’ектыўным даследчыкам, імкнецца да “самай шчырай гістарычнай праўды”. “Няхай ніхто не спадзяецца, — піша ён, — на выключнае ўсхваляе свайго роду, а толькі той, чыё імя і годнасць сама гісторыя праславіла”. Адначасова гістарыяграф падкрэслівае, што не адмаўляе крытыкі і гатовы прыняць “з удзячнасцю” ўсе разумныя і справядлівыя заувагі (там жа, с. XL-XLI). Звяртаўся Стрыйкоўскі і да гістарычных міфаў, ле-

тычнай філасофіі. У “Хроніцы” ён коратка разглядае асноўныя філасофскія вучэнні старажытных грэкаў і рымлян ад першапачатку. “Ады, — піша ён, — сцвярджалі, што свет самастварыўся з Хаоса, г. зн. ад змяшэння рэчыва і элементаў, пра што піша Авідзій у сваіх “Метамарфозах”... Фалес з Мілета, адзін з сямі грэчаскіх мудрацоў, усе рэчы выводзіў з вады... Гіпарх і Геракліт Эфэскі... сцвярджалі, што свет створаны з агню і вады... Арыстоцель, Цыцэрон, Ксенафан, Аверэс і іншыя лічылі свет вечным, без пачатку і канца. На думку Стрыйкоўскага, “чым больш яны імкнуліся паказаць сілу свайго розуму, тым больш памыляліся, бо не мелі паняцця пра ўсеагупнасць Бога, які ўсё стварыў з нічога”. Ва ўяўленні Стрыйкоўскага, Бог з’яўляецца “першапачаткам справядлівага права, закону, улады”, а Адам і Ева — “тым насеннем, з якога пайшлі ўсе народы”.

І нарэшце, адносна палітычнай арыентацыі Мацея Стрыйкоўскага. Існуе думка, што ён з’яўляўся пралітоўска настроеным гісторыкам. Але гэта думка, на наш погляд, даволі спрэчная. Зразумела, у працах Стрыйкоўскага, і перш за ўсё ў яго “Хроніцы”, мы сустракаемся з супярэчлівымі тэндэнцыямі, рознабаковымі трактоўкамі гістарычных падзей на карысць і літоўскага, і беларускага, і ўкраінскага, і польскага этнасаў. Не трэба, на нашу думку, засяроджвацца на тых або іншых яго асобных выказваннях, а мець на ўвазе ўвесь кантэкст яго падачы гісторыі. Як адначасова, Стрыйкоўскі сам дэкларуе ў “Хроніцы” сваё імкненне трымацца фактаў, быць праўдзівым, падабаецца гэта каму або не, неаднаразова сцвярджае, што ён не панегірыст, а аб’ектыўны гісторык. І нарэшце, як кожны гісторык, Стрыйкоўскі мае права на свой пункт гледжання. Да таго ж, нельга падыходзіць да “Хронікі” Стрыйкоўскага з боку сучаснай нацыянальнай свядомасці, трактаваць тую ці іншую яго ацэнку як пралітоўскую або пралітоўскую... Гэта будзе банальнай мадэрнізацыяй і толькі аддаліць нас ад гістарычнай ісціны.

Стрыйкоўскі, на наш погляд, не з’яўляецца выразнікам гістарычна-палітычных інтарэсаў якога-небудзь аднаго — беларускага, літоўскага, украінскага ці польскага — народа, а ўсёй супольнасці этнасаў, аб’яднаных у Вялікім княстве Літоўскім, Рускім і Жамойцкім. Больш за тое, ён прыхільнік федэратыўнага саюза ВКЛ і Польшчы, або выразнік інтарэсаў Рэчы Паспалітай у цэлым. Ю. Бардах і Ю. Радзішэўскага, на маю думку, маюць рацыю, сцвярджаючы, што ідэя палітычнага кампрамісу паміж беларускімі, літоўскімі і польскімі феадаламі з’яўлялася падставой гістарычнай канцэпцыі аўтара “Хронікі”. Такім чынам, Стрыйкоўскі і беларускі, і літоўскі, і ўкраінскі, і польскі патрыёт. Гістарычная арыентацыя Стрыйкоўскага аглытавальная ў умовах другой паловы XVI ст.: палітычная самастойнасць ВКЛ у складзе Рэчы Паспалітай, што з’яўлялася адзінай рэальнай магчымасцю захаваць адносны дзяржаўны суверэнітэт у той час. Палак па паходжанні, Стрыйкоўскі ў першую чаргу лічыў сябе грамадзянінам ВКЛ, з’яўляўся беларуска-літоўскім патрыётам, пра што, напрыклад, сведчыць яго высокая ацэнка дзейнасці вялікіх князёў — Гедыміна, Альгерда, Кейстута і асабліва Вітаўта, наогул літоўска-беларускай дынастыі Ягелонаў. “Вітаўт, які быў названы Аляксандрам пры хрышчэнні, і які ў доблесці быў падобны да Аляксандра Вялікага, — піша ў “Хроніцы” Стрыйкоўскі, пераўзыхішоў у ваеннай справе грэчаскіх, рымскіх і карфагенскіх палкаводцаў... Ён неаднаразова атрымаў перамогі над татарами... вымусіў прасіць міру прарокі і лівонскіх крыжакоў, атрымаў дзве перамогі над маскоўскім князем, падпарадкаваў Нагайскаю, Перакопскую, Крымскую, Майкопскую і Заволжскую орды татараў і на чале іх паставіў сваіх цароў. Род Ягелонаў даў многіх знакамітых каралёў і князёў, якімі павінны ганарыцца ўся Літва, Русь (пад Літвой Стрыйкоўскі разумее заходнебеларускія землі, пад Руссю — усходнебеларускія — Полацк, Віцебск, Магілёў, Орша і інш. — С. П.), Жмудзь і кожны шляхціц. Менавіта яны, князі, народжаны ў Літве, а не італьянцы, не немцы, не масквіяне, не іспанцы, не грэкі, не французы, не англічане без дапамогі іншых народаў... стварылі вялікую дзяржаву”.

Характэрна, што большасць асобных раздзелаў “Хронікі” Стрыйкоўскі прысвячае беларускім і літоўскім феадалам, нягледзячы на тое, што многія з іх былі праціўнікамі Люблінскай уніі 1569 г.: Мікалаю Крыштафу Радзівілу — віленскаму ваяводзе і гетману літоўскаму, Астафею Валовічу — канцлеру ВКЛ, Мікалаю Монвіду Дарагастайскаму — полацкаму ваяводзе, Яну Глябовічу — мінскаму кашталю, Юрыю Жановічу — смаленскаму кашталю, Яну Кішку — жмудскаму старасту, Мельхіору Гедройцу — епіскапу Жмудскаму і інш.

Творная спадчына Мацея Стрыйкоўскага — яскравае сведчанне высокага ўзроўню развіцця гістарычнага і філасофскага мыслення, духоўнай культуры беларуска-ўкраінска-літоўскай дзяржавы і грамадства эпохі Адраджэння.

Сямён ПАДОКШЫН,

доктар філасофскіх навук, вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута філасофіі і права НАН Беларусі

Гісторыя ад Мацея

СПРОБА “ПАЛІТЫЧНАЙ РЭАБІЛІТАЦЫІ” ГІСТОРЫКА М. СТРЫЙКОЎСКАГА

ловіч, аўтар даследавання “Па слядах аднаго міфа” лічыць, што ў “Хроніцы” Стрыйкоўскага пераважае літоўская тэндэнцыя, а яе стваральнік з’яўляўся выразнікам гістарычных і палітычных ідэй свайго апошняга мецэната, жмудскага біскупа Гедройца. На думку польскага даследчыка Ю. Барадха і Ю. Радзішэўскага, у аснове гістарычнай канцэпцыі Стрыйкоўскага ляжалі ідэі палітычнага кампрамісу паміж беларускімі, украінскімі, літоўскімі і польскімі феадаламі, федэрацыі Вялікага княства Літоўскага, Рускага, Жамойцкага і Польшчы.

Многія факты біяграфіі змяшчаюцца ў “Хроніцы” Стрыйкоўскага: “У прыватнасці, ён паведамляе, што нарадзіўся ў мястэчку Стрыкава (Мазовія) у шляхецкай сям’і, выхоўваўся, як гэта было прынята ў той час, у дамах знатных паноў Лоскіх і Мацкоўскіх. Да 16 год, па яго словах, “вывучаў свабодныя навукі з вялікай стараннасцю і працялоўствам”. Мяркуючы, што ў 1564 г. Стрыйкоўскі скончыў Кракаўскі ўніверсітэт, які з’яўляўся альма-матэр для многіх беларусаў, украінцаў, літоўцаў. У “Хроніцы” Стрыйкоўскі таксама адзначае, што з юнацкіх гадоў яго ахапіла прага, “якая была ўласціва маладому Платону” — наведванне іншых краін. Апынуўшыся ў Беларусі каля 1570 г., Стрыйкоўскі паступае на вайсковую службу, якую праходзіць у Віцебску. Ён дасканала авалодаў беларускай, рускай і літоўскай мовамі. Зацікавіўшыся гісторыяй Вялікага княства Літоўскага, Рускага і Жамойцкага, пачаў старанна вывучаць беларуска-літоўскія летапісы, штудзіраваць працы польскіх гісторыкаў — Длугаша, Мехавіты, Вапоўскага, Кромера, Бельскага, антычных і сярэднявечных аўтараў, пісьменнікаў эпохі заходнеўрапейскага Адраджэння. Шмат падарожнічаў па Беларусі, Літве, наведваў Лівонію, Маскоўскую дзяржаву і нідзе, па яго словах, “не марнаваў часу”, а нястомна працаваў у імя “добра, славы грамадства і дзяржавы”, г. зн. Вялікага княства Літоўскага, Рускага і Жамойцкага і Рэчы Паспалітай у цэлым.

Стрыйкоўскі асабіста абследаваў і вывучаў палі бітваў, старыя гарадзішчы, замкі беларускіх і літоўскіх феадалаў, цэрквы і касцёлы, вёў археалагічныя раскопкі, маляваў, слухаў народныя беларускія і літоўскія песні, запісваў мясцовыя фальклор, цікавіўся правамі язычніцкай культуры ў асяроддзі літоўцаў і беларусаў, пра што ён падрабязна піша ў сваёй “Хроніцы”. Вынікам з’явіўся рукапіс першай яго кнігі “Апісанне Еўрапейскай Сарматыі”.

У 1574 г. у Кракаве Стрыйкоўскі выдаў паэму “Веснік дабрачыннасці”, у якой у вершаванай форме коратка выкладаліся гісторыя ВКЛ, а таксама яго філасофска-гістарычныя і сацыяльна-палітычныя погляды. Вершавана-філасофскі вопыт над гісторыяй Беларусі і Літвы Стрыйкоўскі ў “Хроніцы” тлумачыў наступным чынам: “У выніку прадоўжанай праці працы ўзнікла неабходнасць разарваць манатоннасць майго быцця і тады я звярнуўся да паэзіі”.

У гэтым жа годзе ў складзе пасольства Стрыйкоўскі апынуўся ў Канстанцінопалі, сталіцы былой Візантыйскай імперыі, гісторыя і культура якой, як вядома, былі цесна знітаваны з гісторыяй і культурай Кіеўска-Полацкай Русі. Тады ўжо гэта была сталіца Асманскай імперыі. З дазволу турэцкіх улад Стрыйкоўскі падарожнічае па тэрыторыі імперыі, вывучае побыт і гісторыю яе народаў. Наведваў ён і Грэцыю, калыску еўрапейскай цывілізацыі, дзе “з першых рук” знаёміўся з культурай і гісторыяй гэтай краіны. Вярнуўшыся ў 1575 г. у Кракаў, Стрыйкоўскі выдае палітычны трактат пад назвай “Аб свабодзе Кароны Польскай і Вялікага княства літоўскага, а таксама аб жорсткасці няволі іншых каралеўстваў пад тыранскім ярмом

слаўных вайсковых і грамадзянскіх справах літоўскага, жмудскага і рускага народаў”. Кніга доўга заставалася ў рукапісе, які захоўваўся спачатку ў Нясвіжскай бібліятэцы Радзівілаў, а цяпер знаходзіцца ў бібліятэцы Нарадовай у Варшаве. У 1978 г. гэты рукапіс упершыню быў выдадзены польскай даследчыцай Ю. Радзішэўскай.

Есць меркаванне, што менавіта Мацеем Стрыйкоўскім напісана “Хроніка Быхаўца”, прычым на беларускай мове, але Ю. Бардах катэгарычна адхіляе дадзены гіпотэзу.

Знаходзячыся ў Слуцку, Стрыйкоўскі ўступае ў кантакт з выдатнымі беларускімі пісьменнікамі-гуманістамі, філосафамі, палітычнымі мысліцелямі і рэфарматарамі Сымонам Будным і Андрэем Воланам. Разам яны не толькі задумалі, але і рэалізавалі грандыёзны культурны праект: выданне вялізнага лацінскага трактата Андэя Фрыча Маджэўскага “Аб выпраўленні Рэчы Паспалітай”. Трактат гэты ў перакладзе на польскую мову выйшаў у 1577 г. у Лоскай друкарні.

У лістападзе 1578 г. памірае слуцкі князь Юры, але Стрыйкоўскі знаходзіць новага апекуна. На гэты раз ім стаў літоўскі каталіцкі біскуп Мельхіёр Гедройц. Гісторык прымае духоўны сан і атрымлівае пасаду каноніка. Быццам бы ўсё ўладкавалася ў жыцці Мацея Стрыйкоўскага, аднак яму быў нанесены нечаканы ўдар “з-за вугла”. У Кракаве выходзіць у свет праца “Апісанне Еўрапейскай Сарматыі” пад аўтарствам Аляксандра Гваніні, былога вайсковага начальніка Стрыйкоўскага, камандзіра Віцебскага гарнізона. У сваёй прадмове да “Хронікі” Стрыйкоўскі сцвярджае, што гэта было яго сачыненне, якое ён легкаверна даў пачытаць ротмістру Гваніні і якое апошні прывёў. Многія сучасныя даследчыкі згаджаюцца з гэтым абвінавачваннем.

“Хроніка польская, літоўская, жмудская і ўсёй Русі” Мацея Стрыйкоўскага была надрукавана ў 1582 г. у Кенігсбергу на польскай мове. Апрача вышэйпамянятых, захаваліся назвы рукапісаў гісторыка, якія да нас не дайшлі. Гэта: вершаваныя творы “Буколікі” і “Плач з нагоды смерці жыгімонта Аўгуста”; празаічныя рэлігійна-філасофскія сачыненні “Аб разумнай парадзе” і “Супраць новахрышчэнцаў”; палітычны трактат “Аб тыраніі цяперашняга вялікага князя маскоўскага”, накіраваны супраць Івана Грознага і інш.

Дакладная дата смерці Стрыйкоўскага невядома, апошняе ўпамінанне пра яго як жывога адносіцца да 1586 г.

Ацэньваючы сваё жыццё, Стрыйкоўскі прызнаваўся ў “Хроніцы”, што правільна зрабіў, не пахаваўшы свой талент гісторыка і працуючы сваімі творами Бацькаўшчыну, якой для яго з’яўляліся Беларусь і Літва. На думку Ю. Бардха, “Стрыйкоўскі... быў свядомым выканаўцам сацыяльнага закліку на актуальную, у духу эпохі Адраджэння, гісторыю Літвы і Русі. Таму яго “Хроніка” мае першараднае значэнне для даследчыкаў беларускай, украінскай, літоўскай і рускай гістарыяграфіі”.

Трэба прызнаць, што постаць Мацея Стрыйкоўскага недаацэнена ў гісторыі беларускай культуры. Між тым яму належыць пачэснае месца сярод самых выдатных дзеячаў беларускага Адраджэння XVI — пачатку XVII ст. Стрыйкоўскі першы гісторык-прафесіянал Беларусі, Украіны і Літвы, які паставіў вывучэнне гісторыі на навуковую аснову. Стрыйкоўскі не толькі гісторык, але і філосаф, даследчык, які імкнуўся спасцігнуць сутнасць і сэнс шматвяковай гістарычнай, палітычнай і духоўна-культурнай эвалюцыі беларускага, украінскага, літоўскага польскага і рускага народаў. Па-трэцяе, Стрыйкоўскі несумненны і палкі патрыёт Вялікага княства Літоўскага, Рускага і Жамойцкага, прыхільнік яго самастойнага існавання ў складзе Рэчы Паспалітай.

генд, але ў яго яны адыгрывалі пераважна палітычную ролю. У прыватнасці, выкарыстоўваючы легенды пра рымскае паходжанне вялікакняжацкай дынастыі, гістарыяграф сцвярджаў аўтарытэт беларуска-літоўскай дзяржавы. Сам Стрыйкоўскі ўсведамляў сваю ролю гісторыка-першапраходца. “Выкарыстоўваючы свой прыродны талент, — пісаў ён, — я расчысціў і грунтоўна ўзараў той палеат, якога да мяне не крапаў плуг, а потым засеяў яго адборным зернем”.

Погляд Мацея Стрыйкоўскага на гісторыю адзначаюцца яскрава выяўленай філасофічнасцю. На яго думку, гісторыя выконвае дзве функцыі: пазнавальную і маральна-выдачычную, або вучыцельскую. Насуперак Арыстоцелю, які лічыў гісторыю менш філасафчнай у параўнанні з паэзіяй, Стрыйкоўскі перакананы, што гісторыя мае не меншы філасофскі патэнцыял, чым паэзія, што яна з’яўляецца “ключом да мінулага, настаўніцай свабодных навук і рамястваў, жывой крыніцай мудрасці і дабрачыннасці”. Для Стрыйкоўскага гісторыя не толькі навука, але і духоўны, палітычны, маральны вопыт, які з’яўляецца найважнейшым набыткам чалавецтва. Ён больш важны і карысны, чым абстрактныя разважаныя схаластаў. “Адзін гістарычны прыклад, — сцвярджае аўтар “Хронікі”, — больш важны і карысны для караляў, гетманаў, сенатараў, якія клапоцяцца аб грамадскім дабры, чым тысяча пытанняў філосафаў і метафізікаў, што спрачаюцца пра пачатак рэчаў, форму, пустату, бясконцасць, вечнасць, лёс, нябесную матэрыю... Гісторыя сваёй аголенай і доказнай праўдай, якая спасцігаецца без доўгіх і пустых аргументаў і сілагізмаў, кожнага з нас вучыць ясна і выразна памятаць аб мінулых рэчах, кіраваць сучаснасцю і планавач будучыя справы на падставе вопыту мінулага. У сувязі трох часоў, як піша Сенэка, зводзіцца ўся мера і парадок прыватнага і грамадскага жыцця чалавека. Пагарджанне гістарычным вопытам робіць чалавека падобным на жавялу з апушчанымі да долу вачамі”.

Стымулам чалавечай дзейнасці, на думку Стрыйкоўскага, з’яўляецца імкненне да змяноў славы, што адпавядае ўстаноўцы рэнесанснай філасофіі гісторыі. Ён, аднак, адраўнівае сапраўдную славу ад славы фальшывай, якую здобываў Герастрат, “спаліўшы храм Дзіяны ў Эфесе”. Сапраўдная слава дасягаецца не на ніве самалюбавання і эгаістычнага ўладальства, а ў дзеяннях “дзея Бацькаўшчыны і грамадскага добра”. Як і Скарына, Стрыйкоўскі лічыў, што сэнс гістарычнага чалавечага жыцця ў актыўнай дзейнасці на карысць радзіме, народу, агульнаму дабру. “Толькі той чалавек жыве правільна, годна і ісцінна, — сцвярджаў ён у “Хроніцы”, — які шукае і здобывае Бацькаўшчыне, самому сабе, а таксама нашчадкам бессмяротную славу, хто старанна робіць патрэбную справу, адзначаецца ў вайскавай доблесці або ў вывучэнні карысных навук”. Так, Юлій Цэзар праславіўся “Запіскамі аб гальскай вайне”, Аўрэлій Аўгустын — сваім творам “Аб Божым месце”. Гістарыяграф, такім чынам, усюсна палемізуе з сярэднявечнай канцэпцыяй сэнсу жыцця, з рэнесансна-гуманістычных пазіцыяў сцвярджае прырытэт зямной, грамадска карыснай дзейнасці чалавека.

Услед за Маджэўскім, Сапегам, Воланам узвышэнне і заняпад грамадства, дзяржавы Стрыйкоўскі звязваў з узвышэннем або заняпадам палітычнай і прававой свабоды, канкрэтнымі правамі якой, на думку вышэйпамянятых мысліроў, былі дзяржаўная незалежнасць, вяршэнства закону, прававая абаронанасць жыцця, годнасці і маёмасці чалавека.

Стрыйкоўскі выступае і ў ролі “чыстага філосафа”. З’яўляючыся прыхільнікам хрысціянскай канцэпцыі паходжання свету і чалавека, ён з вялікай павагай адносіцца да ан-

"Гісторыя беларускай літаратуры"

Выдавецтва "Вышэйшая школа" ажыццяўляе выпуск шматтомнай "Гісторыі беларускай літаратуры", што зацверджана Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь у якасці падручніка для студэнтаў філалагічных спецыяльнасцей вышэйшых педагагічных навуковых устаноў і, зразумела, можа быць выкарыстана навукамі педагагічных вучылішчаў, каледжаў, настаўнікамі, вучнямі старэйшых класаў і, увогуле, усімі, хто неабякава да гісторыі нацыянальнага прыгожага пісьменства. Таму гэтай "Гісторыі..." не нумарныя, яны зместам сваім ахопліваюць пэўны перыяд, што і пазначаецца ў падзагалюку.

Параўнальна нядаўна з явілася "Гісторыя...", што тычылася старажытнага перыяду. І вось чарговы том — "XIX — пачатак XX ст.". Як і папярэдні, ён напісаны калектывам аўтараў, сярод якіх і вядомыя навукоўцы. А паколькі гэтае выданне згаданай "Гісторыі..." другое, дапрацаванае, дык выкарыстаны і раздзелы з папярэдняга, што выходзіла ў 1981 годзе. У многіх з іх перагледжана трактоўка пэўных літаратурных з'яў і твораў, у іншых зроблены асобныя ўдакладненні. Сёе-тое засталася без змянення, як, для прыкладу, артыкулы "Публіцыстыка часоў паўстання 1863 г." і "Кастусь Каліноўскі", напісаныя Р. Семашкевічам.

"Станаўленне новай беларускай літаратуры, якое прыпадае на другую палову XVII і XIX ст., — як сведчыць ва "Уводзінах" М. Лазарук (ім грунтоўна напісаны таксама раздзелы "Пачатковы этап станаўлення новай беларускай літаратуры" і "Беларуская літаратура ў сярэдзіне XIX ст."), — адбывалася ў вельмі цяжкіх умовах". Адна з прычын у тым, што "забарона ў канцы XVII ст. (1696) ужывання беларускай мовы ў якасці афіцыйнай, адкрыта паланізатарская палітыка ў адносінах да Беларусі мелі сваім вынікам няўхільнае паслабленне тых пазітыўных працэсаў, што адбываліся ў папярэднія стагоддзі, асабліва ў сферы пашырэння друкаванага беларускага слова, кніжнай культуры". І, як вынік, "XVII стагоддзе ў гісторыі беларускай літаратуры не прынесла значных мастацкіх здабыткаў. Яно стала перыядам заняпаду пісьмовай літаратуры.

Мастацка-эстэтычнае самавыяўленне беларускага народа, вядома, і ў гэтыя часы не спынялася, але яно выяўлялася пераважна ў формах вусна-паэтычнай творчасці, як бы перамясцілася ў сферу фальклору. Не сказаць, каб надта багатай была наша літаратура і ў XIX ст. І, увогуле, перыяд станаўлення новай беларускай літаратуры заняў каля паўтара стагоддзя. Але, у рэшце рэшт, гэты час не прайшоў бясплёдна. Нацыянальнае прыгожае пісьменства паступова сцвярджала сябе, і хоць спачатку набыты былі не вельмі багатыя, яны нібы цаглінка за цаглінкай клаліся ў агульны падмурак. Аўтары "Гісторыі..." (а гэта, акрамя названых Р. Семашкевіча і М. Лазарука, І. Багдановіч, Л. Голубева, М. Грынчук, У. Казьбярчук, С. Кліманскі, С. Лаўшук, А. Макаравіч, А. Мальдзіс, М. Мішчанчук, М. Мушынін, І. Навуменка, А. Пяткевіч, А. Семановіч, а выдадзена кніга пад агульнай рэдакцыяй акадэміка АН Беларусі М. Лазарука і прафесара А. Семановіча) і прасочваюць гэты няпросты, складаны, пакрычасты шлях станаўлення беларускай літаратуры, імкнуцца не прапусціць ніводнага больш-менш важнага пісьменніка, твора. А паколькі кожны аўтар неаднолькава раскрываў творчыя мажлівасці, дый асобныя з іх паступова пераходзілі з іншых моў на родную мову, адпаведна і стаўленне да іх спадчыны. У адных выпадках гаворка ідзе ў аглядных артыкулах, нярэдка дастаткова невялікіх падраздзелаў і толькі тым, хто пакінуў у гісторыі яркі і глыбокі след, прывядаюцца спецыяльныя артыкулы. А гэта — В. Дунін-Марцінкевіч, К. Каліноўскі, Ф. Багушэвіч, Я. Лучына, А. Гурьновіч, Цётка, Я. Купала, Я. Колас, М. Багдановіч, Ядвігін Ш., З. Бядуля, М. Гарэцкі. Пра іх вясла гаворка і ў першым выданні "Гісторыі..." У гэтым жа ў неабходных выпадках аўтары артыкулаў зрабілі пэўныя карэкціроўкі, каб можна было глыбей пранікнуць у сутнасць творчасці пісьменнікаў, лепш адчуць іх пэўныя з жыццём роднага народа, зразумець, наколькі палітычныя падзеі аказвалі ўплыў на фарміраванне іхняга светапогляду. А вось артыкулаў "Алесь Гарун", "Цішка Гартны", "Францішак Аляхновіч" у першым выданні не было. Што да Ц. Гартнага, дык яго творчасць, як і многіх, тады разглядалася, але не так глыбока, як цяпер.

А вось пра А. Гаруна і Ф. Аляхновіча замойчвалася, бо прыгадваць іх імёны было забаронена. Цяпер дзякуючы У. Казьбярчуку і С. Лаўшучу гэтыя пісьменнікі паўстаюць, як кажуць, ва ўвесь рост. Прытым разглядаецца іх творчасць аб'ектыўна, усебакова і зацікаўлена. Ды і ўся "Гісторыя..." напісана так, што той, хто возьме яе ў рукі, зможа атрымаць поўнае ўяўленне аб развіцці беларускай літаратуры ў XIX — пачатку XX ст. Сёлета "Вышэйшая школа" мяркуе выпусціць яшчэ адзін том. Ён будзе прысвечаны XX стагоддзю, а калі канкрэтна — 20—30-м гадамі.

Лявон ЮРЧЫК

УЖО ДАВОЛІ ДАЎНО за Васілём Быкавым трывала замацавалася рэпутацыя пісьменніка, які адну за другой стварае невялікія, але вельмі ёмістыя аповесці пра нашу барацьбу супроць нямецкага фашызму ў перыяд Айчынай вайны. Пераважна трагедыяны павароты людскіх лёсаў у тую пару цікаваць прэзаякі і ў самыя апошнія гады (апаўднёны "Зенітчыца", "Палкаводзец", "Пагорак", "Палітрук Каламіец", "Кацюша" і інш.), аповесць "Пахахай мяне, салдацік"). Усе гэтыя творы, за выключэннем "Зенітчыцы", увайшлі ў быкаўскую кнігу "Сцяна", выдадзеныя "Нашай нівай" (1997).

Але, пачынаючы з 80-х гадоў, Васіль Быкаў усё часцей схіляецца да паказу трагічных вузлоў нашай шматпакутнай гісторыі перадваеннай пары і яшчэ ранейшага часу (раздзелы пра калектывізацыю ў аповесцях "Знак бяды" і "Сцюжа", аповесць "Аб-

жаў, іх блізкую да прытчывасці абагульненасць.

Шматзначна-абагульнены сэнс маюць і некаторыя пейзажныя штрыхі, ну хоць бы вось гэты, кінуты пад самы канец твора: "Сонца зусім схавалася за борам. Усё бераг рэчкі і хмызняк на баку зарэчча патаналі ў засені, у якой патроху расплываўся шызы дым кастра. Толькі бязвоблачнае неба над лесам раскашавала-купалася ў развіталым сонечным ззянні — там гралі шчаслівыя бомы, якія не дасягалі зямлі. На зямлі ўладарылі бомы хаўтураў".

Апошні сказ нясе ў сабе жахліва-змрочны вобраз часу, які, аднак, мае важнае сітуацыйнае апраўданне. Гэта гучыць чарнобыльскі пахавальны звон. Пакуль над загнанымі неспрыяльным збегам абставінаў у радыяцыйную зону героямі твора, адзін з якіх (бомж) ужо сканаў і ляжыць у неза-

пер жа яна з новым паваротам акрэсліваецца праз лёс старога хутаранца Карпа, які неяк абжыўся нават у чарнобыльскай зоне, дзе ён нарэшце стаў свабодным ад калгасаў і напачатку мог гаспадарыць так, як сам таго жадаў. Вядома, ужо без сям'і, сыноў і ўнукаў, якія з-за радыяцыйнай пакунтай бацькоўскі кут. А сам упарты хутаранец ладзіць сваю гаспадарку і ў зоне: "...набыў каня, нацягаў сякі-такі інвентар, меў карову і пачаў гадаваць цялушку. Вакол сядзібы распрацаваў ладны пляц пакінутай зямлі, на якой нешта ўжо расло; зямля была дбайна апрацавана і нават угноена".

Такім чынам, і ў зусім ужо жахлівых умовах селянін адчуў сябе **гаспадаром**, незалежным ад уладаў, якія раней строга рэгламентавалі ягонае жыццё, душылі тымі ж падаткамі. Але нядоўга пацешыўся ён сваёю свабодай і працай на самога сябе. І

Зноў новы Быкаў

лава", апаўднёны "Жоўты пясочак", "Перад канцом", "На Чорных лядах".

А ў сваіх новых творах мастак засяроджваецца на самых балючых праблемах сучаснасці, якая раней амаль не была ў пісьменніка аб'ектам непасрэднага даследавання, хоць і вызначала глыбінны пафас яго творчасці. Адна з такіх праблем — наступствы чарнобыльскай катастрофы. Быкаў разглядае яе як "гіганцкі атамны генцыд", які можа канчаткова даканаць нацыю, калі мы і надалей будзем суцяшаць сябе зманлівымі байкамі, што ніякі атам беларусам не страшны.

Страшны, вельмі страшны і для нас, і для будучых пакаленняў, пераконвае пісьменнік сваёй аповесцю "Ваўчыная яма" ("Полымя", 1999, N 1). Горкай і балюча праўда пра Чарнобыль узгаджаецца тут з жорсткай быкаўскай няёмальнасцю. Празаік піша пра многае з таго, што ў нас упарта замоўчвалася. Героі аповесці падкрэсліваюць, што чарнобыльскага катастрафа, дзе, па афіцыйнай версіі, нібыта выбухнуў мірны атам, таксама была звязана з гонкай узбраенняў, бо ў Чарнобылі не толькі выпрацоўвалі неабходную людзям электраэнергію, але і ўзбагалі плутоній для вытворчасці новых ракет з тэрмаядзернымі зарадамі. "Прычыны катастрофы — усё ж у абаронцы. Для ракет патрэбны ўзбагачаны плутоній, во абароншчыкі і гналі яго, каб выканаць і перавыканаць планы да свята ўсіх працоўных — Першага мая. Тэхніка і не вытрымала. А за ёй і абаронка, ды і палітыка таксама. Але ж у гэтай дзяржаве палітыка — рэч неаспрэчная, у ёй ніхто ніколі не сумняваецца. Толькі чаму яна паграбуе столькі ахвяраў?" — разважае адзін з быкаўскіх персанажаў, прыадкрываючы заслонку над тым, што савецкія кіраўнікі трымалі ў строгім сакрэце.

Вострым скальпелем мастакоўскага аналізу дабіраецца пісьменнік і да многіх іншых балючых сучаснасці. Сярод іх — п'янтва і наркаманыя, пагрозліва небяспека СНІДУ, сямейныя канфлікты, якія заканчваюцца разводамі, здзекі над слабейшымі ў армейскім асяроддзі, пашырэнне бандытызму ў мірны час, агульнае збыдненне людзей, да якога прыводзіць гаспадарчы развал у краіне.

Вядома, у невялікай аповесці такое мноства самых разнастайных праблем не можа высвечвацца з аднолькавай глыбінёй і грунтоўнасцю. І яны часам закранаюцца як бы мімаходзь, пазначаюцца адным выразным штрыхом ці згадкай-роздумам па меры разгортвання сюжэтнага дзеяння, але разам узятыя ствараюць малюнак сучаснага бязладдзя, якое атрымлівае абагуленую назву сабачага жыцця ці вынесенай у заглавак "ваўчынай ямы".

У той, зразумела, метафарычнай ваўчынай яме апынуліся галоўныя героі аповесці — "яшчэ не стары, але ўжо моцна пакамячаны" жыццёвымі нягодамі намеснік камандзіра па тэхнічнай частцы з прыпальнага ракетнага гарнізона і малады хлопца, які таксама служыў у ракетных войсках, але ў зусім іншым месцы і быў толькі радавым. Адзін з іх (тэхнар) урэшце скаціўся да бамжоўства, а другі стаў дзедэрацірам і, магчыма, забойцам, бо, помсцячы за нахабны сексуальны гвалт над сабой, увагнаў фінку "па самы тронак у левы бок" крыўдзіцеля.

Абодва (і нампатэх, і радавы) на працягу ўсяго твора застаюцца безыменнымі, ідуць як проста бомж і салдат. І безыменнасць тут па-свойму шматзначная, знакавая. Яна заклікана падкрэсліць тыповасць персана-

капанай магіле, а другі, дзевятнаццацігадовы салдат, канае ў вялікіх пакутах ад фізічнага болю і адзіноты. Метафарычная ваўчыная яма цяпер па-свойму ўжо як бы і матэрыялізуецца, набывае нейкія рэальныя абрысы, бо ў сядомасці салдата ўзнікае бачаны ім трохі раней сапраўдны воўк, які таксама апынуўся ў радыяцыйнай зоне і страціў тут свой драпежніцкі імгэт і жыццёвую сілу. Да гэтага ваўка ў апошнія моманты жахлівай адзіноты і звяртаецца чалавек перад самым сконам: "— Людзі-і-і, людзі-і-і, — намагаўся ён крыкнуць, але з ягоных вуснаў злятаў толькі шэпт. Ніхто нідзе не адгукнуўся. Ды і нідзе не было нікога. Не было нават ваўка. На момант успомніўшы дахадзю, салдат прамовіў у думках: дзе ты, браток па няшчасці? Воўк ты мой, воўча... Хадзі, можа, паратуюцца разам..." Але ратунку няма ўжо ні таму ваўку, ні салдату, бо радыяцыя няёмальна забівае-нішчыць усё жывое.

Журботны хаўтурны звон, які гучыць у быкаўскай аповесці над нямоглым ваўком, дачасна сканалым бамжом і ахопленым перадсмяротным жахам салдатам, набывае вялікую моц. Праз яго вельмі ўражліва падкрэсліваецца небяспека, што ў рэальным жыцці пагрозліва нависла найперш над двума з лішнім мільёнамі насельнікаў рэспублікі, якія жывуць у забруджаных чарнобыльскай радыяцыйнай раёнах, а ўрэшце і над усімі намі. Бо наступствы Чарнобыля маюць глабальны характар, а для адносна невялікай Беларусі яны асабліва пагражальныя з прычыны таго, што на нашу злашчасную долю прыпала дзве трэці сумарных чарнобыльскіх выкідаў, па сваёй знішчальнай сіле эквівалентныя ажно дзевяцістам такіх атамных бомбаў, якія тая, што ў свой час адна зруйнавала Хірасіму. Таму і прагнозы сумленых вучоных пра нашу будучыню несучаснальныя. Яны, тыя вучоныя, сцвярджаюць, што ўжо да 2015 года колькасць насельніцтва ў Беларусі зменшыцца на цэлы мільён.

Васіль Быкаў спасцігае такія рэчы абвостраным чуццём мастака. Горкай праўдай сваёй скрушлівай аповесці ён будзіць нашы душы, кліча не паддавацца згубным у сваёй зманлівасці павярхоўна-беспадстаўным суцяшэнням, а настойліва шукаць нейкага паратунку, якому, вядома ж, ніколі не садейнічае казённая дэмагогія бессаромных кар'ерыстаў, гатовых на любы падман у імя асабістых карысліва-шкурніцкіх мэтаў.

Словам, мы зноў чуюм заклапочаны голас пісьменніка-гуманіста, які ведае каштоўнасць чалавечага жыцця і таму з асаблівай устрывожанасцю і пранізлівым болем згадвае пра многае, у тым ліку і пра нярэдку і сёння дзіцячую абяздоленасць, якая можа, павінна крануць самыя чэрствыя сэрцы. Той жа бомж, шмат у чым і сам вінаваты ў сваіх няшчасцях, бо паддаўся згубнай сіле п'янтва, урэшце даволі спакольна рэагуе на жыццёвую неўладкаванасць, але ўсё роўна ніяк не можа забыць пакінутага малалеткам сына Дзяніску, ягоны роспачны плач у хвіліну расстання з бацькам. У бамжовай памяці, фіксуе кароткім, але выразным штрыхом пісьменнік, "той плач прадаўжаў гучыць... усё наступныя дваццаць ці больш год, часам прападаючы, а то раптам унікаючы — нясперпна, да роспачы. У згадках, снах, раптоўных, самых недарэчных па часе ўспамінах".

Таксама каротка, але зноў жа ёміста гаворыць прэзаякі і ў "Ваўчынай яме" пра трагедыю сялянства, да якой ён ужо звяртаўся ў шэрагу ранейшых аповесцей. Ця-

Кветкі ад удзячных чытачоў. 1994 г.
Фота У. ПАНАДЫ

віной таму стала нават не радыяцыя, якая яшчэ не дабіла жылістага старога (кажуць, што асобныя людзі і сапраўды могуць пэўны час вытрымліваць дозы апраменьвання, згубныя для іншых). На дзедува галаву знайшліся нахабныя бандзіоці, якія не пагрэбавалі і чарнобыльскім, вядома ж, забруджаным радыяцый набыткам. Яны забралі ў селяніна амаль усё, нават дамавіну прыхапелі, якую рулівы гаспадар загадзя падрыхтаваў для сябе самога. Прададуць, як усё нарабаванае, і яе, адназначна заключае здагадлівы Карп.

А мы бачым яшчэ адзін вельмі небяспечны шлях распаўсюджвання радыяцыі і разуем, што на змену ранейшай дзяржаўнай грабляўцы, ці ў дадатак да яе, прыходзіць ужо і працы бандытызм. Ён цяпер усё больш пашыраецца, выяўляючы далейшае расчлавлечванне чалавека, яго духоўна-маральнае здзічэнне, гатоўнасць дзеля асабістай нажывы на ўсё.

І суцяшаць сябе тым, што пісьменнік толькі палюхае нас, залішне згущаючы фарбы, празмерна драматызуючы сваё адлюстраванне сучаснасці, ніяк не выпадае. Бо на самай справе ён вельмі праўдзіва, сумленна і мужна паказвае рэальны абсурд цяперашняга жыцця, падрыхтаваны дзясцігоддзямі знарочыстага вынішчэння ў людскіх душах усяго святаго, месца якога павінна была заняць бязмежная адданасць таталітарнай дзяржаве са злочыннай партыяй на чале.

Абсурднасць нашай рэчаіснасці паўстае перад чытачом і ў вельмі глыбокім быкаўскім апаўднёны "Труба" ("Полымя", 1998, N 9). Пра яго мне ўжо даводзілася пісаць у "Родным слове" (N 1 за 1998 год). Таму цяпер абмяжуюся канстатацыяй толькі ключавай думкі твора. Яго галоўны герой Валера Сарока, жадаючы скараціць сваю дарогу дадому, у калгас "Шлях да камунізму", трапіў на балоцтае поле, ад наададлівага дажджу схваўся ў газэпаходнай трубе, з якой потым не змог выбрацца. Гэтая з выгляду просцення гісторыя пад прамом Быкава набывае шматзначна-сімвалічнае гучанне, надаючы апаўднёню некаторыя прыкме-

В. БЫКАЎ, 1944 г.

З Сяргеем ЗАКОННИКАВЫМ, 1986 г.

З кінарэжысёрам Ігарам ДАБРАЛЮБА-ВЫМ, 1970 г.

Першы творчы вечар у Саюзе пісьменнікаў. 1971 г.

Сярод мастакоў. 1979 г.

З Міколам АЎРАМЧЫКАМ і Уладзімірам КАРАТКЕВІЧАМ, 1973.

Фота У. КРУКА

сілай быкаўскія творы апошніх гадоў карысныя ў практычным плане ўжо тым, што яны перасцерагаюць нас ад згубных ілюзій.

Дзмітрый БУГАЕЎ

Так пачынаўся ДЫКТАТ

Доктар гістарычных навук, прафесар Расціслаў Платонаў апошнім часам робіць шмат, каб узнавіць праўду аб падзеях, што адбываліся ў 20—30-я гады. Вынікам яго працы сталі публікацыі ў перыёдыцы (у тым ліку і ў "ЛіМе"), кнігі, у якіх аднолькава важныя і аўтарскія развагі, абагульненні, і дакументы, што вернуты з небыцця, бо многія з іх дзесяцігоддзямі захоўваліся ў "спецхранах" і доступ да іх дазваляўся вельмі нямногім. Працяг працы Р. Платонава ў гэтым кірунку — кніга "На крутым павароце. Ідэолага-палітычная барацьба на Беларусі ў 1929—1931 гг.", выпушчаная Беларуска-навукова-даследчым інстытутам дакументазнаўства і архіўнай справы.

Гэты перыяд у жыцці савецкага грамадства яшчэ нядаўна характарызаваўся як час пачатку разгорнутага будаўніцтва сацыялізму. Аднак кніга не пра дасягненні, а пра пакуты і выпрабаванні. Яна пра тое, як ламаліся лёсы, а сумленныя людзі адным росчыркам яра ператвараліся ў "ворагаў народа". Кніга, у якой ад першай да апошняй старонкі — тая балючая праўда, якой і сёння многія паранейшаму баяцца, не разумеючы (і не жадаючы зразумець), што без усведамлення і належнага асэнсавання ўсяго страшнага, што адбывалася, немагчыма маральна і духоўна ачысціцца. Нарэшце, кніга гэтая і напамінае, да чаго можа прывесці нецярпнасць да іншадумства, жаданне ўзводзіць пэўныя погляды на жыццё і ацэнкі палітычных з'яў і працаў саў у абсалют. А гэтай нецярпліваці, катэгорычнасці, на жаль, і сёння хапае. Прытым з абодвух бакоў ці не ў аднолькавай ступені. І з апазіцыйнага, і з афіцыйнага. Урокі гісторыі не заўсёды ідуць на карысць...

Дакументы — рэч упартая. У іх — праўда і трагізм часу, які ўвайшоў у гісторыю як "карэнны паварот ва ўсёй палітыцы" краіны. "Карэнны паварот" неўзабаве стаў "крутым паваротам". А адлік яго пачаўся з выступлення І. Сталіна ў красавіку 1929 года на аб'яднаным пленуме ЦК і ЦКК ВКП(б), у якім будучы "правадыр усіх народаў" аргументаваў "узмацненне класовай барацьбы ў краіне па меры разгортвання будаўніцтва сацыялізму".

Як гэта адбывалася на справе, як указанні І. Сталіна праводзіліся ў жыццё і відаць з матэрыялаў кнігі — рашэнняў і пастановаў партыйных органаў, выступленняў партыйных, дзяржаўных і грамадскіх дзеячаў, тагачасных публікацый, лістоў у адпаведныя інстанцыі, заяў, што падаюцца ў храналагічнай паслядоўнасці.

А за імі — лёсы канкрэтных людзей. І ці не ў першую чаргу прадстаўнікоў навуковай і творчай інтэлігенцыі, бо менавіта яны, калі нарасталая барацьба супраць нацыянал-дэмакратызму, становіліся першымі ахвярамі, а многія неўзабаве прайшлі па справе міфічнага "Саюза вызвалення Беларусі". Матэрыялы, пралаванаваныя Р. Платонавым дазваляюць лепш і глыбей зразумець і драматызм таго становішча, у якім апынуўся народны пясняр Янка Купала. Разам з тым бачна, што тагачаснае кіраўніцтва, разумеючы кім з'яўляецца ён для Беларусі, у дачыненні да Я. Купалы дзейнічала вельмі прадумана. З аднаго боку, спачатку імкнулася спробу самагубства пясняра не афішаваць, што і відаць з ліста першага сакратара ЦК КП(б) Б. Гея сакратару ЦК ВКП(б) П. Постышаву. З другога, рабіла ўсё, каб Я. Купалу зламаць маральна, паставіць на калені. Той жа К. Гей уласнаручна на сакрэтнай рэзалюцыі бюро ЦК КП(б) аб неабходнасці арганізоўваць кампанію з асуджэннем нацдэмаў, прынятай 6 снежня 1930 года, зрабіў праўкі. Алоўкам закрэсліў абзацы аб уключэнні ў тэзісы дакладчыкаў вытрымак з паказанняў арыштаваных па "справе "СВБ" і ўпісаў такі абзац: "Культурны і агітмасавы аддзел скласці тэзісы для дакладчыкаў, выкрыць сапраўдную ролю Я. Купалы ў справе нацдэмакраты, асуджаючы яго ў гэтай справе, крытыкуючы нацдэмакратычныя творы, ставячы ў рэзалюцыі пытанне, з кім ён думае ісці — з пралетарыятам ці з контррэвалюцыйным нацдэмакратызмам".

Ёсць у згаданым дакуменце яшчэ адзін істотны момант. Поруц з "выкрыццём контррэвалюцыйнай сутнасці беларускага нацдэмакратызму" ўказвалася на неабходнасць "павесці рашучую барацьбу з вялікадзяржаўным расійскім шавінізмам як галоўнай небяспекай на даным этапе, а таксама і з шавінізмам іншых нацыянальнасцей".

Таксама быў дакладны разлік. І таксама на карысць рэпрэсіўнай машыны. Падобныя сцвярджэнні (а яны гучалі ў друку, у выступленнях тых жа партыйных дакладчыкаў) уводзілі ў зман многіх сумленных людзей, у тым ліку і пісьменнікаў. Самі таго не разумеючы, яны, асуджаючы "ворагаў народа", становіліся пасрэдкамі рэпрэсій, злачынства.

Пра гэта таксама нельга забываць. Урэшце і ўся кніга — напамінак: перахытае забыццю не падлягае.

Язэп ЛІТВІНОВІЧ

ты прытчы-прыпавесці. Бо ў пэўным сэнсе нешта падобнае да таго, што здарылася з Валерам, адбылося і з усімі намі, з нашым грамадствам. Кіруючыся спакуслівай, але, як аказалася, утапічнай камуністычнай ідэалогіяй, яно таксама выбрала, здавалася, надзейны і самы кароткі шлях да ўсеагульнага шчасця, а ў канчатковым выніку загнала сябе ў тупік, фігуральна кажучы — у трубу, з якой мы ніяк не можам выбрацца і пасля развалу краіны, якая з гонарам заяўляла, што пракладвае дарогу да лепшай будучыні ўсяму чалавецтву.

Па сутнасці ўжо чыстымі прытчамі-прыпавесцямі з'яўляюцца такія быкаўскія творы апошняга часу, як "Музыка", "Ослік", "Сцяна", змешчаныя ў згаданай кнізе 1997 года, а таксама "Хвастаты", "Камень", "Тры словы нямых", трыпціх "Байкі жыцця", які ўключае ў сябе прытчы "Страх", "Смех" і "Жах". Гэтыя творы пакуль апублікаваны толькі ў перыёдыцы.

Усе быкаўскія прытчы, як таго і вымагае прырода жанру, вызначаюцца гранічнай абагульненасцю высноў, могуць дастасоўвацца да розных сітуацый, часоў і народаў. Але вырастаюць яны з нашай, найперш сучаснай рэчаіснасці і б'юць па самых клопатных, самых вострых нашых балючых.

Узяць тую ж прытчу "Хвастаты" з яе аўтарскім падзагалоўкам "Сучасная казка для дарослых". Гісторыя Хвастатага, крывагэрапа пацука, які няшчадна вынішчыў усіх сваіх суродзічаў у падзяку за тое, што хітры гаспадар прадуктовага склада, разлічваючы менавіта на такі вынік, не забіў яго самога, можа паўтарацца безліч разоў у любой краіне свету. Але на нашы беларускія рэаліі яна кладзецца асабліва трывала, надзейна-пазнавальна. Бо менавіта беларусы вызначаюцца вялікай зацікаванасцю ў барацьбе са сваімі. Нават нашы як быццам дэмакратычныя лідэры не грэбуюць такой барацьбой, калі ўбачаць у ёй хоць трохі выгады для саміх сябе. А ўжо пра нашу непавагу да ўсяго роднага, пра зусім не зразумелую для іншых народаў нянавісць да яго і гатоўнасць ва ўсім прыслужваць чужынцам няма чаго і казаць. Тут мы не маем сабе роўных. Ну якая яшчэ нацыя можа галасаваць супроць роднай мовы або так лёгка, як мы, адмаўляцца ад дзяржаўнай незалежнасці?

Скіраванасць быкаўскіх прытчаў у першую чаргу на нашы балючыя праблемы выяўляецца па многіх параметрах. Яна заўважаецца, у прыватнасці, і ў тым, што пісьменнік праслойвае сваё максімальна абагульненне ў сэнсавым плане апавяданне канкрэткай беларускай гісторыі, штырмамі нашай сучаснасці, аж да некаторых знакавых імёнаў уключна. Так узнікае смелы Мірон з прыпавесці "Страх". У іншых выпадках імёны або прозвішчы даюцца хоць і не знакава-сімвалічныя, але такія, што дасведчаны чытач сам можа ўбачыць, пазнаць за імі адрасата, з'едліва пададзенага мастаком.

Новыя штыры ў быкаўскае асэнсаванне вайны з нямецкім фашызмам уносіць

апавяданне "Мальбара" ("Польмя", 1998, N 11). Тут згадкі пра тую вялікую і самую цяжкую за ўсю гісторыю чалавецтва вайну падкрэсліваюць аднабаковасць яе афіцыйнага паказу (наіск толькі на гераізм ды часта яшчэ з дамешкам казённай рыторыкі), падсвечваюцца гаворкай пра нашы сучасныя праблемы і пра тое, што пасляваеннае жыццё пераможцаў аказалася намнога горшым за жыццё пераможаных.

Вызначальная танальнасць апавядання "Мальбара", як і большасці іншых новых твораў пісьменніка пра вайну, а таксама ягоных прытчаў і важкай кнігі публіцыстыкі "Крыжовы шлях" (Мн., 1998) мае выразны адбітак горычы, болю і скрухі. Гэта непасрэдна звязана з агульным песімістычным поглядам аўтара на сучасную рэчаіснасць, якая ў прынце і вызначае менавіта такі характар пісьменніцкага светабачання.

"У крызісны час майстра заняты не так пошукам метафар, як пошукам хлеба. Найбольш чорнага хлеба праўды", — падкрэсліваў Быкаў у адным са сваіх інтэрв'ю. Сам ён ніколі не спакушаўся ружовай вадзічкай салодзенькай маны, суцэльнай хіба для безнадзейных слабакоў, а заўсёды аддаваў перавагу чорнаму, няхай і непрывабнаму з выгляду, але затое гаючаму хлебу ўсвядомленай ім праўды, бо толькі яна, праўда, і пры сваёй вялікай гаркоце можа быць надзейнай апорай чалавека і грамадства. Ва ўсе часы, а тым больш тады, калі, як нам цяпер, трэба шукаць выйсце з крызіснага стану. Напісаныя з вялікай мастацкай

"Па воўчым следзе"

Гадоў бы дзесяць назад кнігу Георга Сысой "Па воўчым следзе" (стала трэцім сёлетнім зборнікам "Бібліятэкі часопіса "Малодосць"), як кажуць, з рукамі адарвалі б. Тады, як вядома, адчуваўся дэфіцыт твораў, якія раскажваюць пра паўсядзённы будні работнікаў праваахоўных органаў, і адпаведна была вялікая цікавасць да падобных выданняў. Цяпер жа, у чым сумнявацца не даводзіцца, дэфіцыт ліквідаваны. Ці не штодня з'яўляюцца новыя кнігі (зразумела, рускамоўныя), у якіх міліцыя, пракуратура і іншыя, каму па абавязку службы гэта наканавана, толькі тым і займаюцца, што выкрываюць неверагодныя злачынствы. І трэба аддаць належнае аўтарам гэтых твораў: яны ўмеюць заінтрыгаваць чытача, дзеянне будуюць востра, дынамічна. Праўда, часам бракуе псіхалагізму ў паводзінах персанажаў, а самі паводзіны не заўсёды належным чынам раскрываюцца. Галоўнае, зноў жа, спатолюць чытацкую прагу па чымсьці незвычайным. Вядома ж, кнізе Г. Сысой цяжка сапернічаць з вышэйпамянёным "лёгкім чтвом". Ды, глядзячы, што каго цікавіць? Кніга Г. Сысой, а яна складаецца з трох апавесцяў, аб'яднаных адным героем, прываблівае тым, што ў ёй дзейнічаюць не нейкія там звышгероі, якія ўступілі ў сутычку са злачынным светам, а звычайныя людзі, што бачаць свой абавязак у тым, каб супрацьстаяць злу, абараняць грамадзян ад пасяганняў на іх свабоду, майнасць. Тое ж самае тычыцца і саміх злачынцаў. У Г. Сысой яны не належыць да нейкіх там "суперменаў", якія падначальваюць сабе тысячы людзей. Ды і самі злачынствы

адбываюцца на звычайнай сацыяльнай глебе, аднак ад гэтага, вядома, злачынства не становіцца менш небяспечным для грамадства, асабліва, калі абрываецца жыццё сумленных людзей. У цэнтры ўвагі Г. Сысой — паўсядзённы будні работнікаў міліцыі, пракуратуры, якія сам аўтар добра ведае. Нарадзіўся Г. Сысой у 1956 годзе ў вёсцы Прывароцце Глускага раёна. У 1977 годзе скончыў Мінскі інстытут культуры, працаваў у бібліятэцы Гродзенскага сельскагаспадарчага інстытута, сакратаром камітэта камсамола ў прафесійна-тэхнічным вучылішчы, адкуль яго і рэкамендавалі на працу ў органы ўнутраных спраў. Спачатку адказваў за культурна-асветную работу сярод супрацоўнікаў абласнога ўпраўлення і сувязь з прэсай. Паступіў на юрыдычны факультэт Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Вучыўся і працаваў у інспекцыі па справах непаўналетніх, следчым райаддзела міліцыі. Цяпер Г. Сысой зноў ва ўпраўленні, узначальвае прэс-цэнтр і адначасова рэдагуе газету "Міліцэйскі вестник". У нечым падобны на Г. Сысой і герой яго апавесцяў Грымуць. У першай апавесці "Шалёны кліч" ён — капітан міліцыі, начальнік крымінальнага вышуку, а перад гэтым "паспеў прайсці многія ступені міліцэйскай кар'еры: памдзежа, участкавага інспектара, дзяжурнага, інспектара аператыўнага вышуку, начальніка ІПН. Яму, тутэйшаму чалавеку, работа была па душы: пастаянныя сустрэчы з новымі людзьмі, рызыка, непрадказальнасць і, галоўнае, нейкі азарт паляўнічага ў паядынку з хітрым зверам, які спрабуе непрыкметна выслізнуць з пасткі". Хоць, трэба быць справядлівым, найчасцей Грымуць даводзіцца мець справу з тымі, каго нельга назваць каварным і хітрым. Гэта відаць і са згаданай апавесці. Забойства адзінокай вясковай жанчыны, як высвятляецца, здзейсніў падлетак, які да гэтага, наглядзеўшыся парнаграфічных фільмаў, паспеў згвалціць некалькі старых жанчын у вёсцы, ды тыя саромеліся паведамаць пра гэта ў міліцыю. Аднак у дадзеным выпадку важна не тое, што пайшоў на парушэнне закона, а наколькі прафесійна дзейнічаюць работнікі праваахоўных органаў, а калі канкрэтней — той жа Грымуць. І тут Г. Сысой ўдаецца быць на вышыні. Яго герой — з тых, хто выклікае да сябе павагу. І ўменнем дзейнічаць, і здольнасцю знаходзіць выйсце са складаных сітуацый. У апавесці "Па воўчым следзе" Грымуць ужо начальнік міліцыі. У трэцяй апавесці "Вясельная зграя" — палкоўнік. Аднак застаецца тым, якім быў і раней. Служба для Грымуця — прызвание, служба для яго — праца, праца цяжкая. Пра гэта, урэшце, і апавесці Г. Сысой, якому хацелася б пажадаць у наступных творах яшчэ глыбей асэнсоўваць багаты жыццёвы матэрыял і пазбаўляцца элементаў другаснасці і хадзельных параўнанняў. На жаль, гэта бачыцца нават па назве кнігі.

Лявон ЮРЧЫК

ПАЭЗІЯ

Анатоль ВЯРЦІНСКИ

Ты жывеш, Беларусь?

Размова з Радзімай

Прагучаў тройчы вокліч,
што Радзіма жыве.
Прагучала малітва
"Магутны Божа".
Пайшло рэха і сціха.
А ў маёй галаве
усё тое ж пытанне
б'ецца трывожна...
Ты жывеш, Беларусь?
Беларусь, ты жывеш?

Беларусь, я не маю на ўвазе,
што не сееш, не жнеш,
хлеб зусім не жуеш.

Беларусь, я пытаю
пра іншае нешта.

Што ў цябе на душы?
Што ў цябе за душой?

Што наогул з тваёю душой?
Ці ты, можа, ужо за тою мяжой,
дзе сама сабе стала чужою?

Што з душой твай? Знежывела зусім?

Ці яе яшчэ нешта жывіць і грэе?
Я гляджу ў твае вочы —
дзе вачэй тваіх сін?

Твае вера, любоў і надзея?

Анатоль ІВЕРС

Зноў вясна...

Зноў вясна і зноў надзеі
На прстойнае жыццё.
Невядома, ці знайдзе ён
Пераход праз вадацёк.

Над гандлёваю ракою
Узнялі цэны — ад душы...
Ты мазолістай рукою
Хоць да Бога напішы.

І пячз на сэрцы востра
(Адхіліць бы той пажар!).
Вось каб мець свабодны
востраў:

Сам пасеяў — сам пажаў.

Прыснілася

Дзесь высокая ў небе сінім
Замаячыў вядук.
Спакваля пад шум асіны —
У гай бярозавы іду.

Прытуліўся пасля бою
Да бярозавай кары.

Я гляджу ў твае вочы —
мала радасці ў іх.
У вачах тваіх —
скруха, страх ды пакора.
Ды яшчэ, як сказаў
хтось з прарокаў тваіх,
"Беларусі мужыцкай
адвечнае гора".

Я гляджу ў твае вочы —
што ў іх: тло ці святло.
Над табой зноў пануе
сіла чужая.

Ты жывеш, Беларусь?
Ці табе ўсё адно,
як твой шлях вызначаюць,
што твой лёс вырашае?

Ты жывеш, Беларусь?
Мы, твая кроў і плоць,
траекроць зноў
на плошчы пракрычалі,
што жыве Беларусь,
пракрычалі шматкроць —
хто ў надзеі,
хто ў гневе,
хто у адчай.

І ў тым хоры звінеў,
як вясновы капэж,
голас чысты, празрысты, юначы.
Значыць, ты, Беларусь,
не змярцвела, жывеш?

Не гучаў бы той голас іначай?..

Жывы голас

Але найбольш жапаў у душу яе адказ
на пытанне пра рэабілітацыю: "Не пада-
вала і падаваць не буду — я сябе вінаватай
перад Радзімай не лічу. Прасіць аб рэабі-
літацыі — прызнаць сваю віну".
З гутаркі Людмілы Майсені з былой
палітзняволенай Надзеі Дземідовіч.

Вось гэта голас!
Вось гэта і слова, і дзея!

Нізкі паклон Вам, цётка Надзея.
Нізкі паклон Вам,
спадарыня Дземідовіч.

Нагледзеліся Вы
столькі жахлівых відовішч.

Наслухаліся Вы
столькі слоў паганых.

Зведалі столькі пакут...
Душа Ваша ўся у ранах.

Душа Ваша ў ранах уся,
але яна ўсё ж жывая.
Бывае, нясцерпна баліць,
баліць, але годна трывае.
Вынесла ўсё яна —
здзекі, этапы, краты.
Не дасягнулі свайго,
шматлікія Вашы каты.
Не вынішчылі ніяк
яны беларускаці Вашай.
Яна, як Божы знак,
давала Вам моц і бясстрашша.
Не змусілі каты Вас
скарыцца, стаць на калені.
Вышэйшыя судзі для Вас —
Радзіма і сумленне.
Ды яшчэ матчын наказ
крыху грэў Вашы грудзі:
"Надзейка не плач.
Век так не будзе!"

Душа Ваша ў ранах уся,
але яна ўсё ж жывая.
Бывае, нясцерпна баліць,
баліць, але годна трывае.
Вынесла ўсё яна —
здзекі, этапы, краты.
Не дасягнулі свайго,
шматлікія Вашы каты.
Не вынішчылі ніяк
яны беларускаці Вашай.
Яна, як Божы знак,
давала Вам моц і бясстрашша.
Не змусілі каты Вас
скарыцца, стаць на калені.
Вышэйшыя судзі для Вас —
Радзіма і сумленне.
Ды яшчэ матчын наказ
крыху грэў Вашы грудзі:
"Надзейка не плач.
Век так не будзе!"

Душа Ваша ў ранах уся,
але яна ўсё ж жывая.
Бывае, нясцерпна баліць,
баліць, але годна трывае.
Вынесла ўсё яна —
здзекі, этапы, краты.
Не дасягнулі свайго,
шматлікія Вашы каты.
Не вынішчылі ніяк
яны беларускаці Вашай.
Яна, як Божы знак,
давала Вам моц і бясстрашша.
Не змусілі каты Вас
скарыцца, стаць на калені.
Вышэйшыя судзі для Вас —
Радзіма і сумленне.
Ды яшчэ матчын наказ
крыху грэў Вашы грудзі:
"Надзейка не плач.
Век так не будзе!"

Душа Ваша ў ранах уся,
але яна ўсё ж жывая.
Бывае, нясцерпна баліць,
баліць, але годна трывае.
Вынесла ўсё яна —
здзекі, этапы, краты.
Не дасягнулі свайго,
шматлікія Вашы каты.
Не вынішчылі ніяк
яны беларускаці Вашай.
Яна, як Божы знак,
давала Вам моц і бясстрашша.
Не змусілі каты Вас
скарыцца, стаць на калені.
Вышэйшыя судзі для Вас —
Радзіма і сумленне.
Ды яшчэ матчын наказ
крыху грэў Вашы грудзі:
"Надзейка не плач.
Век так не будзе!"

Душа Ваша ў ранах уся,
але яна ўсё ж жывая.
Бывае, нясцерпна баліць,
баліць, але годна трывае.
Вынесла ўсё яна —
здзекі, этапы, краты.
Не дасягнулі свайго,
шматлікія Вашы каты.
Не вынішчылі ніяк
яны беларускаці Вашай.
Яна, як Божы знак,
давала Вам моц і бясстрашша.
Не змусілі каты Вас
скарыцца, стаць на калені.
Вышэйшыя судзі для Вас —
Радзіма і сумленне.
Ды яшчэ матчын наказ
крыху грэў Вашы грудзі:
"Надзейка не плач.
Век так не будзе!"

З ліста Васілю
Быкаву ў Фінляндыю

Мы чулі, што ў Фінляндыі цяпер най-
лепшы час для тых, хто хоча адпачыць або
палячыцца... У Фінляндыі ёсць звычай
кожнага прыйшоўшага чалавека пачаста-
ваць кавай... Фіны-сяляне куды лепш ядуць
ад нашых сялянаў-беларусаў... Фін разы
з чатыры на дзень п'е каву. Штосуботу
пякуць пірагі. Зімой мяса ядуць тры разы
на дзень... Пасля абеду — на падвячорак
— каву п'юць з млекам, часам з булкай і
маслам. Без млека, асабліва без квасна-
га, фін не сядзе за стол. Каровак у кожна-
га гаспадара даволі... Адрознівае, што
фінскі народ дэмакратычны: стараецца,
каб усе былі роўныя... Фінаў, як і нас, то
адзін сільны сусед браў у свае жалезныя
рукі, то другі... Ды ніякая сіла перапраціць
цяпер фінскі народ на іншы капыл — ужо
не здолее, бо свядомасць народа, куль-
турнасць яго стаяць вышэй усякай сілы.
Цётка а. Успаміны пра паездку
ў Фінляндыю. (1914 г.)

...Перачытаў я ўспаміны Цёткі.
Мела рацыю яна ўсё-ткі?
А што ўяўляе сёння Суомі?
Народ ветлы, хоць і суровы —
гэтыя колішнія "сумалійны"?
Цябе прынялі
як і Цётку прымалі?

"Балотныя людзі" (фін.)

Гэты верш насіў з сабою
Аж да гэтае пары.

Ахінае цёплым лісцем
Нізкарослы безразняк...
Ах, было гэта калісьці:
Конь буланы, баразна...

І пакінуў усё "за ніц",
Мазалі не зніклі з рук.
Сёння мушу партызаніць, —
Будзь са мною, Беларусь!

Беласток

Пакуль змрок упадзе
На зялёны лісток,
Выплывае з падзей
Беласток, Беласток.

Там прымалі ў Саюз,
Як паэта, мяне...
Цешыў долю сваю:
Можа, боль праміне.

Боль да самых касцей,
Што ўжо горад не наш.
Дзірванее гусцей
На вяку цаліна:

Сорак дзевяць гадоў
Адмахала ў нябыт.
І з усіх гарадоў
Нібы з намі й не быў.

Ды жыве там Сакрат,
Што малюе жыццё.
І завецца ён брат,
Ад народа не ўцёк.

Беларусь,
Беласток,

Белавежа —
Наш люд.
Сабяруцца на толк,
Аб'яднаюць зямлю.

Мае лекі

Як калісьці, іду ў госці,
Хоць сівая галава.
У тым лесе ў малодосці
Давялося ваяваць.

Зарасла, пэўна, сцяжына,
Па якой хадзілі ў бой,
Ядлаўцамі і ажынай,
Нізкарослаю вярбой...

Не. У лес іду другім я,
Гвалтавалі,
каб быў "свой".

Успаміны дарагія
Коцяць дум маіх сувой.

Тых хвілін ніяк не сцерці,
Як прыйшоў з паходу я:
Плачу, іду у лагер смерці —
Там загінула сям'я.

У рэдакцыю стараіца
Зноў пайшоў, як да вайны.
Нішто паперлі з працы:
Ты — не наш,
бо ты "двайны".

За "грахі" 17 вёснаў
Хімягас мяне "лячыў".
На дзялянках
пасля соснаў
Нарыхтоўвалі карчы.

І дымлі смолзаводы:
Шкіпнар ішоў, смала.

Частуюць духмянаю
кавай ласкава?
Не дэфіцыт там — добрая кава?
Не стаіш у чарзе
то на адной,
то на другой назе,
з позіркам згаслым,
то за войтай-маслам,
то за майтай-млекам,
свежым ці квасным?..
Пачуваеш сябе чалавекам?
Ну, а ў нас тут такія навіны,
якія наўрад ці ўявляць фіны.
Загадана нейкім кіраўніком,
каб, ідучы насустрач масам,
адгон лічылі малаком,
малако — смятанкаю, вяршком,
вяршкі — смятанай,
смятану маслам,
а тварожную масу — тварожком.
Яшчэ ёсць пункт у тым дэкрэце
(назва яго: "Аб здаровай дыэце"),
каб не штодзень той завозілі харч,
а, ідучы зноў насустрач масам,
яго "выкідвалі" толькі часам —
каб бегалі масы па чэргах наўскач.
Дэкрэт набывае сілу ГОСТа.
Ім дзве праблемы рашаюцца
проста —
атлусцення і вялікага поста.
(Адзін знаёмы мне выдаў сакрэт:
у епархіі хваляць той дэкрэт).
Ёсць і яшчэ адна навіна:
не страшная нам любая вайна,
бо так мы ўзмацілі сваю ПВО,
што ПВО наша сёння — во!
Калі хто пасягне на наш статус-кво,
біць будзем у вока, а не ў брыво!..
Пра Нямігу пісаць не бяруся.
Проста баюся... Ты, пэўна, у курсе?
Нешта ідучы адна за адной
беды на нашай Беларусі.
Прызнайся, сумуеш часам на ёй?
Не-не ды сасніца родны кут?
А нам дык цябе не хапае тут.
Учора набраў машынальна
твой нумар.
Але ў адказ усё той жа зумер,
той жа усё сігнал кароткі.
Мабыць, таму і звярнуўся
да Цёткі...

Травень 99 г.

Больш смалы,
дык больш свабоды
І мацней савецкі лад!

Я прывык да смольных хвояў,
Што свабодна
тут растуць.

Пазнаваў усё жывое,
Нават птушку на ляту.

Вожык бег пад ногі смела
(Мне й цяпер яго шкада),
І што ў сэрцы накіпела, —
Адлятала тут у даль.

І вавёрак пераскокі
Ў невысокай вышыні
Пацвярджалі —

рух шырокі,
Што й дэкрэтам не спыніць.

І зязюля, нібы ў сховах,
Бы жартуючы: ку-ку.
І маўчалі толькі совы
На бярозавым суку.

І здаецца, мой прыяцель
Прыляцеў у госці стуль.
Нібы ў дзверы,

птушка дзяцел
У асіну: стук-стук-стук.

Па былой дзялянцы крочу,
Дзе шугае маладняк.
Хай расце ён днём і ноччу,
Бо яму замала дня.

Пахадзіць па сцезках зрэбных,
Жар на сэрцы патушыць, —
Лекі гэтыя патрэбны
Для збалелае душы.

ПРОЗА

У ЦЁПЛЫ красавіцкі
надвечорак, як праяснела
неба, стары нямоглы Баркун
выбраўся на падворак.

Усю зіму ён хварэў на нейкую не-
зразумелую хваробу, якой не маглі
даць рады тутэйшыя дактары. Пад
вясню, аднак, стала лягчэй, і дзядок,
надзеўшы паточаны моллю палітон-
чык ды старыя валёнкі на ногі, выб-
раўся з цеснай хрушчоўкі. Хадзіць
ён не мог і звычайна прымошчываўся
на лаўцы каля дзвюх металічных
скрынак для смецця, стомленым
збалелым позіркам азіраў падворак,
застаўлены шэрагам аўтамабіляў.
Аўтамабілі старога мала цікавілі, а
людзей у гэты час на падворку не

каўся ручаёк крыві. У крыві была і
ашчэраная сабачая зяпа, самкнутая
на шыі небаракі.

На распачны Кацін крык пры-
бегла жанчына ў жоўтай куртцы з
пустой гаспадарчай сумкай, якой
пачала біць сабаку, таксама крычу-
чы на ўвесь падворак. Але карысьці
з таго было мала, сабака не зважаў
на ўдары, быццам не было іх зусім,
і ведаў адно — трымаць сашчэпле-
ныя зубы на старэчае шыі. У ягоных
звярыных вачах з закончанымі ад-
ярасці зрэнкамі была нязрушная звя-
рыная лютасць. Здавалася, ён не меў
сілы расчэпіць свае іклы, з-пад якіх
па каўняры і плячы небаракі густа
лілася кроў. Старэчы твар Баркуна

— А не трэба дражніць.
— Хто дражніў? Ён сядзеў ціха.
— Развялося сабачнікаў... Тут
самім жэрці няма чаго.
— Гледзчы ў каго няма. Некато-
рым — ад пуза.
Нарэшце з-за вугла дома паявіўся
міліцыянер, за якім беглі тры хлап-
чкі, што, мусіць, і паклікалі яго.
Гэта быў малады чалавек з рашу-
чым выглядам вусатага твару, ён
адразу зразумеў, што адбываецца, і
строга запытаўся:

— Чый пёс?
— Вунь, Казловай, — паказалі
хлапчкі на Кацю.

Міліцыянер нетаропка дастаў
пісталет, лязгнуў затворам, і хлапчкі

Васіль БЫКАЎ

НА ПАДВОРКУ

З ЦЫКЛА "ЛІТАРАТУРНЫЯ НОРАВЫ"

было відаць, і Баркун аж задрамаў
крыху, хілячыся на спрытны кіёчак.
Аж пакуль з крайняга пад'езда не
выйшла пяцікласніца Каця з саба-
кам на павадку.

Згледзеўшы сабаку, Баркун па-
дзівіўся: увосень, як ён сядзеў на
гэтым во лаўцы, таго сабаку-шча-
нюка Каціны бацькі толькі набылі
дзесьці, і дваровая дзятва ўсёй гра-
мадой з ім забавлялася. Гэта быў
смешны, даверлівы шчанюк. Неяк
ён прыбег на караткаватых лапах да
пенсіянера, старанна абнюхаў яго-
ныя валёнкі і, даверліва прысланіў-
шыся да іх, выпцяся на асфальце.
Праўда, доўга ляжаць каля дзеда яму
не далі, Каця павяла яго пагуляць.
Ну і хай, думаў Баркун, які не надта
і любіў сабак, ніколі не меў іх і не
ўхваляў цяперашнюю завяздэнку га-
радзанаў трымаць іх на цесных па-
верхах. У гады дзедавай маладосці
сабакі бегалі па двары на ланцугах,
пільнавалі маёмасць. А цяпер якая
маёмасць? Хіба тэлевізар...

Каця хацела павесці сабаку ў другі
канец падворка, дзе была пясочніца
для дзяцей, але той раптам пацяг-
нуў у іншы бок. Гэта ўжо быў не
колішні лагодны шчанюк, а дужы,
наравісты ротвейлер з зацітым са-
бачым характарам. Каця, аднак,
любіла яго, і ён збольшага яе слухаў-
ся. Трэба было толькі цвярдзейшым
голосам скамандаваць "Джэк, ціха!",
і той не надта ахвотна, але падпа-
радкоўваўся. Тут жа ён неяк дужа
знянацку пацягнуў павадок, Каця
трымала моцна, але аж пахіснулася
ад ягонага рыўка. Яна падумала,
што, можа, сабака заўважыў ката,
але ката нідзе не было відаць, адно
зводдаль на лаўцы сядзеў нямоглы
Баркун. І Каця падалася за сабакам.
Толькі ў апошні момант яна сцяміла,
што дарма. Джэк з нязвыклаю сілай
тузанаўся, Каця не ўтрымала яго, і
сабака апынуўся ля лаўкі.

Што было сілы дзяўчынкі крык-
нула "Джэк!", падхапіла раменны
павадок з долу, з жахам гледзячы,
як Джэк валіць з лаўкі старога. Той
і сапраўды паваліўся на асфальт, зду-
шана крыкнуўшы, а Джэк, нядобра
напаяўшыся, усёўе на яго. Каця ту-
зала за павадок, а калі тое не памаг-
ло, пачала біць сабаку канцом па-
вадка, распачна крычучы:

— Джэк! Джэк! Джэк...

Спалоханы Кацін крык нёсся
ўздоўж падворка, ды марна. Стары
Баркун неяк знямогла і моўчкі
адбіваўся, няўлад махаючы рукамі,
а па асфальце з-пад яго ўжо расця-

стаў белы, чалавек толькі хрыпеў,
знясілена хапаючыся рукамі за скры-
ваўленую пысу сабакі.

З суседняга пад'езда выйшаў
прадпрымальнік Жураўскі з кейсам
у руках, якім ён няспрытна выцяў
сабаку. Ды таксама марна. Той і не
скрануўся нават і толькі трымцеў ад
гневу і напружання. Тады Жураўскі
некалькі разоў выцяў яго навакса-
ваным чаравікам у бок. А і то марна.
Баркун тым часам перастаў хапацца
за сабачую морду, слаба і бязмэтна
лапаў побач рукамі, бы шукаючы
апоры. Каця голасна лямантавала.
Жанчына ўрэшце кудысьці пабег-
ла, — здаецца, тэлефанаваць у
міліцыю.

— Што ж гэта робіцца? Джэк,
міленькі, пусці, ну пусці, — плакала
над сабакам Каця.

Аднак Джэк і не думаў выпускаць
ахвяру, якую ён, відаць, па ўсім,
залічыў сваёй здабычай. І, можа, на-
ват абураўся ад таго, што іншыя хо-
чучь яе ў яго адабраць. Паводле звя-
рыных законаў, здабычу ён не хацеў
саступаць нікому і толькі абурана
ўтробна гірчэў.

Тым часам лямант на падворку
ўчулі людзі. З суседняга дзіцячага
садка прыбегла выхавальца ў бе-
лым халатку, аднекуль прыдыбаў
пенсіянер Цыпрукоў, што асцярож-
на нёс цэлафанавы пакет з дзвюма
бутэлькамі кефіру. Усе жахаліся ад
таго, што ўбачылі.

— Ды ён шалёны!

— Сякеру! Сякеру нясіце! — за-
гадваў Цыпрукоў.

Аднак па сякеру не было каму
бегчы, а Каця ўсё плакала, тузаючы
за павадок.

— Джэк, Джэксанька, ну пусці...

— Нямедленна трэба забіць. Гэта
бешанства, — настойваў Цыпрукоў.

Жураўскі, адварнуўшыся, выпіраў
насоўкай крываваы пырскі з чор-
ных бакавінаў кейса. Ад магазіннай
падсобкі паблізу прыбег грузчык у
завэдзганым сінім халаце. Тонкай
дошчачкай ад скрынак ён выцяў па
хрыбціне сабаку, — той аж енкнуў,
але выпускаць са сваіх іклаў ахвяру,
падобна, і не падумаў. Грузчык узяў-
ся з усяе сілы біць яго дошкай. Ды
таксама марна. Сабака мацней уга-
няў свае іклы ў маршчыністую шыю
ахвяры, зіркаў вачыма, а зяпы не
разнімаў. Баркун між тым ужо і не
варушыў ні рукамі, ні галавой...
Людзі не ведалі, што рабіць, і ўзру-
шана гаманілі:

— Мабыць, шалёны...

— Гэтыя і нешалёныя могуць.

застылі, поўныя страхавітай увагі.

— Ой, не трэба, не трэба стра-
ляць! — голасна залямантавала Каця
і ашчаперыла за аздак сабаку. —
Джэк, даражэнькі, пусці... Ну пусці...

— Адыдзі, — загадаў міліцыянер,
прыладжваючыся, каб зручней
стрэліць.

— Джэк! Джэк! — у адзін голас
крычалі Каця, Жураўскі і грузчык.
Ды марна. Здаецца, сабака гатовы
быў згінуць, а не выпускаць з зубоў
скрываўленае старэчае горла.

— Дарма. Усім атайці! Атайці ў
сторану!

Усе трохі пастараніліся, і мілі-
цыянер нахіліўся з пісталетам, амаль
прыставіўшы яго да сабачае галавы,
і стрэліў. Зусім нават нягучна. Саба-
ка тоненька віскнуў і апаў, напасле-
дак шлёпнуўшы аб асфальт азадкам.
Міліцыянер ухапіў яго за ашыянік і
з натугай адкінуў убок. Баркун не
кратаяўся.

— Хуткую! Выклікайце хуткую!

— Выклікалі ўжо.

— А ці не позна? — сказаў груз-
чык, нахіліўшыся над небаракам. —
Загрыз да смерці...

— Тады пратакол, — сказаў мі-
ліцыянер, расшпільваючы сумку. —
Сведкам застацца.

Народу вакол адразу стала меней.
Прадпрымальнік Жураўскі хуткім
крокам падаўся з падворка, пайшла
да свайго садка маладая выхавальца.
Грузчык з кішэні завэдзганага
халата дастаў пачак "Кента".

— Гэта ж трэба — на пенсіянера!
Што ён яму зрабіў?

— Я гэтую пароду ведаю з Афга-
на, — сказаў міліцыянер. — Калі
ўчэпіцца, не выпускаць. Інстынкт
не дазваляе.

— Як каторыя людзі, — зазначыў
Цыпрукоў.

— Ці якія начальнікі, — дадаў
грузчык. — З інстынктам.

— Якія гэта начальнікі? — узняў
з лаўкі галаву міліцыянер.

— А ёсць. Развялося... І чаго гэта
ён на старога? — адразу змяніў тэму
гаворкі грузчык.

— Мусіць, ведае, чаго, — загад-
кава сказаў Цыпрукоў.

Міліцыянер пачаў складаць пра-
такол. Побач, ашчаперыўшы мёрт-
вае цела сабакі, плакала Казлова Ка-
ця і нерухома ляжаў скрываўлены
небарак Баркун. З яго нацякла шы-
ракаватая лужынка крыві, у якую
патроху ўпаўзаў па затапаным ас-
фальце струменьчык іншай крыві —
ад сабакі.

На вышыні... пеўчага голасу

Песні пішуць і спяваюць

Творчы дуэт у складзе паэтэсы Надзеі Якімавай і самадзейнага кампазітара Віктара Гадуна склаўся параўнальна нядаўна — каля двух гадоў назад. За гэты час імі напісана і выканана больш двух дзесяткаў песень. Не без поспеху выступалі яны на сцэне Капаткевіцкага народнага драмтэатра, у пастаноўках якога Надзея, дарэчы, рэжысёр па адукацыі, бярэ самы актыўны ўдзел. Яе вершы часта з'яўляюцца на старонках раённай газеты "Петрыкаўскія навіны".

А. ЛАРЫЁНАЎ

На здымку: Н. Якімава і В. Гадуна ў час выступлення.

Петрыкаў— Гомель—Мінск

Вось ужо паўтара дзесятка гадоў сябрае з разцом і пэндзлем петрыкаўчанін Іван Перарэжка. Схільнасць да творчасці праявілася ў яго яшчэ ў школьныя гады. Скончыў Гомельскае мастацкае вучылішча народных промыслаў. Цяпер працуе тэхнолагам у МПМК-110. У хвіліну адпачынку бярэ ў рукі разец. Перавагу аддае скульптуры і пано. Пад настрой малюе карціны. Не так даўно яго работы экспанаваліся ў Гомелі на выставе

"Чароўны свет", прысвечанай 60-годдзю стварэння абласнога цэнтра народнай творчасці, дзе вельмі спадабаліся наведвальнікам. Іван Перарэжка атрымаў запрашэнне для ўдзелу ў рэспубліканскай выставе.

А. ЛІСІЦКІ

На здымках: І. ПЕРАРЭЖКА; яго работы.

Пра заслужанага артыста Беларусі, лаўрэата ўсесаюзнага і міжнародных конкурсаў Міхаіла Жылюка, які не так даўно святкаваў свой 50-гадовы юбілей, можна расказаць доўга. Абаяльны і дасціпны чалавек, таленавіты і дасведчаны спявак (хутка адзначыць 25-годдзе сваёй творчай дзейнасці), строгі і патрабавальны выкладчык, — усё гэта толькі словы, за якімі непаўторнасць асобы. Больш даведацца пра рысы характару, пэўныя прафесійныя таямніцы, пра жыццёвыя каштоўнасці Міхаіла Аляксандравіча дапамогуць ягоныя ролі ў спектаклях Нацыянальнага тэатра оперы, мноства рамансаў і песень, якія ён выконвае ў канцэртах камернай музыкі.

Свой бенефіс М. Жылюк правёў у партыі Жоржа Жэрмона ("Травіята" Д. Вердзі). У тым спектаклі ўдзельнічаў даволі моцны выканальніцкі склад, але з'яўленне ў асноўны моманты дзеяння героя М. Жылюка, безумоўна, прыцягвала глядацкую ўвагу — досведам і велічнасцю, разуменнем і спагадлівасцю. Як казаў сам спявак, ён мае права на выкананне гэтай партыі не толькі паводле ўзросту, але і паводле разумення ролі, бо перакананы, што разуменне гэтае прыходзіць з узростам, з жыццёвым досведкам.

За сваё доўгае і плённае сцэнічнае жыццё М. Жылюк здолеў увасобіць шэраг цікавых і запамінальных вобразаў, сярод якіх — Раберта ў "Яланце", Фігара ў "Севільскім цырульніку", князь Ялецкі ў "Пікавай даме" (за гэтыя партыі ў розны час спявак атрымліваў узнагароды Беларускага тэатральнага аб'яднання па намінацыі "лепшая роля сезона"), думны дзяк Васіль Шчалкала ў "Барысе Гадунове", бургамістр у "Візіце Дамы", партыі ў операх "Кармэн", "Казкі Гофмана", "Новая зямля", "Сцяжынаю жыцця", "Воўк і сямёра казлянят", "Чараўнік Смарагдавага горада", — усяго і не пералічыць! І творчы патэнцыял артыста гэтым не вычэрпваецца, ён апантаным музычным мастацтвам, таму з упэўненасцю можна чакаць усё новых і новых работ М. Жылюка ў тэатры і на канцэртнай эстрадзе.

За такім вялікім рэпертуарным спісам (а чытачы яшчэ не бачылі праграмы шматлікіх камерных канцэртаў, якія ўвесь час павялічваюцца) стаіць праца не толькі М. Жылюка. Ён з вялікай пшчотай, цеплынёй і ўдзячнасцю ўспамінае тых людзей, з якімі былі звязаны доўгія гадыны "шліфоўкі" вакальных партый, развіцця артыстычнага майстэрства. Гэта вядомыя оперныя рэжысёры Сямён Штэйн, Таццяна Каламійцава, Маргарыта Ізворска-Елізар'ева, дырыжоры Уладзімір Машэнскі, Яраслаў Вашчак, Віталь Катаеў... І, безумоўна, Міхаіл Аляксандравіч не забы-

вае і вельмі шануе тых музыкантаў, якія дапамаглі яму паверыць у сябе. І упэўнена ісці да сваёй мары.

— Маім "першаадкрывальнікам", — расказвае М. Жылюк, — быў народны артыст Беларусі Міхаіл Акімавіч Зюванаў, які доўгі час спяваў у Вялікім тэатры ў Маскве, а пасля Вялікай Айчыннай вайны пераехаў у Мінск і сваім талентам, сваім жыццём спрыяў аднаўленню тут опернага мастацтва. Шчыра кажучы, я зваліўся як снег на галаву свайму выкладчыку: меў вельмі абмежаваны дыяпазон (мяне прывяла да яго ў клас канцэртмайстар Наталля Чыжова), і я не ведаю, чаму Міхаіл Акімавіч вырашыў прывесці мяне ў парад. У ягоных руках апынуўся неапрацаваны "кавалек дрэва", з якога ён зрабіў музычны інструмент. Пасля я вытрымаў тры адборачныя туры ў Маскоўскую кансерваторыю, дзе маім выкладчыкам стаў, зноў жа, адзін з лепшых прафесараў Гуга Іянатанавіч Тіц. Думаю, што мне вельмі пашанцавала з настаўнікамі, і цяпер сам на занятках са сваімі студэнтамі імкнуся захаваць іх светлую памяць і досвед.

Напэўна, я ўжо з дзяцінства, што прайшло на захадзе Украіны, адчуў жаданне самаму ствараць музычнае мастацтва. Мой бацька вельмі добра спяваў, і я заўсёды ганарыўся гэтым і бачыў, што прыгожы голас — з'ява каштоўная і цэніцца людзьмі. І, верагодна, я атрымаў такую спадчыну ад бацькі.

Артыстычны досвед М. Жылюка даволі значны, але 50 гадоў — гэта не ўзрост для заканчэння кар'еры вакаліста. Таму, відаць, і паспрабаваў ён спалучыць актыўнае творчае жыццё з выкладчыцкай дзейнасцю. Спачатку свае веды і ўменні Міхаіл Аляксандравіч перадаваў студэнтам-харавікам Беларускай акадэміі музыкі на занятках пастаноўкі голасу. А калі першыя крокі выкладчыка-пачаткоўца набылі неабходную упэўненасць, яму прапанавалі працаваць са сту-

дэнтамі-вакалістамі.

Цяпер у класе М. Жылюка тры студэнты-барытоны. Ганарыцца выкладчык і сваімі выпускнікамі — Станіславам Шусталікам (ён працаваў салістам аркестра духавых інструментаў "Няміга", а цяпер — артыст Дзяржаўнага камернага хору Беларусі пад кіраўніцтвам І. Мацюхова) і Аляксандрам Краснадубскім (які займаецца ў М. Жылюка на працягу 4—5 курсаў, з-за асаблівасцяў голасу перайшоўшы ад Л. Івашкова; цяпер ён саліст Нацыянальнай оперы).

Не так даўно ў класе Беларускай акадэміі музыкі адбыўся канцэрт, прысвечаны 50-годдзю Міхаіла Жылюка, дзе яго вучні спявалі ў гонар свайго настаўніка. Рамансы і арыі ў выкананні Руслана Кудзюкова, Канстанціна Батурына, Уладзіміра Громава, Аляксандра Краснадубскага прыцягнулі ўвагу слухачоў, нават уразілі. Але ўсе натхнёныя намаганні маладых выканаўцаў у нейкай ступені аказаліся марнымі, бо на сцэну выйшаў іх настаўнік і літаральна паланіў аўдыторыю пачуццямі сваіх герояў, іх распахнуў і трапяткімі ўспамінамі, змрочнай рашчасцю і моцнай страцю (сцэна смерці Радрыга з оперы "Дон Карлас" Д. Вердзі, каваліна Алека з аднайменнай оперы С. Рахманінава). Зусім

З сур'ёзам... казачнай праўды

Яшчэ колькі часу таму яе ўяўлялі чароўнай, жыццярэднай балбатушкай з экрану, — Наталлю Забаву, якая навывперадкі з Юліяй Карусель бянтэжыла і спакушала глядачоў перадачы "Абібок" размаітымі культурнымі падзеямі ў Мінску. Пакуль чароўная балбатушка мянцела ў кадры, за кадрам адбывалася яе пераўтварэнне — у сур'ёзнага, хоць і маладога рэжысёра Наталлю Башаву, чыё майстэрства адзначана дыпламам за лепшую рэжысуру на Рэспубліканскім (1998 г., Гродна) аглядзе творчай моладзі.

З гледзішча самой Наталлі, нічога выбітнага з ёю не здарылася, — маўляў, вялікі перыяд свайго жыцця, гадкоў з шасці і гадоў так да дваццаці сямі яна хацела быць акторкай (так і каза — "акторкай"). Адвучылася на курсе Лідззі Манаковай, педагога строгага, патрабавальнага. Тая зазначала, што акторка Башава — неблагая. Сама Лідзія Аляксееўна выводзіла яе ў дыпламаваныя людзі. Башава працавала на тэлебачанні, падтрымліваючы адметны вобраз, і — вучылася ў Манаковай ізноў! Ужо рэжысуры. А калі крыху пазней сяміла, што людзі, у тым ліку і прафесійныя тэатральныя, успрымаюць яе хіба Забаваю з "Абібока"... Ірванула з тэлебачання. Не таму, што яе экранны выгляд нічога агульнага з ёю не меў, а яна, маўляў, лепшая за свой выгляд, — а таму, што яна, Башава, напраўду іншая. Да такой ступені, што "абібокаў" вобраз пачаў ей проста замінаць... жыць. Яна гатова і сёння сыграць што-кольвек у добрага рэжысёра, але (кажа — на шчасце) акцёрства для яе ўжо ў мінулым.

Колькі часу таму, — на дзевятым месяцы цяжарнасці! — Башава даводзіла да сцэны Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы казку В. Гаўфа "Карлік-Нос". Стаўленне да дзіцяці, якое павінна было вольна нарадзіцца, стаўленне да калегаў (а стасункі з імі напярэдадні прэм'еры вымагалі нерваў, напружання, зрываў) дапамаглі, паводле Наталлі, асталяваць дзесьці ўсярэдзіне... засцерагальнік. Гадзіны ў дзве, днём, засцерагальнік уключаўся на ўсю моц, і яна рабілася спакойнай, засяроджанай і адцягнутай ад вадакруту апошніх прыгатаванняў да спектакля. Калегі, пазіраючы на яе жы-

вот і зазіраючы ей у вочы, ніякавелі перад такім спакоем. І разумелі, што мусяць выконваць у сё. Што іншага выйсця няма. І яны выконвалі, і яны падпарадкоўваліся. "А калі б я сядзела дома, я б звар'яцела", — падзялілася Наталля, дадаўшы, што любіць дзіцяцкае вымагае развітой, годнай, вартай мамы.

Але з Купалаўскага тэатра Башава пайшла. Сказала, што баіцца ператварыцца ў рэжысёра-казачніка, бо пасля "Карліка-Носа" шлях для яе высцілаўся роўны і доўгі. Ставіць для дзіцяцей? Не, ставіць казкі. А для дзіцяцей ёй працаваць вельмі падабаецца. Але так стала, што статус рэжысёра, які ставіць толькі для дзіцяцей, у нашым асяродку вельмі нізкі. Да такога рэжысёра не ставіцца сур'ёзна. А сур'ёзныя рэжысёры лічаць ніжэй за свой гонар займацца дзіцячай аўдыторыяй, прынамсі, пастаянна. А Башавай хацелася б, каб узровень любога дзіцячага спектакля адпавядаў бы сур'ёзу намераў пастаноўчыка. Каб артысты ды персанал тэатра не рэзнівольваліся на гадзіну казачнага відовішча. Дарэчы, "Карлік-Нос" яна задаволена — збольшага. Але амаль упэўнена, што нашы рэжысёры, — з тых, што адмах-

ваюцца ад казкі разам з патрабавальнай дзіцячай аўдыторыяй, — яны самі сабе баяцца прызнацца, што дзіцячы спектакль не агораюць! Надта складана ў ім зрабіць... праўду. Можна і звычайна робяць — цаломлапом ранішнік, або самадзейнасць, але і на такія прапановы раскупляюць білеты, запаўняюцца зала. Бо выбар, на жаль, занадта абмежаваны. Але каб рэжысёрава

сумленне пры гэтым заставалася чыстым — гэта цяжка. Башава, узаважаючы складанасць работы, не дзеліць спектаклі на "дзіцячыя" і "дарослыя". Не дзеліць і таму, напэўна, сярод шмат якіх прапаноў выбрала... дзіцячы тэатр!

Неўзабаве новыя спектаклі Наталлі Башавай можна будзе пабачыць у Рэспубліканскім тэатры юнага глядача. З усім уласцівым ёй перакананнем: сцэнічная праўда, у тым ліку і казачная, перад усімі патрэбна дзецям. Дзеці ў стане ацаніць яе і нават кіравацца ёю. Зусім як яе маленькі сын...

Жана ЛАШКЕВІЧ

На здымку: сцэна са спектакля "Карлік-Нос".

Фота А. МАЦЮША

іншы быў ён у камерным рэпертуары. Яркі раскрыўся як драматычны акцёр у жартоўнай мініяцюры А. Даргамыжскага "Млынар" (прысутныя бачылі і "вясёлага" гаспадара, і звычайную жонку, і тыя злэшчасныя афіцёрскія боты, якія мусілі на момант ператварыцца ў ведры). Разам з П. Чайкоўскім спявак імкнуўся паславадацца, падзяліцца сваімі думкамі, багатай гамай пачуццяў ("Хотел бы в единое слово...").

Асабісты прыклад выкладчыка-артыста прыносіць значна больш карысці, чым звычайныя заняткі. Ён канцэнтруе ўсе веды, якія студэнт набывае падчас карпатлівай і складанай працы ў класе. У М. Жылюка за дзесяць гадоў настаўніцтва сфарміраваліся свае педагагічныя прынцыпы. Менавіта пра гэта была наша гутарка, якую я занатавала. Урэшце склаўся своеасаблівы маналог спевака-педагага:

— Выкладчык, прымаючы ў свой клас вучня, атрымлівае чалавечы лёс і цалкам за яго адказвае. Студэнт аддае настаўніку пяць ці сем лепшых гадоў свайго жыцця і мае права патрабаваць ад яго калі не мастацкіх вышыняў, дык хаця б рамяства. У тым выпадку, калі выкладчык гэтага не даў, — ён падмануў чалавека і ніякія словы (накшталь "выбачайце!") не дапамогуць. Вучням я даю веды, якія атрымаў ад сваіх выкладчыкаў і згодна з якімі сам займаюся. Паралельна я знаходжу ўласныя прыёмы, больш сучасныя. Але самае галоўнае, — каб не Жылюка паўтарылі, каб студэнты адбыліся самі, каб кожны меў уласнае аблічча. Я лічу, што патрэбна не толькі выхоўваць голасавядзенне, але і мастацкі густ, разуменне прыгожага.

Часта спачатку выкладчыкі нават самі прапанавалі: "Спявай як я", але праз пэўны час студэнта гэта не задавальняе. Таму я вучу сваіх студэнтаў, як карыстацца рознымі вакальнымі прыёмамі і "хітрыкамі". І абавязкова выпрацоўваю "школу" — манеру спеваў, гуказдабывання, дыхання, дыяпазон. А вось што яны з гэтым будуць рабіць, якія "музычныя стравы" прыгатуюць, — залежыць ад іх жадання і мэты. А ўвогуле, на занятках я патрабую ад студэнтаў стараннасці і вялікай самаадданасці, увагі і цярплівасці. Лічу, што яны павінны выходзіць на той вышыні, на якой я сам (і ўсе мае калегі) працую ў тэатры. Таму плану папрабаванняў я заўсёды падтрымліваю на ўзроўні, які адпавядае Маскоўскай кансерваторыі; вучу разуменню музыкі і належнаму стаўленню да яе.

Яшчэ ў вакаліста павінна быць ўзаема-разуменне з акампаніятарам. Спявак і канцэртмайстар — гэта непадзельны арганізм. Сам я часта спяваю з Георгіем Карантам,

Юрыем Гільдзюком, Канстанінам Шаравым. А ў Акадэміі музыкі ў мой клас прыходзяць студэнты-акампаніятары. Апошнім часам я запрашаю піяністаў з класа Алены Аляксеевай па канцэртмайстарскім майстэрстве — яна рыхтуе вельмі добрых студэнтаў. Супрацоўнічаю з Палінай Хадзько — яна вельмі добра сумленна чалавек, цалкам адказвае за сваё прафесійнае імя. Менавіта Паліна дапамагла правесці ў акадэміі мой сумесны канцэрт з вучнямі, вельмі хутка і годна падрыхтавала найскладанейшыя фрагменты опернай і камернай музычнай літаратуры, чым не толькі падтрымала нас усіх, але і яшчэ раз пацвердзіла свой высокі ўзровень.

Што да маладых вакалістаў Беларусі... Галасы ёсць выдатныя. На жаль, маем толькі адзін оперны тэатр, адзін тэатр музычнай камедыі, абмежаваныя магчымасці працы ў філармоніі. Таму многія вакалісты застаюцца незапатрабаванымі ў роднай краіне, затое яны карыстаюцца вялікім поспехам у краінах былога Саюза, за мяжой. Вось калі б была магчымасць адкрыць яшчэ некалькі музычных тэатраў у іншых беларускіх гарадах... Але ў наш эканамічна складаны час трэба забяспечыць функцыянаванне хаця б аднаго опернага тэатра, бо мы ведаем, што дзесьці тэатры практычна зачынены.

Так, матэрыяльныя праблемы, на жаль, падпарадкоўваюць сабе справы творчыя. Але ж жаданне адзіці ад праблем, адчуць сябе ў іншай сферы, спазнаць асалоду спакою, далучыцца да "вечных" тэм. Нездарма ў сваёй кнізе "Вакальныя паралелі" італьянскі спявак Дж. Лауры-Вольпі піша: "Ва ўсе часы будзе існаваць абрана меншасць, якая дасканала ведае таемніцы пеўчага голасу, якая знаходзіць сваё самавыяўленне паводле законаў узнёслага". Спявакі, як ніхто іншы, здольныя скласці шчыры і непасрэдны дуэт з публікай, калі музыка лунае над усім, яднаючы выканаўцу і слухачоў.

Яўгенія МАЦКЕВІЧ

P.S. У красавіку 1999 года, на Міжнародным фестывалі мастацтваў "Пхеньянская вясна", дзе былі прадстаўлены 44 краіны свету, дзе конкурсныя праграмы ўтрымлівалі розныя віды фальклору, нага, цыркавога, сімфанічнага, опернага, выканальніцкага мастацтваў, Міхаіл Жылюк атрымаў галоўную ўзнагароду конкурсу ў намінацыі "оперныя спеы" — "Залаты кубак" і ганаровы дыплом лаўрэата міжнароднага конкурсу.

Я. М.

На здымку: Міхаіл ЖЫЛЮК з "Залатым кубкам".

Фота Юрыя ІВАНОВА

Імя гэтай сціплай і немаладой жанчыны добра вядома ў віцебскім мастацкім атачэнні. Яна разам са сваім мужам Канафіям пастаянна ўдзельнічае ў выставах, якія ладзіць клуб мастакоў-аматараў "Контур", прадстаўляла свае лепшыя работы на Міжнароднай выставе мастакоў-прымітывістаў у Мінску, на пазалеташняй рэспубліканскай выставе, прысвечанай 600-годдзю пражывання татар на Беларусі. Сябры-мастакі, сярод якіх В. Чукін, А. Малей, А. Салаўёў, адзначаюць яе непаўторны стыль, якім не валодаў яшчэ ніводзін прадстаўнік шматграннай віцебскай мастацкай школы. Нацыянальнае ў творчасці мастачкі цесна пераплялося з сапраўдным чалавекалюбствам. Прынцып Сейфугаліевай — творчы прынцып яе любімага Ван Гога: няма нічога больш сапраўднага ў мастацтве, чым любіць чалавека.

Любіць чалавека...

МАСТАЧКА Маргарыта СЕЙФУГАЛІЕВА

— Пісаць я пачала позна. Калі пайшла на пенсію. Усё жыццё быццам рыхтавалася да гэтага кроку і калі б свет мастацтва не прыняў мяне, жыццё можна было б лічыць скончаным. У душы я заўсёды адчувала сябе мастаком. Многа ездзіла па свеце, і дзе б ні была — наведвала музеі. Калі прыехала з далёкай татарскай вёсачкі і паступіла ў Ленінградскі медыцынскі інстытут, прыйшла ў Эрмітаж — усё мне ўжо было знаёма. Я вырасла сярод рэпрадукцый і кніг. Усё жыццё працавала па спецыяльнасці, урачом, і па-добраму зайздросціла прафесійным мастакам. Многія аматары імкнуцца наблізіцца да прафесіяналаў, залішне захапляюцца рэалізмам. Думаю, гэта іх памылка. Мастакі, якія прытрымліваюцца строга акадэмічных законаў, становяцца нецікавымі.

Я пішу на татарскіх тэмы, ганаруся тым, што мусульманка. Магчыма, у карцінах жыве мая настальгія па радзіме. У сваіх работах імкнуся паказаць жанчыну ў стане шчасця: маці, жонка, сямейнае жыццё, чысціня, акуратнасць, хатнія жывёлы... Мне хочацца паказаць, як павінна быць. Жанчына проста не мае права пакутаваць так, як пакутуе сёння. Свет салодкіх мрой зацягвае мастака ў свой рай. І ўрэшце для творцы ўсялякія бытавыя акалічнасці не маюць ніякага значэння. Мне непатрэбны ні прыгожыя сукенкі, ні смачная ежа, мне дастаткова ўдзень папіць чаю і паесці бульбы. Бо ўсё гэта дробязі! Для мяне важней чысціня і адзінота. Чым агрэсіўней становіцца навакольны свет, тым больш цэнніць свой маленькі ўласны свет.

У адной са сваіх апошніх работ я намалявала царкву у мячэць. Мула і свяшчэннік сустрэліся на перакрываванні і размаўля-

юць. Бог адзін, а шляхі да яго розныя... Я не прызнаю фанатызму ў рэлігіі.

Мастакі павінны быць змагарамі. Але гэта справа мужчын. Жанчына можа толькі паказаць мэту.

Матэрыяльны дабрабыт нясе за сабой злого дэмана. Багацце змяняе псіхалогію чалавека. Жабрак падзеліцца апошнім. Патрэбна ва ўсім памяркоўнасць. Зараз людзі мала ходзяць на выставы. Яны страчваюць паняцце прыгажосці, не ўмеюць любавіцца адзін адным. Спадарове, давайце ж гэтаму вучыцца!

Падрыхтавала С. ГУК

Вельмі беларуская польская п'еса

Тэатр Восьмага Дня — легенда польскай сцэны. Ён утвораны ў 1964 годзе групай студэнтаў-філолагаў універсітэта Адама Міцкевіча ў Познані. Напачатку гэта быў тэатр палітычны, але даволі хутка ён трансфармаваўся ў тэатр палітычны. Ужо на пачатку 70-х ён меў уласную эстэтычную праграму, у аснове якой былі прынцыпы так звананага "беднага тэатра", "татальнага тэатра". У такім тэатры акцёру непатрэбна традыцыйная сцэна, дэкарацыі. Такі тэатр можа ладзіць спектаклі дзе заўгодна, абы публіка была.

Па сутнасці Тэатр Восьмага Дня, як і ўсё ініцыяваны ім "мяцежны" тэатральны рух супрацьстаялі тэатральнаму афіцыйнаму. Ролю, якую тэатр Восьмага Дня адыграў у свой час у Польшчы, параўнальна з роляй славаўтага Тэатра на Таганцы ў Савецкім Саюзе "застойных часоў". Не дзіва, што калі сцэнічнай пляцоўкай для сацыяльнай драмы з непрадказальным фіналам сталі плошчы польскіх гарадоў, камуністычная ўлада забараніла тэатру Восьмага Дня даваць спектаклі ў краіне. Было гэта ў 1984 годзе. Прытулак тэатру далі касцёлы, а потым была працяглая вандроўка па краінах Заходняй Еўропы. Пасля падзення камуністычнага рэжыму тэатр вяртаецца дадому, у Познань. Але і зараз Тэатр Восьмага Дня часта шмат гастралюе. 16 красавіка ў памяшканні мінскага тэатра "Дзе-Я?" адбыўся паказ спектакля "Палын". Гэта апошні спектакль, створаны на радзіме напружана вымушанай

эміграцыі. "Палын" напісаны паводле польскіх рэалій часоў "ваеннага становішча", як шэраг самастойных сюжэтаў, падзей, звязаных унутранай логікай, знітаных абсурдам быцця пачатку 80-ых гадоў. Для сённяшняй Польшчы, гэтай п'еса ў нейкім сэнсе ўжо экзотыка, напамінак пра эпоху, якая сышла са сцэны... "І трэці анёл затрубіў, і ўпала з неба вялікая зорка, палаючы, нібы светач, і ўпала на траціну рэк і крыніцы водаў. Імя гэтай зорцы Палын".

З гэтых радкоў пачынаецца спектакль. А колькі разоў па справе і не па справе, да месца і не да месца цытавалі мы гэтыя радкі пасля 26 красавіка 1986 года? Палын... Чарнобыль... Палын — як антыпод Папарацькветкі беларускіх паданняў. Зорка Палын — адбітак Каляднай зоркі ў крывым люстэрку нашай рэчаіснасці.

Героі п'есы сустракаюцца ў цягніку. "Еду на мора з гэтым караблём, пусціць яго на хвалі з навіною. — А я на радзіны! — А я на смерць. — Загадалі мне страляць у людзей..." Потым гэты маленькі паруснік — "карабель з навіною" пройдзе праз увесь спектакль як знак надзеі і сімвал бессмяротнай душы. У фінале героі спектакля пакідаюць Польшчу... Так пакідалі Польшчу артысты Тэатра Восьмага Дня. Але Польшча не пакідае іх. Свай кацмар і сваю любоў мы паўсюль носім з сабою...

"Палын" — вельмі беларуская п'еса. Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

ТЭАТР

Яго назвалі "пярдлінай сцэны"

Увесну Магілёўскі абласны тэатр лялек паказаў у Слоніме "Казку пра маленькую кропельку". Галоўную ролю ў спектаклі выканаў М. Сцешыц. Дарэчы, у Нарвегіі беларускага артыста назвалі "пярдлінай сцэны", а сёлета ён быў прызнаны лепшым на рэспубліканскім конкурсе маладых выканаўцаў тэатраў драмы і лялек. Нагадаем, што яшчэ шэсць гадоў таму М. Сцешыц працаваў у Слоніміскім беларускім драмтэатры. Выконваў ролі ў спектаклях "Сабака з залатым зубам", "Лекі ад каханья", "Антосік і гармонік", "Чарадзейныя суніцы" і ў іншых...

— Мікалай, няўжо табе так дрэнна працавалася ў Слоніме?

— Не. Час у Слоніміскім беларускім драматычным тэатры пакінуў светлыя ўспаміны. Тут працуюць цудоўныя людзі. Ім трэба помнікі ставіць на Чырвонаармейскай вуліцы за тое, што яны ў вас ёсць і працуюць у такіх складаных умовах, жывуць у глыбінцы і практычна ніколі, не разумею толькі чаму, не паказваюцца "ў людзі", не "падпіваюцца". А гэтай "падпіткай" з'яўляюцца тэатральныя фестывалі, конкурсы, творчыя сустрэчы ў вялікіх гарадах і краінах. У слоніміскіх артыстаў гэтага няма. А ў нас усё наадварот. Мы пастаянна прымаем удзел ва ўсіх фестывалях, шмат гастралюем па Беларусі, Расіі, Прыбалтыцы, Украіне. Былі ў Нарвегіі, Германіі, Балгарыі. Я сам асабіста паглядзеў сотні спектакляў, бачыў шмат тэатраў, меў вялікую колькасць сустрэч з акцёрамі, рэжысёрамі, драматургамі. Гэта вялікая школа. А слоніміскія артысты "варацца ва уласным саку". Яны абмежаваныя, у іх няма росту, стымулу, надзеі на вялікія ўдачы і радасці. Ім цяжка. Вядома, дзеля гэтага трэба шмат працаваць на сцэне, ахвяраваць сваім

асабістым часам, жыць толькі тэатрам...

— Як склаўся твой жыццёвы і творчы лёс пасля Слонімскага беларускага драмтэатра?

— У жыцці я пакуль адзінока, нікому непатрэбны (усміхаецца). А ў тэатры ўсё добра, там ёсць стымул працаваць, стымул творчага росту. Мне здаецца, калі б я працаваў у Слоніме, артыста вышэйшай катэгорыі я б не меў. Магілёўскі абласны тэатр лялек — гэта вельмі цікавы тэатр. Кожны новы спектакль — гэта новая сістэма лялек, там ёсць і опера, і балет, і драма. Там артыст іграе дзве ролі, а глядачы бачаць на сцэне ляльку, і артыста. У нас, у Магілёве, на спектаклі лялечнага тэатра білеты раскупляюцца за месяц!

...Я часам сумую па Слоніму, бывае, звана артыстам, пытаюся, як справы ў тэатры. З вялікім задавальненнем выйшаў бы сёння на сцэну са слоніміскімі артыстамі Таццянай Натаравай, Уладзімірам Навумікам, Інай Ёрш, Вікторыяй Міхальчык. Таму ім і ўсім каляктыву хачу пажадаць добра, а жыхарам Слоніма, каб часцей хадзілі ў тэатр.

Гутарыў Сяргей ЧЫГРЫН

Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі
АБ'ЯЎЛЯЕ КОНКУРС
на замяшчэнне пасада прафесарска-выкладчыцкага саставу (для тых, хто мае мінскую прапіску):

- кафедра струнных смычковых інструментаў	- прафесар
- кафедра кампазіцыі	- прафесар
- кафедра спецыяльнага фартэпіяна	- прафесар

Тэрмін падачы заяў — адзін месяц з дня апублікавання. Заявы і дакументы накіроўваць на імя рэктара па адрасе: 220030, г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30.
 Даведкі па тэл... 227-49-42; 226-06-70.

Апошні Бабчына жыхар...

У Купалавым доме прайшла вечарына Міколы Мятліцкага з нагоды атрымання ім Дзяржаўнай прэміі РБ 1998 года за кнігу паэзіі "Бабчын".

Паэта Віталі навучэнцы і выкладчыкі Мінскага Вышэйшага вучылішча сферы абслугоўвання, дацэнты БДУ В. Казлова, М. Яфімава, народная артстка Беларусі М. Захарэвіч, паэтэса А. Канапелька, прадстаўнік Камітэта па наступствах чарнобыльскай катастрофы В. Протчанка, прадстаўнікі санаторыя "Зялёны бор", дзе лецаца і адпачываюць дзеці з Чарнобыльскай зоны, а таксама супрацоўнікі музея Я. Купалы.

Перад пачаткам адбыўся прагляд фільма "Вяртанне" пра паездку Міколы Мятліцкага ў родную вёску Бабчын Хойніцкага раёна, цяпер пакінутую яе жыхарамі.

Шмат цёплых слоў было сказана ў адрас паэта. Быў нават адзін сюрпрыз — навучэнцы вучылішча сферы абслугоўвання праспявалі песню на словы М. Мятліцкага, музыку да якой напісалі самі.

Вечарыну вяла галоўны захавальнік фонду музея М. Чабатарэвіч. Вельмі цікавым было знаёмства з творчасцю М. Мятліцкага для навучэнцаў вучылішча сферы абслугоўвання, пра што і распавядала гасцям прадстаўніца гэтай вучэльні Святлана. Гэтае знаёмства сарака дзяўчат з творчасцю паэта адбылося на ўроку беларускай літаратуры, на які кожная з іх вывучыла верш М. Мятліцкага.

Прыемнымі для паэта былі ўспаміны яго былой выкладчыцы М. Яфімавай, якая нагадала яму пра першы яго верш "Бабчын", які М. Мятліцкі, будучы студэнтам БДУ, прачытаў на конкурсе маладых літаратараў, калі вучыўся на першым курсе.

Са словам падзякі да гасцей і да арганізатараў вечарыны звярнуўся сам паэт. Падчас шчырай размовы ў гасцей узнікла шмат пытанняў. У канцы дыялога гасці з "Зялёнагабору" паднеслі паэту каравай, як сімвал удзячнасці і падзякі за яго творчасць.

Уладзімір КУХТА

3 павагай да айчыннай драматургіі

"Усур'ез і надоўга" звярнуўся да айчыннай драматургіі Мінскі абласны драматычны тэатр з г. Маладзечна. Практычна ўсе прэм'еры гэтага (шостага па ліку) творчага сезона адбыліся па творах беларускіх аўтараў. Так, дзеці змаглі пабачыць лясную казку "Добры змей" па п'есе Аляксея Якімовіча (рэжысёр — Венядзікт Растрэжэнкаў) і музычную казку-трылер "Буслік супраць Кадука" па п'есе Георгія Марчука "Чужое багацце" (рэжысёр — Яўген Іўковіч). У абодвух спектаклях гучыць шмат песень на вершы Галіны Булыкі і Міколы Шабовіча, музыку да якіх напісала Алена Атрашкевіч.

Дарослыя глядачы таксама атрымалі цудоўны падарунак — трагікамедыю "Секс на перапісцы" па аднайменнай п'есе маладога беларускага драматурга Лявона Вашко. Паставіў спектакль мастацкі кіраўнік тэатра, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь Мікалай Мацкевіч. Нягледзячы на тое, што Л. Вашко яшчэ толькі пачынае спасцігаць "драматургічную навуку" (названая п'еса — першая ў яго жыцці), можна з упэўненасцю сказаць, што дэбют прайшоў вельмі паспяхова, пра што сведчаць аншлагі на ўсіх паказах. Маладзечанцы мяркуюць і надалей плённа супрацоўнічаць з гэтым цікавым і таленавітым аўтарам.

Зараз тэатр прыступае да пастаноўкі спектакля па новай п'есе Аляксея Дударова "Прынц Мамабук". У "партфелі" Мінскага абласнога — нямала п'ес і іншых беларускіх драматургаў: Вячаслава Лапціка, Сяргея Кавалёва, Сяргея Кандрашова, Галіны Булыкі... Іх сцэнічнае ўвасабленне адбудзецца, верагодна, ужо ў наступным сезоне.

М. СЕРАФІМОВІЧ

На здымку: сцэна са спектакля "Секс на перапісцы"

"ЛІМ"-ФОТА

Студэнты. 1959 год. Злева направа: Іван ПЕХЦЕРАЎ, Янка СІПАКОЎ, Рыгор БАРАДУЛІН, Віктар ДАШУК.

ДРУК

"Юнацтва" ў двухтысячным...

У кнігарнях з'явіўся анатаваны тэматычны план выпуску літаратуры на 2000 год выдавецтва "Юнацтва". У ім пазначана 91 пазіцыя. Зразумела, столькі кніг "Юнацтва" выпусціць не зможа — не хапае сродкаў. Выйдуць у першую чаргу тыя, што "набяруць" тыраж. А таму многае залежыць ад таго, якая колькасць заявак пастануць на тую ці іншую кнігу. І не толькі ад кнігагандлёвых работнікаў, а і ад самых патэнцыйных чытачоў, якія таксама могуць патрэбную ім кнігу заказаць загадзя.

Дык што ж у планах "Юнацтва"?

У наступным годзе выдавецтва мяркуюе завяршыць выпуск 10-томнай "Бібліятэкі беларускай дзіцячай літаратуры". Выйдуць калектыўныя зборнікі "Жаўранкі над полем" і "Незабудкі". У першы ўвядуць творы, напісаныя Я. Брылём, І. Навуменкам, І. Шамякіным і іншымі. Змест другога складуць лепшыя вершы 60—90-х гадоў. Будзе прадоўжаны выпуск 30-томнай "Бібліятэкі замежнай дзіцячай літаратуры: "Легенды і міфы старажытнай Грэцыі" і том-казак В. Гаўфа, Э. Гофмана, Ш. Перо "Прыгажуня ў сонным лесе".

Не забывае "Юнацтва" і пра іншыя свае папулярныя серыі. Адна з іх — "Бібліятэка навукова-пазнавальнай літаратуры". Як нельга да месца ў ёй калектыўны зборнік "Алімпійцы сярод нас". Як вядома, у 2000 годзе ў Аўстраліі адбудуцца чарговыя Алімпійскія гульні. Аўтары зборніка, а ім з'яўляюцца вядучыя спартыўныя журналісты, займаюцца расказаць пра гісторыю алімпійскага руху, пазнаёмяць юных чытачоў з біяграфіямі беларускіх алімпійцаў. Яшчэ адна кніга ў гэтай серыі — "Праз космас да таямніц Зямлі" В. Губіна, доктара геаграфічных навук. А вось А. Марціновіч знаёміць з жыццём і дзейнасцю аднаго са святых зямлі беларускай, найвялікшага пісьменніка старажытнасці, епіскапа Кірылы Тураўскага, якога сучасныя даследчыкі лічаць магчымым аўтарам "Слова пра паход Ігаравы" — "Залатавуст з Турава". Кніга прымеркавана да 2000-годдзя хрысці-

янства. Новымі выданнямі папоўняцца бібліятэкі "Залаты ключык", "Зрабі сам" і "Бібліятэка прыгод і фантастыкі".

Шмат цікавых кніг паэзіі "Юнацтва" адрасуе дзецям дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту: "Як воук калядаваў" Р. Барадуліна, "Янотавы абяцанкі" І. Галубовіча, "Ластаўка" Л. Геніюш, "Жураўліная чарада" В. Жуковіча, "Чатыры зярняткі" А. Эзкава, "Вясна ўвосень" У. Караткевіча, "Рукавічка" Г. Каржанеўскай, "Цімох і Анюта" А. Кудраўца, "Каралева белых прынцэс" У. Ліпскага, "Папалюшка" М. Маляўкі, "Адведзіны лета" Н. Мацяш, "Калі рак свісне" П. Місько, "Куды ні пойдзеш — цуды знойдзеш" І. Муравейкі, "Калі тата — Дзед Мароз" Т. Мушынскай, "Прыгоды мышкі Пік-Пік" Л. Рублеўскай, "На карэце па белым свеце" У. Скарынікіна, "Чорны колдун" Э. Скобелева, "Ціхон і Цішка" В. Хомчанкі, "Талісман" Г. Шыловіча, "Дванаццаць сонечных пярэсткаў" У. Ягоўдзіка і іншых. Кожны з аўтараў па-свойму раскрывае свет маленства, знаходзіць сваіх герояў, выкарыстоўвае жанр, найбольш яму блізкі. Але ёсць тое, што аб'ядноўвае ўсе гэтыя кнігі, незалежна ад ступені таленту аўтараў — уменне глядзець на наваколны свет вачыма хлопчыкаў і дзяўчынак, адчуваць радасць там, дзе радуецца яны; засмучацца, калі штосьці ім не падабаецца ці выклікае скруху. А яшчэ ў творах шмат досціпу, неабмежаванай фантазіі, нечаканых прыгод. Той, хто набудзе гэтыя кнігі — падорыць свайму дзіцяці надзіва змястоўную бібліятэчку, якой яму хопіць на некалькі гадоў.

Не абыходзіць "Юнацтва" ўвагай чытачоў сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту. У прыватнасці, яны могуць пазнаёміцца з раманам Г. Далідовіча "Кліч роднага званна". У 1997 годзе бачыла свет першая кніга гэтага твора. Цяпер ён друкуецца цалкам і можа трапіць адразу ў XIII стагоддзе, даведацца пра ўзвышэнне Новагародка як горада, княства і цэнтра будучай дзяржавы. Змест кнігі "Вір" І. Навуменкі склалі аповесці

"10 клас", "Вір", "Пачатак", а таксама апавяданні, героямі якіх з'яўляюцца юнакі і дзяўчаты, якія стаяць на пачатку самастойнай дарогі. Яны ў нечым наўняны, але сумленныя, валодаюць высокімі маральнымі якасцямі. Кніга "Вір" — гэта кніга аб здзяйсненні мары, аб сяброўстве, першым каханні і, зразумела, аб усёй складанасці жыцця, якое І. Навуменка спасцігае з уласцівым яму філасофскім роздумам і тонкім лірызмам. Новай кнізе В. Супрунчука "Тата, не забывай..." назву дало адно з апавяданняў. Акрамя твораў "малога жанру", у ёй прадстаўлены і аповесці "Іштван Ферэнц", "Міколка і іншыя", напісаныя нярэдка з дасціпным гумарам, а героі іх часам трапляюць у розныя прыгоды. Асобнай кнігай выдаецца эсэ ўнучкі Я. Коласа М. Міцкевіч "Мост памяці. Нью-Йорк — Альбуць", герой якой малодшы брат народнага песняра Міхась Міцкевіч, які амаль 50 гадоў пражыў у ЗША і памёр у 94-гадовым узросце.

Пабачыць свет чарговы выпуск штогодніка гістарычнай літаратуры "Бацькаўшчына", нязменны ўкладальнік якога С. Панізнік. Гэтым разам выпуск называецца "Дарога да святых" і прысвечаны 2000-годдзю хрысціянства, ролі Полацкага княства ва ўвядзенні новай рэлігіі. Гэтая тэма гучыць у творах У. Арлова, В. Іпатавай, В. Чаропкі... Асобным раздзелам у штогоднік увайшла свайго роду анталогія духоўнай лірыкі: творы Р. Барадуліна, У. Караткевіча, Л. Рублеўскай, Л. Тарасюк, Д. Бічэль-Загнетавай, Г. Каржанеўскай, А. Кудласевіча, Л. Сом і іншых. А вось Я. Янушкевіч уклаў зборнік апавяданняў і легенд В. Ластоўскага "Бяздоннае багацце".

А да ўсяго ў плане — шмат фальклорных і перакладных выданняў, па заказах кнігагандлёвых арганізацый значацца найбольш папулярныя кнігі на рускай мове.

Адным словам, лёс кніг, пазначаных у тэматычным плане "Юнацтва" на 2000 год залежыць ад Вас, шануюныя чытачы!

Заказвайце і чытайце!

Н. К.

Танец — гэта сур'ёзна

Навукоўцы дасюль спрачаюцца, што ж было раней — жэст ці слова. Але ўжо шмат гадоў назіраючы за працай аднаго з вядучых нашых этнографоў-харэографоў Міколы Козенкі, пераконваюся: для многіх дзяцей менавіта жэст, рух, танец, народны танец сталі шляхам да свядомага самавызначэння, да ўсведамлення сябе беларусамі, да роднага слова і мовы.

Мікола Козенка быў адным з ініцыятараў і арганізатараў вельмі карыснага семінара мастацкіх кіраўнікоў і канцэртмайстраў харэаграфічных ансамбляў народнага танца, тэму якога вызначылі, як "Танец і музыка. Праблемы ўзаемадзеяння" (ён праходзіў у Нацыянальным цэнтры творчасці дзяцей і моладзі). Удзельнікі семінара з самых розных раёнаў Беларусі мелі магчымасць наведаць заняткі сталічных і не толькі сталічных калектываў, азнаёміцца з новымі метадычнымі выданнямі, а, галоўнае, абмеркаваць праблемы, якія на сёння існуюць у харэаграфічнай творчасці.

Рэспубліканскі нацыянальны цэнтр творчасці дзяцей і моладзі вельмі адказна падшоў да арганізацыі семінара. Канцэртмайстры і харэографы ўбачылі выступленні не толькі калектываў, якія працуюць у самім цэнтры, але і два варыянты работы з вясковаю моладдзю і дзецьмі. Уладзімір Гром і яго "Крупіцкія музыкі" добра вядомыя не толькі ў нас на Беларусі. Яны танцуюць яркія, відовішчыныя танцы, іграюць на самых розных, у тым ліку і рэдкіх, беларускіх музычных інструментах.

Колькі ж на Беларусі вёсак і вёсчак, дзе ёсць дзеці, моладзь, якім хочацца танцаваць, і танцаваць не толькі тое, што прапануюць дыскажэі з райцэнтраў! Мікола Козенка і яго ансамбль "Берагіня" (Барысаўскі раён) паказалі, што беларускія народныя танцы, прычым мясцовыя, тыя, якія яшчэ памятаюць, якія яшчэ могуць танцаваць старажылы, дык вось гэтыя традыцыйныя танцы здольныя засвоіць практычна ўсе. Амаль гадзіну танчылі

вясковыя школьнікі, і танчылі ж толькі беларускія танцы, а нікому ў зале не было сумна. Заварожваў сам рытм, заварожвалі выяўленні ў танцы індывідуальнасці. Полька змянялася карагодам, гульня — прыпеўкамі, а ад сцэны было вачэй не адарваць. Касцюмы ў дзяўчат і хлопцаў някідка, кашулі ім вышывалі іхнія маці, бабулі, настаўніцы. А тут яшчэ і густоўны каларыт спаднічак, тканяны паяскі — усё стварала непаўторны водар Барысаўшчыны, Мядоцкага краю, як называюць яны наваколле сваёй вёскі Мётча.

Такое трэба запісваць і на відэа, і на кінастужку. Усе ўдзельнікі семінара адзінадушна прыйшлі да высновы — час стварыць асацыяцыю педагогаў-харэографоў, якія ўжо сёння дбаюць пра культуру будучага XXI стагоддзя.

Хто ведае, можа, у прыпеўцы, якую заспявала адна з дзяўчат з "Берагіні", разгадка ўсіх нашых бедаў?

**Як я польку танцавала,
Дык мне болей шанцавала,
Перастала танцаваць,
Перастала шанцаваць.**

Галіна БАГДАНОВА

ГЭТЫ ДАЛЁКІ СВЕТА...

Пра што толькі не думаеш бяссоннымі начамі!.. Бывае, раптам прачнешся гадзіны ў дзве нібы ад удару, сэрца тахае, увесь у ліпкім поце, і сна — ну ні ў адным воку! Добра, калі ёсць сілы кніжку ў рукі ўзяць, ды і то, часам радкі, якія выхопліваеш устрывожаным зрокам, нібы існуюць самі па сабе, не нападваючы сэнсам ускудлачаны мозг.

Раней, у юнацтве яшчэ, калі такое зада-ралася, прыдумваў сабе нейкія дэтэктыўныя сюжэты, нейкія неверагодныя гісторыі, часцей за ўсё, абсалютна нерэальныя. І стаміўшыся ад такой разумовай дзейнасці, урэшце засынаў.

Цяпер ці то фантазіі паменела, ці то "сачыніцельства" пачало прыдацца, больш

і шчаслівы — ад радаснага адкрыцця такога святочнага і невядомага жыцця!

Пра што толькі не думаецца бяссоннымі начамі!..

"ЧОРНЫ ЧАЛАВЕК"

Першы ў маім жыцці "чорны чалавек" быў Генка Пухі з Пагіршчыны. Ён даводзіўся стрыечным братам майго аднакласніка Пеці Юшкевіча, чым той страшэнна ганарыўся. Пухірам Генку, відаць, празвалі і таму, што, нягледзячы на досыць малы рост, ён меў торс атлета, магутныя, як кажуць, пудовыя кулакі. Прызёмісты, нібы баравік, ён быў бязлітасны і жорсткі ў бойках, і яго баяліся ўсё, нават старэйшыя і дужэйшыя.

Памятаю, як аднойчы Пецька за нешта пасварыўся з Валодзькам Хварастовым, хлопцам прыгожым і дужым, баксёрам і бас-

аслупянеў. Уцякаць сіл не было. Адзінае, што зрабіў амаль інстынктыўна, уздзеў пальцы правай рукі ў вентыль і нацягнуў паверх пальчатку.

А Генка падыходзіў усё бліжэй, і свінцовыя агенчык у ягоных вачах нібы працінаў наскрозь, паралізуючы волю.

— Здароў, Лёнік, — ён працягваў мне руку. — Куды сабраўся?

Я, хоць да драбнейшых дэталей прадумаў быў такі варыянт сустрэчы, які зводзіўся да універсальнай высновы — ударыць і ўцячы, — разгублена працягнуў руку ў пальчатцы. Адчуўшы, відаць, метал, Генка неяк уважліва і востра зірнуў на мяне, а потым запытаўся:

— Што ў вас у клубе сёння?

У нашым саўгасным пасёлку, якраз на-супраць маёй хаты, быў драўляны клуб, дзе

На Полачыну цешчу я прывёз з палескай вёскі дванаццаць гадоў таму. Памятаю так дакладна, бо гэта было праз год пасля цар-нобыльскай аварыі. Я, прынамсі, тады цвёрда заявіў, што дзяцей у зону вазіць не буду, хай лепей бабуля бліжэй да ўнукаў пера-біраецца.

Вёска, дзе мы са шваграм Васілём купілі дом, была яўна перспектыўная. Каля трох дзесяткаў хат, у якіх жылі ў асноўнай большасці старыя, два возеры, блізка лес. Мя-сцовыя жыхары называлі тое месца за сем кіламетраў ад шашы "дурны кут", відаць, таму, што добрай дарогі ў той край на самай мяжы з Ушацкім раёнам ніколі не было.

Ды хата была яшчэ даволі добрая, на моцным каманістым падмурку, на высокім месцы, за нейкіх сто метраў ад возера. І навокал — цішыня! Ад якой нібыта вушы закладвала.

Надта цяжка прывыкала цешча да незна-ёмых мясцін. Пасля роднага палескага сяла, амаль мястэчка, усё ёй тут здавалася сум-ным і маркотным. Толькі дзеці ды ўнукі, якія наезджалі цяпер кожныя выхадныя, а то і пасярод тыдня, былі ёй адзіным суцяшэн-нем.

Сёння ж яна ляжала ў дамавіне ў гарад-ской полацкай кватэры малодшай дачкі — маленькая, сухенькая, з'едзеная страшэн-най хваробай, і над ёй матушка з царквы чытала малітву.

На пахаванне з'ехаліся пяцёра з яе дзя-цей, адзін толькі сын Рыгор з далёкага Урала не змог прыехаць. Трое з іх ужо стала жылі ў Полацку. Міхась прыехаў на машыне з Піцера, а мы з жонкай — з Мінска.

— Ты стаў у Полацк толькі на пахаванні ездзіць, — сказаў мне з сумам стары школь-ны сябар, якога я выпадкова сустрэў на вакзале.

Я моўчкі развёў рукамі.

"І сапраўды", — падумалася пасля. — "Што гэта? Такое развітанне? Столькі гадоў прахыць на радзіме, каб вяртацца сюды, калі трэба капаць магілы..."

У Полацк мая вясковая радня перабіра-лася падрастаючы, каб вучыцца, ісці праца-ваць, прыжывацца побач са старэйшай ся-строй, маёй жонкай. А калі сюды перавезлі і маці, то нека само сабой атрымалася, што родны дом для радзіны стаў тут. Толькі я вольна нечакана стаў гасцем...

Вяселле з жонкай мы спраўлялі 26 кра-савіка. Ніхто тады і ўявіць не мог, што пасля 86-га года гэтае чысло будзе ўспамінацца як дзень суму і жалобы. А тады, у бесклапот-ным 75-м, я ўпершыню сустрэўся з цешчай — чырванатварай палескай кабетай са строга сцягнутымі вуснамі і нейкай палахлівай насця-рожанасцю ў вачах.

Часам мне здаецца, што рэшткі гэтай насцярожанасці не-не, ды і мільгалі ў глыбіні яе зрэнак значна пазнейшым часам і нават у апошнія яе гады.

За ўсе дваццаць чатыры гады мы ні разу не пасварыліся, і часта яна нават заступала-ся за мяне перад уласнай дачкой. Я клікаў яе мамай, не модна і не на сучасны лад, хаця гаварыць гэтае слова мне стала лягчэй толькі тады, калі не стала маёй уласнай мамы, якая так рана пакінула мяне сам-насам з гэтым жыццём, дзе толькі на сябе, а не на нямог-лага бацьку-інваліда я мог цяпер спадзява-цца ў цяжкі момант.

Божа, калі мне не стае маёй матулі! Як мне самотна і адзінока без яе вачэй і ўсмешкі, без яе даверлівых доўгіх размоў, без яе ўніклівага і ўсёразумеючага пагляду... Як шмат я не сказаў ёй, і толькі цяпер, калі выраслі ўласныя дзеці, я знутранымі слязямі зразумеў, як адзінока становіцца тым, хто выгадаваў, выпестываў і выпусціў у дарос-лае жыццё сваіх гадаванцаў.

Цешчу адпывалі ў храме. Высокі прыго-жы святар, пёўчыя, дрыготкія свечкі ў ру-ках... Некалі ў гэтым храме, які ў савецкі час быў карцінай галерэяй, я чытаў вершы, ся-дзеў за сяброўскім сталом з мастакамі. І вольна — самотны гасць на жалобнай малітве.

У вокны зазірала зыркае веснавое сонца, бессаромна радаснае і вясёлае. Гэтак жа пераможна свяціла яно і ў час пахавання. Жоўты лёгкі пясочак ажно зіхаець і лёгка выслізгваў з-пад пальцаў. І палеская мая цешча легла ў зямлю, дзе ляжаць ужо мае бацькі, цёткі і дзядзькі, бабулі.

Край бацькоў... Мой родны горад нібыта даваў мне запавет не забывацца, што для мяне ён менавіта тут. І не будзе мне спакою, калі не буду прыезджаць да гэтых магіл, да тых успамінаў, якімі поўніцца сэрца.

Так думаў я пад грукат колаў начнога цягніка, які вёз мяне туды, дзе чакала мяне праца і сябры, папеленкі і нядабразыліцы, адкуль, магчыма, больш востра і балюча я буду адчуваць памяць пра родных мне люд-зей і тую пакуту сіроцтва, якую патушыць і прыглушыць немагчыма.

Шляхі і вяртанні

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

неяк лезуць у галаву розныя ўспаміны, пас-ля якіх сон ужо вылятае назусім. Вось хіба новы метады — узяць паперу і крэмаць у жаданай адагнаць розныя страхі і хваляванні.

У адну з такіх начэй стаў я ўспамінаць, як упершыню ў жыцці выязджаў у госці ў далёкі свет — у Гродна, дзе жыла вясёлая і добрая цётка Вера, родная сястра мамы. Колькі гадоў прайшло, а нібыта зноў фізічна адчуў свежы халадок летняй раніцы, мокры ад расы куст бэзу ля хаты, нейкае дарослае жаданне запомніць гэты момант. Чаму рап-там мне, сямігадоваму хлопчуку, захацела-ся зафіксаваць той святлівы фрагмент, не ведаю і сёння, але зафіксаваны ён абсалют-на надзейна, бы на відэастужцы.

Ехаць трэба было на цягніку, а да станцыі дабірацца на кані — сусед, саўгасны конюх Генусь Буцель, спецыяльна запрог для тако-га выпадку па мамай прасьбе брыгадзіраву брычку на гумовым ходзе. І пад шорганне шын па брукоўцы, пакуль ехалі да вакзала, я ўяўляў сабе пасажырскі цягнік, грукат колаў па рэйках, гудок паравоза і чорны дым над трубай.

Усё так і было. Я прагна глядзеў праз вакно на праплываючыя палі, лясы, хаты, прыгожыя станцыі, дзе заўсёды было поўна пасажыраў... З таго часу доўга яшчэ, аж гадоў да трыццаці, сэрца радасна тахкала, калі сядаў у вагон, ад прадчування гэтай дарожнай разняволены асяроджанасці і прагі ўбачыць праз вагоннае шкло такія цікавы і размаіты свет. Цяпер чамусьці, відаць, пастарэўшы, аддаю перавагу больш хуткім сродкам — машыне або аўтобусу.

А тады я ехаў у таемны горад Гродна, і было чаканне свята адкрыцця цудоўнага і загадкавага жыцця, зусім не вядомага да гэтага хлопчуку з полацкай ускрайны.

У Гродне я хадзіў, выліпнуўшы вочы. Усё тут было незвычайным: і аўтаматы, з якіх, укінуўшы манетку, можна было напоўніць шклянку духмянай пеністай газіроўкай, і піражкі з мясам па пяць капеек штука, і заапарк, дзе леная брудная антылопа туж-лівым позіркам абводзіла натоўп каля клеткі, і гладкі, цаглінкамі, брук на старадаўняй цэнтральнай вуліцы. З таго часу палюбіў я гэты горад, кожныя канікулы прыезджаў да цёткі, завёў там сяброў, ледзь нават не стаў футбалістам галоўнай мясцовай каманды.

А чаму я не мог заснуць пасля такога светлага і шчаслівага ўспаміну? Таму, што затым прыйшла згадка, як прыезджаў я да любімай цёткі ў Дом інвалідаў, як яна худымі слабымі рукамі, амаль нічога не бачачы, гла-дзіла мае рукі, і раптам, паднёсшы да вус-наў, пацалавала маю далонь. Страціўшы мужа ў першы дзень вайны на другі дзень пасля ўласнага вяселля, яна больш ніколі не мела ў хаце мужыка. Акрамя сястры ў По-лацку і пляменнікаў, нікога ў яе не было.

Яна, старая, прывыкла ўжо да нянечак і дактароў, але увесь час чакала мяне і маю малодшую сястру, плакала, пыталася пра нашых дзетак, і зноў плакала... Мне гэта настолькі разрывала сэрца, што, Божа, да-руй мне гэты грэх!.., стараўся бываць у яе радзей, каб не раніць ні сябе, ні яе. Цяпер, калі адчуванне адзіночаты ўсё бліжэй, дака-раю сябе за гэты эгаізм, за гэтую маладушную чэрствасць.

Пахавалі мы яе па-людску, на ціхіх стар-ых могілках. І ў апошні шлях, акрамя нас, яе пляменнікаў і іх дзяцей, праводзіць ста-рую, не было камаў.

А як яна вясёла смяялася і жартавала тады, у Гродне, у мой першы прыезд!.. Высокая, прыгожая і маладая. І з ёй, малы

кетбалістам. І вольна аднойчы, перад самым урокам, калі ўсё ўжо сядзелі за партамі, адчыніліся дзверы класа і лянівай, крыху расслабленай паходкай увайшоў Генка. З блазнаватай усмешкай ён нетаропка аглед-зеў пакой і раптам накіраваўся ў бок Ва-лодзькі. Падышоўшы бліжэй, ён ухаліў таго за валасы, і моўчкі, разы за тры ударыў галавой аб парту. Гэта моўчкі і з вясёлай нахабнасцю ён яшчэ раз правёў позірк па нашых тварах, нібы запамінаючы рэакцыю кожнага, і нетаропка пайшоў да дзвярэй, сутыкнуўшыся ў іх з настаўніцай, якая ўжо спяшалася на ўрок.

Пасля гэтага дня Валодзькі тыдзень у школе не было. Вярнуўся ён маўклівы і нейкі патухлы, а праз месяц і ўвогуле знік: казалі, што бацькі перавялі яго ў іншую школу.

А Генка раз-пораз перад пачаткам урока заглядаў у наш клас, вясёла абводзіў позір-кам усіх, і зачыняў дзверы. Ад той вясёласці ў яго вачах было крыху жудасна. Нешта ў іх глыбіні хавалася такое жорсткае і бязлітас-нае, што сэрца ледзянела.

Чарговай ахвярай Генкі павінен быў стаць я. Пра гэта мне шэптам паведамілі Колька Старыковіч і Сяргей Ляшчынік. Гэта ім Пець-ка Юшкевіч выхваляўся, узгадваючы свайго брата. Я доўга не мог даўмецца, чым жа я так не дагадзіў Пецьку, аж пакуль не ўспом-ніў, як летася ў калгасе, ён, паскуднёнка, хіхікаючы, закінуў мне за каўнер жабу, ве-даючы, што я не вельмі люблю гэтых істот.

І як я, дастаўшы слізкі халадны камок і перасільваючы агіду, зрабіў яму тое ж са-мае, а калі ён палез біцца, моцна ўхапіўшы яго за рукі, паваліў на зямлю і доўга ўтрым-ліваў, гледзячы, як ён увіваецца, нібы вужа-ка, не могучы ўстаць. Памятаю, як рагаталі тады ўсе, асабліва Лідка Манюшына, да якой Пецька, як мы тады казалі, "падбіваў кліны".

І вольна аднойчы, амаль праз год, Пецька і вырашыў напусціць на мяне свайго Пухіра. А заглядаў перад гэтым у клас стала рэгуляр-ным. Асабліва перад апошнім урокам. Я цяпер стараўся дахаты хадзіць не адзін, хаця гэта і не выратавала б, але, здавалася, ляг-чэй сустрэцца з Генкам на людзях, чым сам-насам.

А ён чамусьці марудзіў выконваць пры-суд. І ад гэтага страх становіўся ўсё большы. Ад пастаяннага чакання сустрэчы з Генкавымі вачамі я стаў дрэнна спаць, у позірку з'явілася нейкая сабачая туга. Ажно глядзець у лю-стэрка не хацелася.

"Усё, — падумаў я аднойчы. — Хай буд-зе што будзе, але так трываць і чакаць, бы цялё перад бойняй, немагчыма".

Я чуў ад хлопцаў раней пра кастэты. Казалі, што рабілі іх з водаправоднага вен-тыля. Такі вентыль знайшоўся, на ўроку пра-цы я крыху падагнаў яго напільнікам пад сваю руку, і займеў такім чынам уласны сро-дак самаабароны. Цяпер з кастэтам я не расставяўся. Аднойчы, калі маці рабіла пры-борку ў хаце і перакладвала мае штаны, ён з гучным грукатом упаў на падлогу. Прыкі-нуўшыся, што сплю, чуў, як маці запыталася ў бацькі, што гэта за жалезяка, а той, відаць, паглядзеўшы, абьякава сказаў: "Пэўна, не-шта ў школьнай майстэрні слясарца".

І нарэшце "час ікс" настаў. Адбылося гэта, як па законе подласці, абсалютна не-чакана. Прычым, я не толькі быў адзін, а падыходзіў якраз да тапалёвага гаёчка, метраў за трыста ад нашага пасёлка.

— Лёнік, — пачуў я за спіной хрыплага-ты Генкаў голас. — Пачакай, куды так спя-шаецца? Адчуўшы ў тым голасе лёгкую вя-сёлую пагрозу, я ўвесь пакрыўся потам і

па вечарах круцілі кіно, пасля чаго ладзіліся танцы.

— Не ведаю, не глядзеў, — адгукнуўся я нейкім не сваім, як здалася, па-казлінаму, паскудным голасам.

— Ну, дык пойдзем разам паглядзім?

Я паслухмяна паплёўся ўслед. Воля мая была паралізавана канчаткова, і толькі адно чаканне развязкі валодала істотай.

А Генка, тым не менш, выглядаў досыць міралюбіва. Здаецца, яго нешта цікавіла ўва мне. Ён раз-пораз кідаў востры імгненны позірк у мой бок.

Так мы прайшлі міма нашай хаты, на якой так і нікім не сцёрты, выразна бачыўся надліс мелама "Хаймы", і падышлі да клуба. Яго сцяну падпіралі мясцовыя хуліганы Генка Чыта, Віцька Банан і шчарбаты вяртлявы шпэндрык з незразумелай мянушкай "Залу-лы".

— Прывітанне, мужыкі! — вясёла сказаў Генка. — Вось мы тут з Лёнікам цікавімся, што за карціна сёння. Праўда, Лёнік?

Хлопцы пачылі павіталіся, а Чыта дастаў з кішэнні пачак "Огоньку".

— І Лёніку! — загадаў Генка.

Я ніколі да гэтага не курыў, але цыгарэту ўзяў, не здымаючы пальчатка, а калі пры-курваў, міжволі ўцягваў галаву ў плечы, чакаючы ўдару ззаду.

Але ніякай бойкі так і не было. Пастаяў-шы і пакурыўшы, мы пайшлі ў клуб, дзе, седзячы ў цёмнай зале, я праклінаў сябе за маладушша і нерашучасць, за тое, што не-вядома, дзеля чаго сяджу тут з ненавісным мне Генкам, якому так і не здолеў заехаць кастэтам у твар.

Кіно скончылася. Мы развіталіся. І больш Генка ў наш клас не заходзіў. Пецька зноў стаў ціхі і ліслівы. Я зразумеў, што праняс-ло. Вольна толькі сорам за ранейшы жывель-ны страх застаўся.

Потым такіх, як Генка, у маім жыцці, было шмат. І небяспека, якую яны неслі ў маю душу, была куды большая. Дзе гэта, як ка-жуць, зусім іншая гісторыя.

ЛЁГКАЯ ЗЯМЛЯ

— Месца тут харошае, шкадаваць не будзеце, — гаварыў высокі жылісты дзя-чок. З-пад ягонай зашмалёванай курткі з "плашчоўкі" выглядала цяльняшка. Пальцы, жоўтыя ад цыгарэт, крыху падрывалі.

— Паглядзіце, які пясочак, любата! Зям-ля тут лёгкая.

Гэтых полацкіх могілак я яшчэ не ведаў. Па прыкладзе буйных гарадоў, яны былі далёкавата ад горада — роўныя рады ма-гільных помнікаў і свежых крыжоў пасярод лесу.

— Так што не турбуйцеся, як з царквы прывезяце, усё будзе гатова, — працягваў дзядзька. — Для пачатку адной бутэлькі досыць будзе. А поўны разлік ужо апасля. Мой швагра падышоў да машыны, дастаў з яе пляшку, аддаў мужыку, і мы паехалі ў горад.

Цешча памерла ў пятніцу. Недзе каля ташчэраніцы ў маёй мінскай кватэры завінеў тэлефонны званок, і я адразу зразумеў, што ён азначае. Увогуле тут, у Мінску, за няпоў-ныя паўтара года гэта быў ужо трэці такі званок. І ўсё ў адзін і той жа час. Спачатку ён прынес журботную вестку пра майго баць-ку, потым свайго паведаміла, што памерла адзінокая цётка Вера. Цяпер вольна настала чарга маёй цешчы — бабы Зосі, як звалі яе апошнім часам нават дарослыя сямейныя дзеці.

Паводле вынікаў нядаўняга Рэспубліканскага конкурсу выканаўцаў на духавых і ўдарных інструментах у Баранавічах як лепшы валтарніст вылучыўся студэнт 3-га курса Беларускай акадэміі музыкі Андрэй Амосаў. У яго выдатныя педагогі: Леанід Гучок, у якога Андрэй займаўся доўгі час, і вучань Леаніда Іванавіча — заслужаны артыст Беларусі Уладзімір Тарашкевіч.

Леанід Іванавіч пастараўся перадаць вучням усе ўласныя лепшыя якасці: любоў да сваёй справы, адданасць прафесіі, чалавечыя, бескарыслівасць. Не дзіўна, што сярод іх нямала пераможцаў творчых слаборніцтваў. А самы першы вучань Л. Гучка, заслужаны артыст, дацэнт Акадэміі музыкі Чэслаў Юшкевіч, які воляю лёсу застаўся без бацькоў, выхоўваўся ў дзіцячым доме, лічыць Леаніда Іванавіча сваім другім бацькам.

Чэслаў Іосіфавіч успамінае свае юначыя сумненні: якой здольнасці аддаць перавагу — маляванню ці музыцы. Дапамагла заўвага Леаніда Іванавіча: "Мастак ты ад прыроды, а каб зрабіцца музыкантам, трэба шмат працаваць". А потым, калі ў Ч. Юшкевіча не было валторны, настаўнік аддаў яму ўласную (пазней Чэслаў Іосіфавіч гэты інструмент і купіў). Леанід Іванавіч заўсёды трымаў у полі ўвагі вышэйшай вучняў і сваіх вучняў, быў амаль на ўсіх канцэртах "музычных унукаў". Сваім вучням раіў казаць: "Хачу, каб вы сябравалі..."

Леанід Іванавіч Гучок нарадзіўся 70 гадоў таму ў вёску Каралішчавічы пад Мінскам. Бацькі яго працавалі ў калгасе. Дзядуля граў на скрыпцы, бацька — на гармоніку.

Будучы валтарніст і ў музычным вучылішчы, і ў кансерватарыі займаўся па спецыяльнасці ў аднаго педагога — дацэнта Яна Сцегенага, якога навучэнцы называлі "хадзячай энцыклапедыяй".

Ужо ў 1950-м Л. Гучок быў залічаны ў сімфанічны аркестр тэатра оперы і балета. Больш як чвэрць стагоддзя ягонага жыцця звязана з гэтым калектывам, які зрабіўся для музыканта родным творчым асяроддзем. З 56-га заняўся педагогікай, пэўны час узначальваў аддзяленне духавых інструментаў Рэспубліканскага каледжа пры Беларускай акадэміі музыкі. Цяпер вучні Л. Гучка граюць ва ўсіх аркестрах Беларусі і за яе межамі.

Дабрыня, шчырасць неабякаваасць заўсёды дапамагалі Леаніду Іванавічу выхоўваць хлопцаў-валтарністаў і сапраўднымі музыкантамі, і сапраўднымі людзьмі.

Вера КРОЗ

На здымку: Леанід ГУЧОК сярод вучняў.

Вечар магілёўскай песні

У малой зале музычнага вучылішча адбыўся вечар, прысвечаны творам, якія нарадзіліся ў Магілёве. Гучалі лірычныя песні самадзейных кампазітараў: выкладчыка Вейнянскай музычнай школы Яўгена Маланкова, выкладчыка спеваў Магілёўскай сярэдняй школы N 38 Галіны Сёмінавай, выкладчыка Магілёўскай сярэдняй школы N 33 Уладзіміра Стукмейсцера, педагогаў музычнага вучылішча Генадзя Багамолава, Валянціна Шрамко, Наталлі Барынавай, Валянціны Панфілавай, а таксама навучэнцаў гэтай установы Таццяны Малашанкі і Інгі Рэшкі.

Песні выконвалі навучэнцы вучылішча, якія займаюцца ў класах вакалу Людмілы Багамолавай і Вольгі Кандраценкі.

Іван ПЕХЦЕРАЎ

г. Магілёў

ВАНДРОУКІ

Гэта няпраўда, што наша літаратура нікога ў свеце не цікавіць. Саюз беларускіх пісьменнікаў аднаўляе сувязі з пісьменніцкімі арганізацыямі свету. Трывалае супрацоўніцтва ў нашай літаратарскай суполкі з "Літаратур ВЕРКштат Берлін" — арганізацыяй нямецкіх пісьменнікаў. "Літаратурная майстроўня", як яе называюць, здзяйсняе праграму па ўстанавленні сувязяў з прадстаўнікамі літаратурных іншых народаў, стварэнні асяродку пастаяннага абмену духоўнымі здабыткамі. З 4 па 6 траўня гэтага года, на працягу трох вечараў, аматары прыгожага пісьменства нямецкай сталіцы маглі пазнаёміцца з творчасцю беларускіх літаратараў — Васіля Быкава і Сяргея Законнікава, Уладзіміра Някляева і Галіны Булыкі, Алеся Разанава і аўтара гэтых імпрэсіўных нататак.

Над усялякага кшталту падарожнымі ўспамінамі, замалёўкамі прынята палабліва пасміхацца. Ну што новага можна напісаць пра Лондан, Парыж, Берлін! Толькі адзначыцца, што і ты там быў. І вось жа — не прамінула мяне тая чаша. Ну ды і няхай — усё роўна згодна сваёй пазтавай эгацэнтрычнай прыродзе я збіраюся пісаць у першую чаргу пра сябе — пра тых змены, што адбываліся ўва мне, усвядомленыя і неусвядомленыя, пра свае суб'ектыўныя спробы зразумець людзей і самую зямлю, з якой сутыкнулася. А значыць, я папярэдне стаўлю сябе па-за прэтэнзіямі да адпаведнасці рэпартажнай рэальнасці і паслядоўнасці фактаў.

Берлінскі міф, або Падарожжа па брукаванцы

ІМПРЭСІЎНЫЯ НАТАТКІ

...Нарэшце я зразумела, чаму ў Заходняй Еўропе кабеты не любяць абутак на высокіх абцасах. Не эмансипацыя таму прычынай. А брукаванка. Няроўныя каменні, якія памятаюць цяжкую хадзіць рыцарскіх коняў, бязлітасныя да вытанчаных "шпілек", нібыта патрабуюць: хадзі бліжэй да гэтай зямлі, адчувай яе паверхню, старайся зразумець гэтую зямлю...

Ніколі не чакала, што Берлін нагадае мне сад. Мора квецені, ружовыя і белыя палесткі на шэрых камянях дарожак, на траве ўнутранага дворыка Літаратурнай майстроўні Берліна. Майстроўня знаходзіцца ў тыповым двухпавярховым доме гэтага раёна Берліна — Панкаве, хаця вызначэнне "тыповы" для тутэйшых каменных катэджаў — то пернічны дамок, то міні-замак — можа ўжывацца толькі адносна. Напэўна, гісторыя будынка "Майстроўні" таксама тыповая: належаў габрэйскай сям'і, пасля — нацысту, пасля канфіскаваны камуністычнымі ўладамі і перададзены ў якасці ганарару частцы пісьменнікага саюза, што выявіла асабліва лаянасць да ўладаў. Цяпер тут нешта нахштальт пісьменніцкага клуба. Фрау Маргарэт Манц, намеснік старшыні Літаратурнай майстроўні доктара Томаса Вольфарта, раскажа нам пра гісторыю будынка. Сонца свеціць праз вялікія вокны на тэрасу, дзе мы сядзім, люструецца ў бліскучых імбрыках, у ваках фрау Маргарэт. Пасля мы даведаемся, што фрау Маргарэт бліскуча, па-акторску чытае мастацкія творы. І ніяк яна не падобная на тыповую нямецкую фрау, якой прапісаны "кіндэр, кюхен унд кірхен".

Стэрэатыпы лопаюцца, як бурбалкі ў густым нямецкім піве:

— Нік, немцы ж не спазняюцца? Як жа "орднунг"?

Нік Оберлік, у чые абавязкі ўваходзіць "арганізоўваць і суправаджаць", глядзіць на нас бязвінным сінім позіракам:

— Гэта дурныя забавоны. Іх даўно пара развезьць. Немцы зусім не такія...

А якія?

Раніцай, недзе за восьмай гадзіне, у ціхім зялёным раёне Маякоўскі-рынг бацькі развезьць дзетак у дзіцячыя садкі на веласіпедках. Кіндэры сядзяць у спецыяльных крэсёлках на багажніках, абавязкова ў яркіх шлемах на светлых галоўках, і без абавязковага для нашага кантэксту плачу і адчування непазбежнай дзённай самоты. Садкі — у гэтых жа маленькіх дамочках з чарапнічымі дахамі. А на кожным дамочку — сімвал сямейнай утульнасці: напрыклад, выява наседкі з курантамі, коткі з кацянятамі. Ці выслоўе, кшталту: "Пан Бог — цвярдны мая".

...Але вуліцы ў Берліне пральным парашком не мыюць! І паперку можна знайсці на асфальце...

...Іх цікавіць пра нас усё — бо ведаюць пра нас мала. І, як яны самі прызнаюцца, не вельмі добрае. Затое добра ведаюць прозу Васіля Быкава — менавіта на яго з Сяргеем Законнікавым вечарыну прыехала тэлебачанне, радыё, прадстаўнікі прэсы. Задаюць пытанні і — хвалюцца, хвалюцца — ад нашых праблем. Ураўнаважаныя немцы?

...А чаму яны трымаюць зазвычай непародзістых сабак? Напэўна, так болей шчыра для сяброўства? Прынамсі, менавіта пра

іхніх сабак можна сказаць — усміхаюцца.

...Каля Брандэнбургскіх варот створаны Храм Цішыні. Наш гід Філіп без тлумачэнняў заводзіць нас у невялікую залу, барэльф перад якой папярэджае: "Сіленціум!" Маўчанне! Беламамуровы бязвокі твар з пальцам, прыкладзеным да вуснаў, настройвае на нешта экзістэнцыйнае. Аднак усё выглядае досыць будзённа. У зале сядзяць некалькі чалавек розных узростаў і глядзяць на габелен — светлая фігура выходзіць з цэпры. Аўтар габелены — венгерская мастачка Рыта Хагер. Зала створана хутка пасля падзення Берлінскай сцяны па ініцыятыве і на сродкі добраахвотнага "Кола заснавальнікаў". Тут, у раёне, дзе не так даўно сутыкаліся хвалі варажнечы і нянавісці, мусліла быць месца, куды кожны, без уліку веравызнання, нацыянальнасці, палітычных поглядаў, можа прыйсці, адпачыць ад мітусні, падумаць пра нешта сваё... А можа, і пра нешта агульнае — бо зверхзадача залы — заклік да цярымаўсці і згоды. Мы некалькі хвілін вывучаем выткане "Святло, якое працінае цемру" і нават стараемся цішы дыхаць. Але гукі будоўлі, што няёмольна далётаюць скрозь сцены, парушаюць "правільны гульні".

Так, цэнтр Берліна — гэта вялікая будоўля. Рознакаляровыя стрэлы кранаў адначасова рухаюцца ў розныя бакі — так выглядае перспектыва вуліцы Унтэр дэн Ліндэн. Ад слаўтай сцяны застаўся толькі жоўты пасаг на асфальце. Але я прыехала сюды з ідэяй-фікс займаць камень ад Берлінскай сцяны. Калі ласка — для гэтых жа дзівакоў на невялікім базарчыку насупраць рэйхстага туркі гандлююць каменчыкамі — іх насыпаны цэлыя сумкі. Я купляю за пяць марак кавалачак шэрага бетону, перапэцканага фарбай. Мае спадарожнікі выяўляюць асцярожлівы скептыцызм, на што я заяўляю зусім слухна, што я, як паэтка, мушу быць наўнай, як дзіця, і ніякія скептычныя прамовы не перашкодзіць мне верыць, што я маю менавіта кавалак Берлінскай сцяны. Працягваю верыць у гэта і цяпер, так што, дарагі чытач, не старайся мяне пераканаць у адваротным.

Рэйхстаг, дарэчы, выглядае настолькі нерамантычна, што нават не захацелася фатаграфавання на яго фоне. Звычайны чыноўніцкі будынак. Надпісы з яго фасаду змыты. Кажуць, унутры захаваліся пліты з роспісамі савецкіх салдат. Доўгі хвост цікаўных цягнецца па прыступках да ўвахода. Не, даражэнькія, чэргі дастаткова з'елі майго часу на Бацькаўшчыне...

...Брукаванка змяняе асфальт нечакана, нібыта нагадае: не захапляйся шкло-бетона-металёвымі канструкцыямі... Двухпавярховыя аўтобусы, прадстаўнікі гей-клуба ў бліскучых баа на ролікавых каньках, авангардная скульптура — гэта ўсё наноснае. Проста па-ранейшаму тут жывуць бюргеры і філісіферы, і адначасова — задзірыстыя буршы, а таксама мензінгеры, менестрэлі і...

...У госці да фрау Эльке Эрб нас суправаджае доктар Норберт Рандаў, літаратуразнаўца і перакладчык, як прынята казаць, "добры сябар нашай літаратуры". Чамусьці пры згаданні фрау Эльке мне ўспамінаюцца ірландскія жанчыны-казачніцы, прарочыцы-паэткі са старажытных сагаў. Пра іх казалі: "нарадзілася з падвоеным языком". Такая жанчына магла гаварыць з Богам і

людзьмі, са звярамі і раслінамі. У кватэры фрау Эльке кнігі, кнігі, кнігі, рукапісы, раскладзеныя стосамі — па мовах. А моў тых — дзясяткі. Нібыта ў гэтай ціхай, пазбаўленай раскошы кватэры сыходзяцца дарогі ўсяго свету, зматваюцца ў адзін стракаты клубок — ці не гэта ён, вялікі круглы шар, які фрау Эльке выкарыстоўвае замест аднаго з крэслаў? Шар, пругкі ўнутры, звонку абвязаны стракатай тоўстай вяззю. Але з яго можна і зваліцца... Я саджуся ў звычайны фатэль, пазбаўлены касмічных арыенціраў. Хаця... як сказаць? Гаворка заходзіць пра снабчання і незвычайныя выпадкі. Доктар Норберт раскажа пра сваю размову з воранам наяве, фрау Эльке — пра сон, які прадказаў гібель сябра. Я адчуваю, што ад мяне таксама чакаюць унёсак у надрэалістычную гаворку, але... так і не наважваюся дазволіць зазірнуць нават сабе ў студню сваіх снабчанняў. Тым болей — распавесці наша сямейнае паданне: калі маёй маме было пяць гадоў, яна ўбачыла сон, што іх вёску акружылі

фашысты, і толькі маме ўдалося вырвацца. Праз некаторы час у вёску прыехалі карнікі, усіх дзяцей сагналі ў адну хату і падпалілі — толькі маме ўдалося ўцячы... Але раскажыце гэта — як было б не згадаць і таго немца-канваіра, які падштурхнуў маці да лесу і загадаў хутчэй бегчы і хавацца? І таго беларускага мужыка, ля якога ў кустах схавалася мама — той схпіў камень і загадаў маці ісці адсюль — а то яго заўважыць і заб'юць... Гісторыя — павуціна, варта зачапіць адну нітку — вагаюцца іншыя. Галоўнае — не абудзіць Арахну нянавісці... Але мы бясконца далёкія ад гэтага.

Гучаць вершы — нямецкія і беларускія. Наша перакладчыца, Галіна Аляксееўна Скакун, перакладае вершы проста на слых — немцы дзіўцяцца яе вобразнай дасканалай гаворцы. Часам гаворка перапынаецца — "пралятае анёл"... Але няма ўражання маўчання. Пакой фрау Эльке насяляюць шматмоўныя і пазамоўныя думкі і вобразы... Успамінаю антычную багіню ведаў Тэаную, якая пазначае сваім знакам абліччы адукаваных людзей, так, што яны могуць адрозніць у натоўпе адзін аднаго. Ведаецца, як у англійскім дэтэктыве арыстакратка ўзіраецца ў твар падазронага незнаёмца і з палёгкай пытаецца: "Оксфард? Ітан?"

Напэўна, паэты таксама павінны пазнаваць адзін аднаго?..

"Вы бабчыце, як адрозніваецца Заходні Берлін ад Усходняга", — абяцалі нам многія. І пасля пыталіся: "Ну што, бабчыце, адчуваеце розніцу?" Ну, архітэктура разнастайней... Але немцы, напэўна, вельмі пастараліся сцерці тую розніцу — таму што падчас пераездаў па горадзе даводзілася пытацца, на якім мы зараз баку Берліна.

...І на шыкоўнай Курфюстэндамраптам опернае "Ямці-и-ик, не гони лошадей..." Голас пастаўлены добра, фрак канцэртны, фізіяномія не спітая... Марачкі кідаюць.

...Уключыла ў нумары гатэля тэлевізар. На экране — акварыум. Гучыць ціхая музыка, рыбкі плаваюць... быццам у пакой сапраўды стаіць акварыум. Я нават музыку прыбрала для поўнай ілюзіі.

Гаспадыня нашага гатэля — фрау Брунгільда. Нічога агульнага з валькірыяй — заўсёды ўсмешлівая, як чараўніца, з'яўляецца там, дзе ў ёй ёсць патрэба. Гатэль невялікі, двухпавярховы, але клопату і ў ім хапае, аднак фрау Брунгільда ўпраўляецца адна. І на кухні, і ў пакоях, і ў садзе — цудоўным садзе з дзіўнымі кветкамі і дрэвамі. Менавіта ў гэты сад выходзяць вокны майго нумара.

Але мне здаецца, што калі нехта будзе пагражаць яе цудоўнаму ўтульнаму свету, яе гатэль, улюбёнаму літаратарамі і мастакамі з усяго свету, усмешліва шматчарпівая фрау Брунгільда апраўдае сваё імя і паўстане на абарону Сваіго Дома — бо гэта сапраўды яе дом...

— Філіп, ці ёсць у нямецкім фальклоры персанаж кшталту нашага Дамавіка?

— Ёсць гномы, іх выявы ставяць на клумбы ў дварах — каб дом ахоўвалі. Ёсць яшчэ ахоўныя духі...

— Ну а каб яны дапамагалі нешта рабіць гаспадыні, як нашы Дамавік, Хатнік, Хут? Філіп нейкі час думае:

— Не, такога няма.

...Так, фрау Брунгільда не мае патрэбы

ў Дамавіку. Напэўна, яна сама ўвасабляе ўсіх духаў хатняй стыхі?..

Лена, беларуска з сям'і чарнобыльскіх перасяленцаў, што воляю лёсу з Мінскага педуніверсітэта патрапіла вучыцца ў Патсдамскі ўніверсітэт, пасля адной з літаратурных вечарын запрашае нас у Патсдам. Першая прыгода — мы прапускаем паварот на Патсдам і праезджаем па аўтабане лішніх дваццаць пяць кіламетраў да таго месца, дзе можна развярнуць машыну назад. Падчас праезду нарэшце разглядаю амялу — пісаць пра яе пісала, а бачыць не бачыла: зялёны клубок на галінах дрэў, быццам гняздо вялікай птушкі.

Патсдам, мабыць, самы "ўсходні" горад усходняй Германіі, незалежна ад геаграфічнага становішча — тут месцілася савецкая вайсковая часць. Рэаліі тае пары там-сям згадваюць пра сябе, прыкладам, Патсдамскі тэатр — адметнасць горада, ад якой ён, напэўна, толькі рады быў бы пазбавіцца. Яшчэ за савецкім часам тут збудавалі тэатр — і праект не спадабаўся начальству. Збудаванае зруйнавалі, і тэатр часова пачаў месціцца ў нейкім падабенстве бяшанкі з металевых шчытоў. Як вядома, даўжэй за ўсё існуе тое, што мусіла быць часовым. Дасюль у тэатры-бляшанцы адбываецца асноўнае тэатральнае жыццё Патсдама.

...Затое рэстаран "Мінск" у Патсдаме ўсё-такі ёсць, спадзяюся, яго не пераймянуць з увагі на тое, што мінскі рэстаран "Патсдам" зрабіўся "Крыніцай".

...Галандская вулчачка. Гладкія фасады дамоў, аднолькавыя чарапнічныя дахі, вокны... Праўда, заўважаем, што вокны — шырэйшыя за тых, што на сярэднявечных гравюрах. Нездзе чытала, што архітэктур старажытных будынкаў вызначалі падаткі — самыя дзіўныя, напрыклад, на велічыню вокнаў, на шыршыню дома... Відаць, тут галандцы пачуваліся вальней. Праходзім па маленькіх крамах. На рагу, у вітрыне — іншпланецяне. Бліскучыя, вялізнавокія, у чалавечы рост. Вакол іх — алхімічны рыштунак, дзіўнаватыя прадметы акультнага паходжання. Лаўку трымаюць кітайцы. Гаспадыня, маладая кітаянка, нешта чытае, закінуўшы ногі на зэдлік. Спрактыкаваным вокам узаважае, што мы не пакупнікі, і працягвае чытаць. Вееры, чарапы, кітайскія стравы ў неапетытных упакоўках, зратычныя плакацікі і скульптуркі. Тут жа прадметы побыту гаспадароў: пантофлі, дзіцячая каляска, бутэлекка з соскай. Пах — як у нашай вясковай краме. А праз вуліцу — уладанне дызайнера па мэблі. Нізенькі кругленькі гаспадар вельмі нагадвае героя мульціка — і хаця мы тлумачым, што прыехалі "аус Вайсрусланд", і каб і хацелі, нічога не набудзем, з энтузіязмам водзіць нас па краме, дэманструе ўзоры мэблі — як утульна ў такіх фатэлях сядзець перад тэлевізарам!, прапаноўвае памацаць ложак — і яго паверхня пачынае хадзіць хвалімі. Мы выказваем захапленне гаспадароўскай фантазіяй, і ён шчыра радуецца. Застаецца ўражанне, што каб гэта было тэхнічна магчыма, ён падаваў бы нам гэты ложак.

...Палац Сан-Сусі, што ў перакладзе з французскай — "без клопатаў". Імператар Фрыдрых Вялікі, як усе імператары, меў прыхамаці, узведзеныя ў закон. Для ўласнага жытла ён загадаў пабудавать зусім невялікую будыніну. Крыху далей, для гасцей, палац разы ў два большы. А яшчэ далей велізарная будыніна, уся ўстаўленая скульптурамі, з паўкруглымі лясціцамі — якраз на такой гублячцы крышталёвы твэрцік Папалушцы — не болей чым памяшканні для слуг і кухняў, адкуль па падземным ходзе стравы дастаўляліся на гаспадарскі стол. Па загадзе імператара, разам з будаўніцтвам яго палаца абсталёўваўся рамантычны далегляд за імператарскімі вокнамі — удалечыні, на гары, узвышаюцца маляўнічыя штучна створаныя руіны. Тут і рэшткі антычнага храма, і нешта падобнае на Калізей... Матывы антычных будынін, дарэчы, паўтараюцца і ў аздобе самага палаца. Мы слізаем па паркеце ў ваўняных нязграбных пантофлях, і цямняныя люстэркі з адсленай амальгамай люструюць наш прывідны карагод. Мне вельмі хочацца верыць, што я разглядаю ў іхняй няпэўнай глыбіні сілуэты ў высокіх напудраных парыках і камзолах, але трэба канстатаваць — акрамя нахабных турысцкіх фізіяномій, люстэркі не адбываюць нічога. Акрамя часу.

А ў гэтым пакоі жыў Вальтэр. Вось памяць пра яго — раздражнёны гаспадар палаца загадаў змясціць на сценах парадных выявы былога пратэжэ — напэўна, слова "сябар" тут недарэчы: малпу і папуга. (Праўда, чула версію, у вобразе папуга імператар увасабляў сябе, калі так — неверагодная самакрытычнасць для імператара.) Пакой перавіты зялёнымі галінкамі і ўсыпаны кветкамі — шклянкі, драўлянымі, канванымі, тканымі, маляванымі. Разьбілёна малпа зусім не філасафічная, яна смешная, кругленькая і жвавая. Мне здаецца, на такі вобраз грэх і крыўдзіцца. І хіба не прыемная любовому аматару прыгожага пісьменства

сама згадка пра тое, як імператар дабіваўся сяброўства філосафа-пісьменніка, а ўсе гэтыя анекдоты пра іх эквілібрыстычныя адносіны — і нібыта ёсць права спадзявацца, нават патрабаваць гэтых жа адносін з боку моцных гэтага свету да сябе канкрэтна? Ілюзія... Гэтак жа, як драўляная малпа і папуга на створках дзвярэй — дзверы расчыняюцца — і яны глядзяць у розныя бакі Свету.

...Нас прымаюць у гасцях. Гаспадыня дома, мастачка Ганна, паказвае рэпрадукцыі сваіх работ — тканіна і гіпс, сукенкі, нібыта ажыўшыя ў страшным сне, рухаюцца ў інфернальным танцы. Яны белыя — танец памерлых нявест? Распялены жаночы халат на фоне ваннага пакоя... Я кажу Ганне, што гэтая кампазіцыя нагадвае мне маю радзіму і нашых беларускіх кабет. Ганна хітае галавой — не трэба думаць, што феміністычны заходні свет нешта радыкальнае змяніў у жаночым лёсе. Усё роўна над усімі намі — прывід гэтага неахайнага халаціка, уніформы сямейнага шчасця... Ганна — шведка, родам з вострава Готланда. Я згадваю, што мае знаёмыя прывезлі з гэтага вострава акамянелыя ракавіны, і Ганна дастае з шафы гэтка ж — я гладжу іх порыстую паверхню, і здаецца, яны дыхаюць. Муж Ганны — Клаус-Юрген Лідке, паэт, перакладчык. Присутнічае яшчэ адна сямейная пара — Цюмлераў. Вальтэр Цюмлер наведваў Беларусь. Гаворка заходзіць пра падарожжа іх агульнага знаёмага на "Прып'яць" і пра нашых "маскітаў". Як ні даводзім, што на Беларусі ёсць толькі камары, суб'яднікі пагаджаюцца толькі на камароў-мутантаў. Чароўнае стварэнне — малодшая двухгадовая дачка Цюмлераў Каралінка сур'эзна сядзіць за нашым сталом, сур'эзна бярэ дзвюма рукамі шклянку з джусам, сур'эзна выпівае... Гер Манфрэд Шлэсэр, пісьменнік і выдавец, які прысутнічаў на ўсіх вечарынах беларускай літаратуры, распывае пра жыццё беларускіх літаратараў. Яму не зразумець, чаму, калі беларускі паэт выдасць за свае грошы кніжку, усё роўна не можа свабодна здаць яе для рэалізацыі ў краме. Ясная справа, зразумець цяжка. Асабліва, калі пабачыш, колькі тут раздаецца бясплатных часопісаў, газет, буклетаў, улётка. На выставах, у крамах, у храмах. Размова заходзіць пра алхімію і золата духоўнасці. Зноў успамінаю багіню Тэаною. Як лёгка размаўляць, калі не трэба тлумачыць свае алюзіі і рэмінісцэнцыі, калі ўсё прачытаецца менавіта так, як ты задумваў, — з першым планам, і другім, і падсвядомым. Вось толькі б лінгвістычны свае магчымаці ўдасканалі...

Імя Норберта Рандава на Беларусі вядомае. Ён даўно перакладае творы нашых пісьменнікаў на нямецкую мову.

— Як вы зацікавіліся беларускай культурай?

— Мая сястра выйшла замуж за беларуса, які працаваў перакладчыкам у акупацыйных войсках. Вось мяне і зацікавіла, з якім народам парадніла мяне сястра. А потым я быў у турме — з 1962 па 1965. Там і пачаў вучыць беларускую мову.

Не магу ўтрымацца ад банальнага "бюргерскага" пытання:

— За што вас пасадзілі?

Гер Норберт усміхаецца і хітае галавой: — Дзіўнае пытанне ад беларуса. Правінаў хапала. Даў знаёмым пачытаць "Доктара Жывага", не прадаў сябра, які збіраўся перабягаць у Заходні Берлін. І ўвогуле меў іншыя погляды, чым таварыш Ульбрэхт. Хаця потым высветлілася, што нават згодна законам ГДР у маёй справе не было складу злчынства. Пасля турмы я ўжо не мог вярнуцца на працу ва ўніверсітэт, толькі пасля падзення сцяны чытаю там курс беларускай літаратуры. Так і пачаў працаваць перакладчыкам.

— Якую беларускую кнігу вы пераклалі першай?

— Першай я пераклаў разам са шваграм, навукоўцам Уладзімірам Чапегам, аповесць Васіля Быкава "Мёртвым не баліць". Мелася пяць станоўчых рэцэнзій на гэты пераклад, але ў выдавецтва кнігу не ўзялі. Яна выйшла ў Заходняй Германіі. Моцна ў мяне ўражанне ад творчасці Максіма Гарэцкага. Сустрэкаўся з бліскучай прозай Кудраўца. Перакладаў выдатнага пісьменніка Андрэя Мрыя, "Казкі жыцця" Якуба Коласа, некалькі твораў Васіля Быкава — "Здрада", "Аблава", "Абеліск". Вельмі падабаецца проза Яна Скрыгана. Я нават хачу выдаць кнігу яго твораў, і ёсць задума даць вокладкі. У парку ў Панкаве ляжыць павалены навалніцай вялізны дуб. Хаця яго карэнні вывернутыя з зямлі, увесну на яго галінках распусціліся лісты. Я сфатаграфавал той дуб і хацеў бы, каб гэты фотаздымак быў на вокладцы кнігі Яна Скрыгана. Дарэчы, доўгі час вёў перапіску з Уладзімірам Дубоўкам, пісьменнікам падобнага лёсу.

— Ці супала падчас наведвання ваша ўяўленне пра Беларусь з тым, што склалася ў вас па творах беларускіх пісьменнікаў?

— Першы раз я прыехаў на Беларусь у 1974 годзе. Уражанне супала... Супала з

апаўданнем Цішкі Гартнага "Здарэнне з камісарам".

...Гер Норберт, які ўмее размаўляць з птушкамі і звярамі, услахоўваецца ў гукі беларускай мовы.

— Меладзючная мова...

Ну чаму гэтую мелодыку не ўсе ўспрымаюць на нашай радзіме?

Няма адказу. Мабыць, трэба, каб людзі навучыліся разумець мову птушак, а тады адзін аднаго?

Я ўспамінаю, што гер Норберт з жонкай аказаліся па розныя бакі Берлінскай сцяны. Доўгія гады яны маглі сустрэцца толькі на навуковых імпрэзах у Балгарыі.

...Царква на Курфюстэндам. Вельмі-вельмі старая, каменныя сцены нібыта растуць, апаўзаюць на сонцы часу. Побач — сучасны храм. Верхняя палова паўцёмнай залы — сіні вітраж, на яго фоне — стылізаванае распяцце з металу, падобнага да бронзы. Ля ўвахода — талерка з буйнымі чырванашчкімі яблыкамі. Кожны яблык каштуе дзве маркі — такім чынам ахвяруюць на храм.

Дзіўна слухаць, як гучыць твой твор на незнаёмай мове. Пра змест сказаў на слых толькі здагадваешся, але ўсё чытаецца па творах слухачоў. Частачка цябе ўжо сталася іхняй — слова ламае моўныя бар'еры. Тое, што хвалявала цябе, калі твор пісаўся, хвалюе сёння тут прадстаўнікоў іншага народа — у той час, як на тваёй радзіме часам раўнадушна паіскаюць плячыма: "Выдумка".

Яны смяюцца, расчульваюцца да слёз, апладзіруюць нам.

Напэўна, дзеля гэтага варта жыць і пісаць — тут, на нашай зямлі?

... "Ніканіянская" развіталыная вячэра — Нік Оберлік уласнаручна падрыхтаваў нечуваных стравы. Таматны супчык, у якім плаваюць зёлкі, запечаны ў цесце, вегетарыянскія катлеты, тварожны торт. Спрабуем высветліць, што ж прыярытэтна для Ніка — літаратура ці гастронамія, і ці не збіраецца ён адкрыць уласны рэстаранчык. Нік ухільаецца ад прамога адказу і горда азірае стол з пусцючымі талеркамі.

(Праўда, не ў крыўду яму, на мой густ таматны супчык быў занадта спецыфічнага смаку.)

...Музей сучаснага мастацтва ўяўляе з сябе шасціпавярховую будыніну, дзе твораць, жыўць і выстаўляюцца-інсталююцца андэграўндныя мастакі. Ходзім па паўцёмных калідорах і лясвіцах і згадваем родныя "хрушчоўкі". Кожны квадратны метр размаляваны. У жалезных дзвярах — вочкі, за якімі — зноў жа інсталюцыі. За адным з дзвярэй паўтараюцца гук адыходзячай электрыкі і аб'яўленне прыпынку. Можна зайсці ў любы дзверы, пахадзіць між мальбертаў, бляшанак і мастакоў. У канцы калідора — расчыненыя дзверы ў прыбыральню. Над унітазам — люстэркавы калаж і надпіс: "Больш мастацтва". У двары будынка відаць тэатральны рыштунак — тут ёсць і свой тэатр. Мара нашых непрызнаных авангардыстаў. Зусім як у казцы Джані Радары, калі хыхары аднаго горада, каб адвучыць сваіх дзяцей свавольніцаў, аддалі ім для поўнага знішчэння новенькі будынак школы. Мілья дзеткі вельмі радаваліся, пакуль білі шкло і ламалі парты. Калі справа дайшла да сцен і фундамента, тэмперамент падулаў, і ўрэшце прага зруйнавання перайшла праз крытычны нуль да сваёй процілегласці.

Але што тычыць маіх педагагічных сентэнцый... Побач, у цудоўным рэстаўраваным дворку, яшчэ музей сучаснага мастацтва — думаю, іх у Берліне незлічона колькасць — іншага кшталту: белыя сцены, тонкая графіка на іх, з паверх на паверх можна не толькі сысці, але і з'ехаць на металева-пластыкавай трубе. Што я і раблю. Труба страшэнна грыміць. Ачомваюся на падлозе ніжняга паверхі і бачу над галавой вялізныя белыя паветраныя шары — метры тры ў дыяметры. Вось бы сфатаграфавана з такім! Але толькі падцягваю блізка да сябе — абураецца мясцовы дзядзечка. Шкада... А я ўжо настроілася, што тут можна рабіць што заўгодна. Шар узлятае пад столь, ледзь не абадраўшы мне далано напятай вярхоўкай.

...Яны дзякуюць нам за наш прыезд, за нашы творы — дзівакі! Чым мы можам ім аддзячыць? А можа быць, ім сапраўды гэта цікава і важна — сумоўе, агульная духоўная сатворчасць?..

...Брукаванка перастае здавацца нязручнай для сады. З чаго б гэта? Абутак, здаецца, той самы. Хіба сказалася ўласцівая нашаму народу здольнасць да хуткай асіміляцыі? Блукаю па берлінскім раёне Панкаў, як праўдзівае бюргерша, усміхаюся дзедцам, сабакам і кветкам... Фу, толькі не бюргерша! Лепей гучыць нямецкі аналаг маёй улюбенай гераніі — Пані — Фрау.

...Блукаю, як Фрау...

...На Аляксандэрплац ёсць фантан, ля якога, як у Маскоўскім ГУМе, прызначаюць спатканні закаханыя і сустрэкаюцца тыя, хто заблукаў.

Я не супраць знайсціся ў тым месцы.

Людміла РУБЛЕЎСКАЯ

Лідзія ЯЛОУЧЫК

26 траўня 1999 года пайшла з жыцця беларуская паэтка і празаік Лідзія Ялоўчык (Лісок).

Лідзія Парамонаўна Ялоўчык нарадзілася ў сялянскай сям'і 30 снежня 1911 года ў вёсцы Марцянаўцы Гудзевіцкай воласці Гродзенскай губерні Скончыла ў Гродне Прамыслова-гандлёвую школу (1934). У 1937 годзе, здаючы экстрэнам іспыты, атрымала права выкладаць у вясковай пачатковай школе. Пасля ўз'яднання Заходняй і Усходняй Беларусі Л. Ялоўчык працавала на Гродзенскім радыёвяшчанні, справаводам у лясгасе (1939—40).

У 1940 годзе паступіла на першы курс рускага аддзялення літаратурнага факультэта Гродзенскага настаўніцкага інстытута. Вучобу перапыніла вайна, падчас якой жыла ў бацькоў на вёсцы. Пасля вызвалення Гродзеншчыны ад фашыстаў (1944) працавала ў Дзенькаўскай пачатковай школе Ваўкавыскага раёна. Завочна скончыла Гродзенскі педінстытут (1949). Выкладала рускую мову і літаратуру ў Батароўскай няпоўнай сярэдняй школе, была загадчыцай навучальнай часткі Рыбніцкай сямігодкі, зноў працавала ў Батароўскай школе Гродзенскага раёна (1947—67). З 1967 года на пенсіі.

Вершы пачала пісаць з 1936 года. Першая публікацыя — верш "Крамлёўскія зоркі" (на рускай мове), надрукаваны ў газеце "Свабодная Беларусія" ў верасні 1939. Яна друкавалася ў газетах і часопісах "Малодосць", "Бярозка", "Гродзенская правда", "Сельская новь". Змяшчала свае творы ў зборніку "Дзень паззіі". Аўтарка кніжак "Карэнне жыцця" (1973), "Дзе яно, шчасце..." (1981), "Па хісткай лясвіцы" (1988).

Лідзія Ялоўчык пісала пераважна пра мінулае, у яе кнігах шырока разгортваюцца карціны дзяцінства і юнацтва. Многія творы цікавыя натуральнасцю апаўдальнай інтанацыі, лагодным гумарам, дакладнасцю этнаграфічных назіранняў.

Светлая памяць аб празаіку і паэтэсе, прыгожай жанчыне назаўсёды застанецца ў сэрцах яе родных, сяброў і блізкіх.

Саюз беларускіх пісьменнікаў

Працаваў на карысць Бацькаўшчыны

У Аўстраліі пайшоў з жыцця таленавіты журналіст і пісьменнік Сымон Шаўцоў. Ён пражыў вельмі цяжкае жыццё, зведаў зверствы сталінскага і фашысцкага тэрору, але гэта яго не зламала. Усюды, дзе ён ні жыў, дзе ні працаваў, заставаўся беларусам высокага гарту, думаў пра Бацькаўшчыну, працаваў на яе карысць і змагаўся за яе Незалежнасць. Усюды карыстаўся заслужаным аўтарытэтам і пашанай. Заўсёды быў вялікім аптымістам, верыў у будучыню Беларусі. Такім ён і застанецца ў нашых сэрцах. Выказваем шчырае спачуванне яго родным і блізкім.

Сябры

Калектыў выдавецтва "Юнацтва" выказвае глыбокае спачуванне супрацоўнікам ПДДУБСКАЙ М. А. і МАРЧАНЦЫ Л. А. у сувязі з вялікім горам — смерцю маці.

Мужчынскія мадрыгалы

Боская Муза

Уладзіміру СКАРЫНКІНУ, перакладчыку "Боскай камедыі" Дантэ Аліг'еры

Ёй гавару: "Ты Данту дыктавала Старонкі Пекла?"
Пацвярджае: "Я".

А. АХМАТАВА. "Муза"

Я мроіў ёю так, як і Ахматава,
Ды ноччу не чакаў яе і ў снах...
І тут яна паўстала,

Муза Дантава

З павучаю жалейкай у руках.
Яна ўсяго мяне зачаравала,
Калі тэрцыны

нараспеў чытала,

На памяць ажыўляла
іх пляшчотна:

"У час цяжкі,
у момант паваротны
Свайго жыцця,

згубіўшы верны шлях,

Я трапіў нечакана
ў лес дрымотны..."

"Лазінскі?... Не.
Але гучыць дай Божа —
Дакладна і баладна,

і прыгожа...

Дык гэта вы
і пераклалі Дантэ?"

Я чырванею, быццам
я няздатны.

"О, не кажыце,
так напеклаваўся.
Я да сваіх радкоў
не дакранаўся".

І рады быў бясконца, як малы,

Ад незямной удзячнай пахвалы,
Нібыта ў рай зайшла душа мая.
І адказаў, як перад Богам: "Я".

Стылан і пэндзлем

Адо́льфу ВАРАНОВІЧУ,
празаіку і мастаку

На ўзлёт не губляеш
крылатых надзей.

Даўно парадніўся ты з музамі.
Дай Бог, каб выходзілі
кнігі часцей,
І меней "вучыцелі" тузалі;

Каб знаўся
з табою заўсёды чытач.
(А ён жа сябруе не з квольмі),
Няйначай ад мяккіх
часовых няўдач

Надзейна гартуешся
ў "Польмі".

Мастак і празаік...
Лягчэй так ствараць
"Жывою душой" пачуццёваю:
Як пэндзлем сталаешся
ўсё адцяняць, —
АДОЛЬФВАЕШ прозаі
жыццёваю.

Бывалы

Уладзіміру ПАЎЛАВУ, былому
сакратару Саюза беларускіх
пісьменнікаў

Сярод былых сакратароў
Глядзішся сціплым
і паважным.

Ты службу ў СБП прайшоў
З адзнакай,
хоць і недзяржаўнай.

Я не пра званне гавару
Ніяк ім талент не падменіш.
Калісьці ў добрую пару
Цябе заўважыў
слынны Мележ.

Сярод вялікіх і малых
Вялікасці не паддаваўся.
Ты не ўзвышаўся сярод іх
І напаказ не вытыркаўся.

Сябе найпершым і не сніў,
Сваім быў пры любой пагодзе.
З саюзнай бачыў вышыні:
Не на той свет з яе сыходзяць.

І не настроіўся на ціш.
Задум і створана нямаю.
На ўсе пасады ты глядзіш
Не як былы, а як бывалы.

З размахам

Васіль МАКАРЭВІЧ

"На аркуш я настройваю душу:
Кароткаму пісьму не давяраю.
Ад нараджэння сцісла не пішу.
Вось так тварыць
Вам, маладзейшым, раю.
Ці будзе верш класічным, —
Не скажу.
(Яшчэ на вашу ПОСТАЦЬ
пагляджу),
А што з размахам будзе, —
Абяцаю!"

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Леанід Дранько-Майсюк

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Анатоль ЗЭКАЎ

Не казкі пра Сашку

Сашка любіць, калі ёй расказваюць ці чытаюць казкі.
Іншы раз і сама выдумляе іх. Аднак гэтыя мініяцюры
— з рэальнага жыцця дзяўчынкі, жыццё
якой вымяраецца ўсяго трыма гадамі. Дарэчы,
з маленькай гераніяй мініяцюр А. Зэкава чытачы
штогодніка ўжо знаёмы па ранейшай публікацыі
(5 сакавіка 1999 г.).

Чый носік?

— У цябе матулін носік, —
кажуць Сашцы.

— Не матулін.

— А чый?

— Сашын.

У наступны раз, калі ёй
нагадваюць пра "матулін носік",
пытася:

— А ў мамы — мой?

Што атрымаецца...

Сашка малое.

— Што ты малоеш? — пытае
тата.

— Я потым скажу.

— А чаму зараз нельга?

— Я яшчэ не намалывала.

А боты?

Сашцы падарылі дзіўную
паштоўку: раскрываеш яе — і
вядомы казачны персанаж кот
у ботах здымае шляпу.

Сашка адзін раз раскрыла,
другі, а потым пытае:

— Мам, а чаму ён боты не
здымае?

Бязвухі зайка

Сашка расказвае, як хадзіла
з бабуляй у парк і зляпіла са
снегу маленькага зайку.

— Цяпер ужо твой зайка
захінуў вочкі вушкамі і спіць,
— ківае тата на акно, за якім
згусцілася цемра.

— Не захінуў, — адказвае

Сашка.

— Чаму гэта? — цікавіцца
тата.

— Я зляпіла яго без вушак.

Крупнік, катлетка, апельсінчык...

— Саша будзе есці крупнік?

— пытае мама.

— Не, — матляе галавой
Сашка.

— А катлетку?

— Не.

Нейкую хвіліну абедзве
маўчаць. Першай шчыню па-
рушае Сашка:

— Мам, а ты запытай: "Са-
ша будзе есці апельсінчык?"

Цёмны тата

Сашка выключае ў пакоі
святло і ў цемры кажа тату:

— Які ты цёмны...

Сабачка-спявак

Сашка прачынаецца, а за
акном спяваюць птушкі. І рап-
там — брэх сабакі.

— Сабачка з птушкамі спя-
вае, — кажа яна матулі.

Дзе не пахадзілі?

Мама развучвае з Сашкай
песеньку. Пра Антошку, яко-
га клікалі капаць "картошку".
Вось дайшлі і да прыпева:

Тылі-тылі, тралі-валі,

Эта мы не проходили,
Эта нам не задавали...

— Дзе мы не пахадзілі? —
пытася Сашка.

— Што цёркаць?

Бабуля завіхаецца на кухні,
Сашка круціцца побач.

— Пачакай, унучка, —
бабуля просіць Сашку крыху
адсунуцца ад шафы, — я зараз
цёрку возьму.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

— А што ты цёркаць буд-
зеш? — цікавіцца тая.

ЭПІГРАМЫ
ЭДУАРДА
АКУЛІНА

ШАРЖЫ
АЛЕГА
КАРПОВІЧА

Леанід Дранько-Майсюк

Каб рукі хоць нечым заняць —
Лявон абдымае таполю...
Магчыма, так зручна спяваць
для А., не пачула каб Вольга.

Віктар Гардзеі

У Віктара Гардзея — ад гонару —
ні ценю...

Хоць мог бы ганарыцца,
каб ханскі меў імэт.

На Ганцаўшчыне ёсць праспект
В. К. Гардзея...

Спытаю: — Хто такі?
Адказуць: — Наш паэт!

Уладзімір Скарынкін

Ён з Дантэ самім размаўляе на "ты",
засвоіўшы Пекла школы,
Скарынкін бліжэй цяпер да Скарыны,
чым Мірскі Раман да Тармолы...

ЛІТАРАТУРА
І МАСТАЦТВА

ЗАСНАВАЛЬНІКІ

Саюз беларускіх
пісьменнікаў;
рэдакцыя газеты
"Літаратура і мастацтва"

ВЫХОДЗІЦЬ
З 1932 ГОДА

Галоўны рэдактар
Алесь
ПІСЬМЯНКОЎ

РЭДАКЦЫЙНАЯ РАДА:
Святлана БЕРАСЦЕНЬ,
Павел ВЕРАБ'ЁЎ —
намеснік галоўнага
рэдактара,
Мікола ГІЛЬ,
Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ,
Жана ЛАШКЕВІЧ,
Алесь МАРЦІНОВІЧ,
Барыс ПЯТРОВІЧ —
першы намеснік
галоўнага рэдактара,
Людміла РУБЛЕ